



Civil engagement, integration and better management of the national intangible heritage to raise awareness of European common values - EU context, perspectives and active citizenship



Наръчник по нематериално наследство



Co-funded by
the European Union



Предговор

Проектът InThrace (2023-1-RO01-KA220-HED-000156121) е партньорство за сътрудничество по програма Erasmus+ KA220-HED във висшето образование. Шестимата партньори са отговорни за всички материали, създадени по този проект. *Наръчникът за нематериално наследство на проекта* е предназначен да предостави активно образователно съдържание, което подкрепя теоретичната рамка, установена в Наръчника. Наръчникът следва тематичната структура на Наръчника, за да превърне теоретичните концепции в практически учебни материали.

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEFР. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEFР могат да бъдат държани отговорни за тях.

Сътрудници

Всички партньори са допринесли с казуси и видео ресурси за това ръководство. Допълнителни казуси и видеоклипове/интервюта са включени в края на всеки казус. Всеки принос е обозначен в заглавието на съответния казус със съкратеното име на участващия партньор:

Трансилвански университет в Брашов, Румъния – U niT B v

Варшавски университет, Полша – UW

Университет на Западна Атика, Гърция – UNIWA

Азорски университет, Португалия – UAc

Загребски университет, Хърватия – UniZg

PAX Родопика, България - PAX

Съдържание

Въведение	9
Глава 1. Общ преглед и разбиране на нематериалното културно наследство (НКН)	11
СЛУЧАЙ 1. Секлерска идентичност между междуетнически конфликт и съвместно съжителство - ролята на нематериалното наследство за запазване на етническата идентичност	11
1. Резюме и резултати от обучението	11
2. Предистория / Контекст	11
3. Анализ на казуса	12
4. Заключение и бъдещи перспективи	15
5. Въпроси за учене	15
6. Литература	15
СЛУЧАЙ 2. Средиземноморската диета – между нематериалното наследство и стратегията за устойчиво развитие	19
1. Резюме и резултати от обучението	19
2. Предистория / Контекст	19
3. Анализ на казуса	20
4. Заключение и бъдещи перспективи	21
5. Въпроси за учене	22
6. Литература	22
СЛУЧАЙ 3. Junii Braşovului (Момчетата от Брашов) Парад – идентичност и ICH	25
1. Синопис и резултати от обучението	25
2. Предистория / Контекст	25
3. Анализ на казуса	26
4. Заключение и бъдещи перспективи	27
5. Въпроси за учене	29
6. Литература	30
Глава 2. Законодателство и разпоредби на местно, национално и европейско ниво	31
СЛУЧАЙ 1. Добив на дървен материал (Австрия, Чехия, Германия, Латвия, Полша, Испания)	31
1. Синопис и резултати от обучението	31
2. Предистория / Контекст	31

3. Анализ на казуса	32
4. Заключение и бъдещи перспективи	34
5. Учебни въпроси	34
6. Литература	34
Глава 3. Видове нематериално наследство - Категоризация на нематериалното наследство	36
СЛУЧАЙ 1. Непубликувани резултати от изследователски проект върху нематериалното културно наследство в Трансилванския университет в Брашов	36
1. Резюме и резултати от обучението	36
2. Предистория / Контекст	36
3. Анализ на казуса	37
4. Заключение и бъдещи перспективи	39
5. Учебни въпроси	39
6. Литература	39
СЛУЧАЙ 2. Участие на общността в събитие, популяризиращо местното културно наследство в Дръгуш, Румъния	40
1. Синопис и резултати от обучението	40
2. Предистория / Контекст	40
3. Анализ на казуса	40
4. Заключение и бъдещи перспективи	42
5. Учебни въпроси	42
6. Литература	43
Глава 4. Обяснение на стойността на туристическото наследство и въздействието му върху културата, икономиката и обществото	44
СЛУЧАЙ 1. Лозята Пико, Португалия – балансиране между културното наследство и местната идентичност	44
1. Синопис и резултати от обучението	44
2. Предистория / Контекст	44
3. Анализ на казуса	45
4. Заключение и бъдещи перспективи	49
5. Учебни въпроси	49
6. Литература	49
СЛУЧАЙ 2. Батана, екомузей в Ровин, Хърватия	50
1. Синопис и резултати от обучението	50
2. Предистория / Контекст	50
3. Анализ на казуса	51

4. Заключение и бъдещи перспективи	51
5. Учебни въпроси	51
6. Литература	52
СЛУЧАЙ 3. Старото село Кумровец	53
1. Синопис и резултати от обучението	53
2. Предистория / Контекст	53
3. Анализ на казуса	54
4. Заключение и бъдещи перспективи	54
5. Учебни въпроси	55
6. Литература	55
СЛУЧАЙ 4. Ритуал за бране на рози и празник на розите	56
1. Синопис и резултати от обучението	56
2. Предистория / Контекст	56
3. Анализ на казуса	58
4. Заключение и бъдещи перспективи	59
5. Учебни въпроси	60
6. Литература	60
Глава 5. Управление на опазването и съхранението на НКН	61
СЛУЧАЙ 1. Веџагас, форма на музикално наследство от Славония, Бараня и Срием	61
1. Синопис и резултати от обучението	61
2. Предистория / Контекст	61
3. Анализ на казуса	63
4. Заключение и бъдещи перспективи	64
5. Учебни въпроси	65
6. Литература	65
СЛУЧАЙ 2. Музей на вучедолската култура	67
1. Синопис и резултати от обучението	67
2. Предистория / Контекст	67
3. Анализ на казуса	68
4. Заключение и бъдещи перспективи	68
5. Въпроси за учене	69
6. Литература	69
Глава 6. Практики за устойчив туризъм по отношение на нематериалното културно наследство и участието на общността ...	70
СЛУЧАЙ 1. Централна Македония - Халкидики	70
1. Синопис и резултати от обучението	70

2. Предистория / Контекст	70
3. Анализ на казуса	71
4. Заключение и бъдещи перспективи	73
5. Учебни въпроси	73
6. Литература	73
СЛУЧАЙ 2. Карнавал на остров Терсейра - Азорски острови: могат ли НКН и участието на общността да бъдат транспонирани в туристическите преживявания?	75
1. Синопис и резултати от обучението	75
2. Предистория / Контекст	75
3. Анализ на казуса	76
4. Заключение и бъдещи перспективи	78
5. Учебни въпроси	78
6. Литература	78
СЛУЧАЙ 3. Фадо в Лисабон, Португалия: могат ли НКН и участието на общността да бъдат приложени към туристическите преживявания?	80
1. Синопис и резултати от обучението	80
2. Предистория / Контекст	80
3. Анализ на казуса	81
4. Заключение и бъдещи перспективи	84
5. Учебни въпроси	84
6. Литература	84
СЛУЧАЙ 4. Сурва народен празник в Пернишко	86
1. Синопис и резултати от обучението	86
2. Предистория / Контекст	87
3. Анализ на казуса	88
4. Заключение и бъдещи перспективи	89
5. Учебни въпроси	90
6. Литература	90
Глава 7. Маркетинг и методи за популяризиране на ИСН	92
СЛУЧАЙ 1. Периферии на Фокида, Воиотия	92
1. Синопис и резултати от обучението	92
2. Предистория / Контекст	92
3. Анализ на казуса	92
4. Заключение и бъдещи перспективи	95
5. Въпроси за учене	95

6. Литература	96
СЛУЧАЙ 2. Източна Македония – Тракия	98
1. Синопис и резултати от обучението	98
2. Предистория / Контекст	98
3. Анализ на казуса	99
4. Заключение и бъдещи перспективи	102
5. Учебни въпроси	103
6. Литература	103
КАЗУС 3. Mândra Chic – креативен брандинг и етичен маркетинг на нематериално културно наследство	105
1. Синопис и резултати от обучението	105
2. Предистория / Контекст	105
3. Анализ на казуса	106
4. Заключение и бъдещи перспективи	107
5. Учебни въпроси	107
6. Литература	108
СЛУЧАЙ 4. Краковска традиция на Рождество Христово (Szopka)	110
1. Синопис и резултати от обучението	110
2. Предистория / Контекст	110
3. Анализ на казуса	110
4. Заключение и бъдещи перспективи	111
5. Учебни въпроси	111
Глава 8. Значението на опазването, разбирането и насърчаването на процесите на интеграция в ЕС	112
СЛУЧАЙ 1. остров Андрос	112
1. Синопис и резултати от обучението	112
2. Предистория / Контекст	112
3. Анализ на казуса	112
4. Заключение и бъдещи перспективи	115
5. Учебни въпроси	115
6. Литература	116
Глава 9. Съвременни предизвикателства и решения за управление на НКН	119
СЛУЧАЙ 1. Неделинско двугласно пеене: културно наследство на Източните Родопи	119
1. Синопис и резултати от обучението	119

2. Предистория / Контекст	119
3. Анализ на казуса	120
4. Заключение и бъдещи перспективи	121
5. Учебни въпроси	121
6. Литература	122
СЛУЧАЙ 2. „Рисуваните булки“ от село Рибново	123
1. Синопис и резултати от обучението	123
2. Предистория / Контекст	123
3. Анализ на казуса	124
4. Заключение и бъдещи перспективи	126
5. Въпроси за учене	127
6. Литература	127
СЛУЧАЙ 3. Периферията на Ахая	128
1. Синопис и резултати от обучението	128
2. Предистория / Контекст	128
3. Анализ на казуса	128
4. Заключение и бъдещи перспективи	131
5. Учебни въпроси	131
6. Литература	131
Глава 10: Етични съображения в ICH	133
СЛУЧАЙ 1. Fábrica De Álcool Da Lagoa (Азорски острови): Етични измерения в реконструкцията на индустриалното и нематериалното наследство	133
1. Синопис и резултати от обучението	133
2. Предистория / Контекст	133
3. Анализ на казуса	134
4. Заключение и бъдещи перспективи	135
5. Учебни въпроси	135
6. Литература	136
СЛУЧАЙ 2. Керамика и бродерия на Азорските острови: собственост, представителство и етичен туризъм	137
1. Синопис и резултати от обучението	137
2. Предистория / Контекст	137
3. Анализ на казуса	139
4. Заключение и бъдещи перспективи	141
5. Учебни въпроси	141
6. Литература	141

Глава 11: Финансиране и мобилизиране на ресурси за ICN	142
СЛУЧАЙ 1. Калоферска дантела: Български национален стил в изработката на дантела тип „челнок“	142
1. Синопис и резултати от обучението	142
2. Предистория / Контекст	142
3. Анализ на казуса	143
4. Заключение и бъдещи перспективи	145
5. Учебни въпроси	145
6. Литература	145
СЛУЧАЙ 2. Национален събор на българския фолклор – Копривщица	147
1. Синопис и резултати от обучението	147
2. Предистория / Контекст	148
3. Анализ на казуса	148
4. Заключение и бъдещи перспективи	150
5. Учебни въпроси	151
6. Литература	152
СЛУЧАЙ 3. Квеста Повонзковска: набирането на средства за Деня на всички светии на старото варшавско гробище Повонзки	153
1. Синопис и резултати от обучението	153
2. Предистория / Контекст	153
3. Анализ на казуса	153
4. Заключение и бъдещи перспективи	154
5. Учебни въпроси	154
6. Литература	155
Заключение	156

Въведение

Това ръководство представя изчерпателна колекция от казуси, изследващи опазването, популяризирането и управлението на нематериалното културно наследство (НКН) в цяла Европа. Черпейки от разнообразни географски контексти - от Азорските острови до Родопите, от полските градове до гръцките села - тези примери илюстрират как общностите, институциите и политиците се справят със сложните предизвикателства на опазването на живите традиции през 21-ви век.

Казусите обхващат единадесет тематични глави, всяка от които разглежда критичен аспект на управлението на несекретното наследство: от фундаментални концепции за идентичност и стойност на наследството до съвременни проблеми на финансирането, етиката и реагирането при кризи. Материалът е интердисциплинарен и обхваща различни области.

Казус/видео/интервю за всяка глава може да се използва и като справочен материал за други глави с още казуси в електронната библиотека и видеоклипове в YouTube канала Intrase.

Структурата логично се развива от теоретично разбиране към практическо приложение. Първите глави изследват как нематериалното наследство формира колективната идентичност (Глава 1), функционира в рамките на регулаторните рамки (Глава 2) и се проявява в различни типологии (Глава 3).

Главите в средната част разглеждат връзката между културното наследство и туризма и икономическото развитие (глави 4-7), докато по-късните раздели се сблъскват с оперативни реалности, включително стратегии за опазване (глава 5), участие на общността (глава 6) и маркетингови подходи (глава 7).

Последните глави разглеждат системни проблеми - процеси на интеграция в ЕС (Глава 8), съвременни предизвикателства като мултикултурализма и управлението на кризи (Глава 9), етични съображения (Глава 10) и мобилизиране на ресурси (Глава 11).

Всеки случай следва последователен формат: резюме и резултати от обучението, контекстуален контекст, подробен анализ, заключения и бъдещи перспективи, учебни въпроси и препратки. Този сборник е в полза на учени, специалисти по културно наследство, политици и лидери на общности, търсещи основани на доказателства подходи за поддържане на богатия гоблен от живи традиции на Европа.



Глава 1. Общ преглед и разбиране на нематериалното културно наследство (НКН)

СЛУЧАЙ 1. Секлерска идентичност между междуетнически конфликт и съвместно съжителство - ролята на нематериалното наследство за запазване на етническата идентичност

Трансилвански университет в Брашов, Румъния

1. Синопис и резултати от обучението

Синопис: Този казус изследва как нематериалното наследство е изиграло значителна роля в запазването на секлерската идентичност в Трансилвания, въпреки административните промени и развиващите се национални идентичности.

Въпреки че от административна и статистическа гледна точка секлерската етническа група често е била включвана като подкатегория в рамките на по-широкото унгарско малцинство, тяхната колективна идентичност се е запазила и изразила чрез традиции, предавани от поколение на поколение.

Анализът се фокусира върху ролята на културното наследство, по-специално нематериалното наследство, за оформянето и предаването на тази идентичност, с внимание към историческия, религиозния и политическия контекст на Трансилвания. Освен това, изследването подчертава приноса на регионалните музеи за документирането, запазването и комуникацията на това наследство в местните общности.

Резултати от обучението:

- Анализ на различията, основани на идентичността, между секлерското население и по-широката унгарска общност в Трансилвания.
- Разбиране как нематериалното културно наследство подпомага сплотеността на етническа общност.

- Идентифициране на механизми за културна устойчивост чрез институции като етнографски музеи.
- Съпоставяне на историческите процеси с настоящата динамика на секлерската идентичност в публичната сфера.
- Оценка на ролята на местните културни стратегии за насърчаване и запазване на идентичността на малцинствата.

2. Предистория / Контекст

В Румъния секлерите са признати в обществения дискурс, въпреки че не се прави официално разграничение между етнически унгарци и секлери. Последните са включени в последните официални статистики в по-широката категория етнически унгарци. Въпреки това терминът „секлер“ се появява често в искания, свързани с автономия (Земята на секлерите), и присъства и в имената на няколко местности в региона (напр. Одорхею Секуйеск, Търгу Секуйеск).

Изборът на този случай е оправдан от културната сплотеност на региона и от сложността на връзката между наследство, идентичност и институционално представителство. Като такава, секлерската идентичност предоставя подходящ пример за разбиране на динамиката на културното наследство в контекста на съвместно съществуване и конфликт, основан на идентичност.

3. Анализ на казуса

Секлерите са историческа общност, установена в източната част на Трансилвания, в рамките на окръзите Харгита, Ковасна и Муреш. Тази територия е разговорно наричана Секлерска земя и се простира през три окръга в централна Румъния. Общият произход на унгарците и секлерите в Румъния остава спорна тема сред историците, пораждайки множество теории с течение на времето: някои свързват секлерите с хуните, други с тюркски племена или с гранични заселници на средновековното кралство Унгария.

От 12-ти век секлерите са заселени в Източна Трансилвания, където в замяна на охраната на границите им е предоставена значителна автономия и данъчни привилегии. Организацията им в „секлери“ е позволила развитието на отделна общностна култура, характеризираща се със самоуправление и силна вътрешна солидарност. По време на феодалния период секлерите са поддържали отделна идентичност от тази на унгарците в низините, а през 19-ти век унгарското национално

пробуждане се е стремило да ги интегрира и асимилира в единна унгарска идентичност.

Секлерските места (първоначално наброяващи седем, а по-късно пет след обединяването им в Трите места) са премахнати през 1876 г. по време на административната реформа на Кралство Унгария, която въвежда териториална организация, базирана на окръзи. След 1918 г., с присъединяването на Трансилвания към Румъния, натискът на румънизацията предизвиква нови форми на съпротива срещу идентичността. Днес територията на бившите Секлерски места няма специален административен статут в сравнение с други исторически региони на Румъния, като се управлява от стандартна публична администрация на окръжно ниво.

В допълнение към институционалните и военните елементи, идентичността на Секелите е била поддържана и чрез религиозна съпротива. Значителен момент в това отношение е събитието от 1567 г., когато Секелите от региона Чук се противопоставят на налагането на протестантската реформация от Унгарското кралство, оставайки лоялни към римокатолическата вяра. Този акт на религиозно неподчинение се отбелязва ежегодно чрез поклонението до Шумулеу Чук, което сега се смята за най-голямото римокатолическо религиозно събитие в Централна и Източна Европа. Участниците пристигат от целия регион, облечени в традиционни народни носии, като по този начин утвърждават своята идентичност чрез духовно и ритуално наследство.

В съвременната епоха колективната история на секелите постепенно се пресича и се интегрира в тази на унгарската общност в Трансилвания. Особено след началото на 19-ти век, унгарското национално възраждане насърчава единна визия за унгарска идентичност, която включва и секелите. Този процес продължава през междувоенния и следвоенния период, ускорен от необходимостта от единно политическо представителство пред румънските власти. Въпреки че секелите поддържат различен културен и исторически произход, използването на унгарски като техен общ майчин език улеснява възприемането им като неразделна част от унгарското малцинство. Унгарският език, говорен в Румъния, обаче носи силно секелийско влияние, отразено в неговия речник, произношение и идиоматични изрази, които го отличават от стандартния унгарски език, говорен в Унгария.

Тази тенденция към административна асимилация е очевидна и в последните официални данни. Според преброяването на населението и жилищата в Румъния от 2021 г., публикувано от Националния статистически институт, секелите (подобно на чангошите) не са регистрирани като отделна етническа група, а са регистрирани под унгарския етнос. Въпреки това, в региони, където унгарците и секелите съставляват значителен дял от местното население, двете културни традиции са се преплели дълбоко, като секелската култура упражнява особено силно влияние. Това се отразява в активното изразяване на споделено наследство в трите гореспоменати окръга, обхващащо както материални елементи (традиционна архитектура, етнографски предмети, визуални символи), така и нематериални (ритуали, обичаи, общностни практики, устно изкуство).

Тази местна култура често се свързва с концепцията за „Земята Секели“ (Ținutul Secuiesc), термин, използван както в регионалистическия дискурс, така и в популяризирането на туризма и културната идентичност. Въпреки че този регион не се радва на официално признание като отделна административна единица, неговата културна сплотеност се поддържа от мрежа от институции, инициативи и практики, които отразяват отчетлива колективна идентичност в румънското общество. Конкретен пример за видимостта на културата на Секели е град Сфънту Георге, считан за представителен градски център на региона. През 2021 г. градът кандидатства за титлата Европейска столица на културата. В официалната си културна стратегия за периода 2015-2021 г. не се прави изрично разграничение между унгарци и секели от географска или етническа гледна точка. Въпреки това, традициите на Секели са признати и популяризирани в целия документ: от традиционните занаяти и народни носии до празничните обичаи и гастрономията. Това подчертава едно важно явление: въпреки че секелите са административно и демографски включени в унгарския етнос, тяхната културна идентичност остава активна и ценена на местно ниво.

Нематериалното наследство на Секели включва разнообразие от практики и изрази. Народната носия е отличителен елемент, характеризиращ се с регионални вариации и специфична символика. Обичаите от жизнения цикъл (раждане, брак, смърт) включват уникални ритуали, предавани през поколенията. Общинският труд (clacă), сезонните ритуали, песните и формулите за поздрав са живи форми на устна традиция. Визуални

символи, като например знамето на Сekeли (с изобразени слънце и луна на син фон), се показват върху сгради, на обществени събития и върху декоративни предмети, допринасяйки за културната видимост на идентичността.

В района на Сфънту Георге и окръг Ковасна, традициите на Сekeли са обширно документирани и ценени. Регионът е дом на Националния музей Сekeли, основан през 1879 г., една от най-старите музейни институции, посветени на малцинствена общност в Румъния. Музеят съхранява значителни колекции от етнография, археология, история и декоративно изкуство. Постоянните и временни експозиции включват народни носии от всичките пет села на Сekeли, ритуални предмети, керамика, традиционен текстил, рисувани мебели, стъклени икони и съответни исторически документи. Дейността на музея надхвърля опазването на културата и обхваща научни изследвания, музейно образование и международно сътрудничество. Той също така играе роля в културното и идентичностно съзнание на местната общност.

В допълнение към Националния музей „Сekeли“, други музейни институции също допринасят за опазването на регионалното наследство. Сред тях са: Музеят „Сekeли“ в Чук (Миеркуря Чук), Етнографският музей в Кристиуру Секуйеск, Музеят „Хааз Режьо“ в Одорхею Секуйеск, Етнографският отдел на Окръжния музей на Муреш и музеят „Молнар Ищван“ в Кърца.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Секейската идентичност е била последователно поддържана чрез форми на културно наследство, които надхвърлят официално признатите етнически граници. Въпреки интегрирането на Сekeлите в унгарската демографска категория в официалните преброявания, традициите, обичаите и символите на секейската общност продължават да се проявяват и да бъдат ценени както от членовете на общността, така и от местните институции. Ролята на нематериалното наследство за укрепване на общностната сплотеност е очевидна чрез запазването и предаването на обичаи, диалект, ритуали и символи. Регионалните музеи допринасят значително за опазването и популяризирането на тези ценности, функционирайки като институции за културно образование и легитимност на идентичността. В контекста на съвременния културен плурализъм, подкрепата на тези институции и опазването на нематериалното

наследство е от съществено значение за запазването на културното многообразие.

5. Въпроси за учене

- Как секейската идентичност се е разграничила от унгарската, въпреки споделения език и административната интеграция?
- Какви форми на нематериално наследство се използват от общността Сekeли, за да поддържат своята идентичност?
- Каква роля играят музеите в опазването и предаването на културното наследство на Сekeли?
- Как местните културни стратегии (напр. в Сфънту Георге) отразяват съществуването и видимостта на секейската идентичност?
- По какви начини може да се подкрепи наследството на Сekeли в рамките на националните и европейските културни политики?

6. Референции

Kinda, I., Poszony, F. (2016) Tradiții secuiești - o incursiune în cultura secuilor din România = традиции на Szekler - пътуване в културата на Szekelers в Румъния, Sfântu Gheorghe: връзка

Шандор, К. (2018). Версии на народната история, представящи групови идентичности. https://publicatio.bibl.u-szeged.hu/14326/6/2018_SK_Battle_Masternarrative.pdf



Секейски костюми и традиционни предмети от Националния музей Секей.

Източник на снимката: Facebook:

<https://www.facebook.com/SzekelyNemzetiMuzeum/>



Традиционни предмети на Szekely от Националния музей Székely.

Източник на снимката: Facebook:

<https://www.facebook.com/SzekelyNemzetiMuzeum/>



Национален музей Székely . Кредит за снимките: Arabela Briciu

**Допълнителен калъф от платформата на InThrace, бутон за
електронна библиотека**

Казус Глава 1 Аркадия, Гърция

Видеоклипове в YouTube канала на проекта Inthrace

Казус Глава 1, Леонидион Аркадия, Гърция, част 1

Интервю със свещеника на църквата „Тримата йерарси“ в Леонидион Аркадия, описващ великденските традиции в района. В края на интервюто свещеникът говори на цаконския диалект, един от най-древните диалекти в Европа.

<https://www.youtube.com/watch?v=dUc737EMcNU>

Казус Глава 1, Леонидион Аркадия Гърция, част 2

В края на интервюто свещеникът говори на цаконския диалект, един от най-древните диалекти в Европа. Леонидио, Гърция

<https://www.youtube.com/watch?v=HghcugpjHKO>

СЛУЧАЙ 2. Средиземноморската диета – между нематериалното наследство и стратегията за устойчиво развитие

Трансилвански университет в Брашов, Румъния

1. Синопис и резултати от обучението

Резюме: Средиземноморската диета, призната от ЮНЕСКО за нематериално културно наследство на човечеството, е нещо повече от хранителен модел, който обединява общи практики и ценности на страните от Средиземноморския регион. Тези практики включват социални практики, знания, ритуали и културни изрази, предавани от поколение на поколение в рамките на общностите в региона. Чрез това казус проучване анализираме как средиземноморската диета подкрепя европейската колективна идентичност, насърчава устойчивостта и допринася за межкултурния диалог.

Резултати от обучението:

- Разбиране на средиземноморската диета като израз на европейското нематериално културно наследство.
- Анализ на връзката между колективната идентичност, традиционната храна и устойчивото развитие.
- Идентифициране на хранителната, социалната и символичната стойност на кулинарните традиции.
- Изследване на потенциала на гастрономическото наследство в образователните и туристическите стратегии.
- Развиване на критична перспектива върху съвременните заплахи за предаването на нематериалното наследство.

2. Предистория / Контекст

Този пример е избран, защото средиземноморската диета отлично илюстрира как един елемент от нематериалното наследство може да функционира като фактор за социално сближаване, вектор на регионална и транснационална идентичност и международно признат модел за устойчивост на храните. Според определението за нематериално наследство, предложено от ЮНЕСКО, средиземноморската диета попада

в категорията на социалните практики и традиционните знания за природата и вселената.

Признаването му за нематериално наследство през 2010 г. (и разширяването на списъка с държави през 2013 г.) бележи началото на международно сътрудничество между няколко средиземноморски страни - Италия, Гърция, Испания, Мароко, Кипър, Хърватия и Португалия - за запазване на начин на живот, който включва земеделски култури, ритуали, предаване на рецепти и колективна консумация на храна. По този начин диетата се превръща не просто в хранителен навик, а в жива културна практика с потенциал за интегриране в европейските политики за устойчивост и културно образование.

3. Анализ на казуса

Средиземноморската диета е представителен пример за нематериално наследство, което интегрира храната със социалните традиции, устойчивото земеделие, местните общности и колективната идентичност. Във всички участващи региони тази диета включва сложен набор от културни практики, свързани със земеделие, риболов, готвене и споделяне на храна. Широкият характер на диетата позволява тя да бъде класифицирана в няколко категории на ЮНЕСКО: познание за природата и вселената, социални практики и кулинарни занаяти. По този начин ЮНЕСКО признава средиземноморската диета не само като хранителен модел, но и като сложна културна система.

Сред официално подчертаните характеристики си струва да се споменат следните:

- Средиземноморската диета включва набор от умения, знания, ритуали, символи и традиции, свързани с отглеждането на растения, прибирането на реколтата, риболова, животновъдството, консервирането, преработката, готвенето и по-специално споделянето и консумацията на храна.
- Един от основните му елементи е колективната консумация на храна, като храненията са време за социален обмен и укрепване на връзките в общността.
- Местните пазари играят важна роля в поддържането на това наследство като пространства за култивиране и предаване на практиката в ежедневието.

Според документацията на ЮНЕСКО (2013 г.), социалната роля на храненето е от съществено значение. Колективните хранения укрепват връзката между семейството и членовете на общността, предавайки ценности като гостоприемство, межкултурен диалог и уважение към многообразието. Освен това ЮНЕСКО подчертава, че храненето включва и ритуали, свързани със селскостопански цикли, религиозни празници или годишнини, отразявайки дълбока интеграция между ежедневието и свещеното.

По този начин, средиземноморската диета се определя от нейната култура и съществената ѝ връзка с хората и териториите. Въз основа на тези съображения е необходимо да се преоцени как проучванията, които са подкрепяли ползите за здравето от диетата, са интегрирали или, обратно, са игнорирали тези културни измерения. Един прост хранителен анализ не може напълно да обхване сложността на едно нематериално наследство, което включва общности, обичаи, ритуали и социални взаимоотношения.

От хранителна гледна точка, научната литература (Serra-Majem et al., 2015; Dernini et al., 2021) потвърждава ползите за здравето от този хранителен модел: намалени сърдечно-съдови заболявания, увеличена продължителност на живота и превенция на затлъстяването. Но същественият аспект на диетата е, че тя не работи изолирано; тя зависи от устойчиви екосистеми, местни пазари, предаване от поколение на поколение и културно образование. Настоящите заплахи, като глобализацията на храните, масовия туризъм или загубата на връзка между младите хора и селските традиции, застрашават приемствеността на това наследство.

Стратегията на ЕС за Адриатическо-Йонийския регион (2025 г.) определя средиземноморската диета като стълб за устойчиво регионално развитие: местната гастрономия е интегрирана в отговорния туризъм, образованието в областта на храните е свързано с устойчивостта, а транснационалните културни проекти се превръщат в инструменти на меката дипломация. По този начин диетата се преосмисля като стратегически ресурс не само за здравето, но и за социалното сближаване, европейската идентичност и зелената икономика.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Средиземноморската диета е пример за това как нематериалното наследство може да функционира едновременно като културен израз, модел за здравословен начин на живот и стратегия за устойчиво развитие. Нейната роля в укрепването на местната и европейската идентичност, насърчаването на социалното сближаване и защитата на биоразнообразието на храните я прави съществен елемент в съвременните политики.

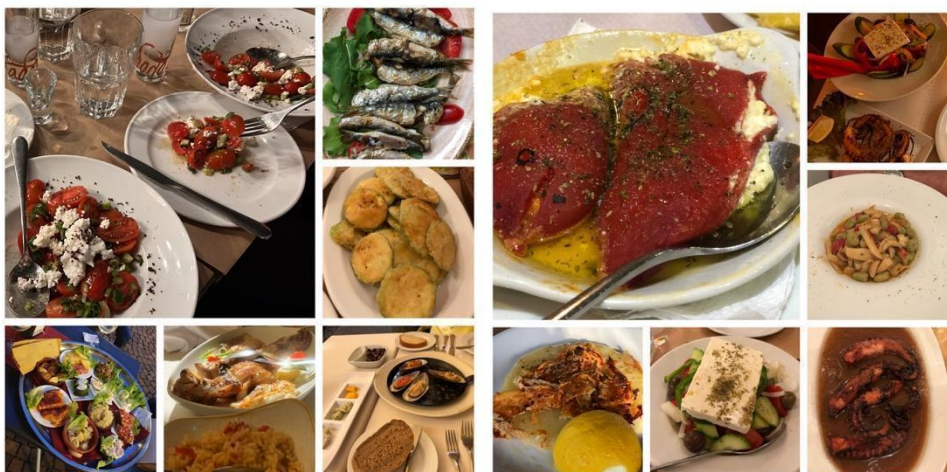
За да остане това наследство живо, е необходимо да се включат местните общности, да се интегрира във формалното и неформалното образование и да се защитят късите вериги за доставки. В подкрепа на опазването и съживяването на нематериалното наследство, свързано със средиземноморската диета, са необходими няколко стратегически насоки, които могат значително да допринесат за предаването на културните и хранителните стойности на този хранителен модел.

Интегрирането на средиземноморската диета в образователните програми, както на училищно, така и на университетско ниво, би могло да засили нейното разпознаване като форма на живо наследство, предоставяйки на младите хора рамка за разбиране на връзката между храната, идентичността и устойчивостта.

Допълнителни специализирани цифрови платформи - включващи традиционни рецепти, семейни истории и ритуални контексти - биха улеснили обществения достъп до културното измерение на диетата.

Подкрепата на фермерите, занаятчийските производители и местните пазари е друг приоритет, тъй като те са основни звена във веригата за запазване на традиционните хранителни практики. И накрая, разработването на публични политики, които свързват гастрономическото наследство с целите на общественото здраве и опазването на околната среда, би могло да превърне средиземноморската диета в еталон за европейските стратегии за устойчиво развитие.

Снимки:



Средиземноморска гастрономия. Кредит за снимките: Arabela Briciu

5. Учебни въпроси

1. Как може средиземноморската диета да се счита за нематериално културно наследство?
2. Каква роля играе предаването от поколение на поколение за запазването на това наследство?
3. Как средиземноморската диета допринася за регионалното устойчиво развитие?
4. Какви рискове застрашават приемствеността на средиземноморската диета като културен и хранителен модел?
5. Как може средиземноморската диета да бъде интегрирана в образованието и публичната политика?

6. Референции

ЮНЕСКО. (2013). Средиземноморска диета. Взято от

<https://ich.unesco.org/en/RL/mediterranean-diet-00884>

Европейска комисия. (2025). Средиземноморска диета – повече от просто начин на хранене. Взято от

https://ec.europa.eu/regional_policy/whats-new/newsroom/05-12-2025-mediterranean-diet

Трихопулу, А. (2021). Средиземноморската диета като нематериално наследство на човечеството: 10 години по-късно. *Хранене, метаболизъм и сърдечно-съдови заболявания*, 31 (7), 1943-1948.

Дернини, С., Мейбек, А., Бърлингем, Б., Гиц, В. и Лачириньола, К. (2021). Средиземноморска диета 4.0: средиземноморската диета с четири устойчиви ползи. **Тенденции в хранителната наука и технологии**, 116, 833–844. <https://doi.org/10.1016/j.tifs.2021.07.030>

Serra-Majem, L., Tomaino, L., Dernini, S., Berry, EM, Lairon, D., Ngo de la Cruz, J., ... & Capone, R. (2015). Актуализиране на средиземноморската хранителна пирамида към устойчивост: Фокус върху екологичните проблеми. **International Journal of Environmental Research and Public Health**, 12(10), 11176–11188. <https://doi.org/10.3390/ijerph121011176>

Видеоклипове:

ЮНЕСКО. (2013, 4 декември). *Средиземноморска диета* [Видео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=XFilgmwFzzk>

TEDx Talks. (18 август 2014 г.). Средиземноморска диета, нашето наследство, нашето бъдеще | Елена Паравантес | TEDxHeraklion [Видео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=1Aoj4awQb9g>

Допълнителни случаи от платформата на Inthrace, бутон за електронна библиотека

Казус Глава 1 Икария, Гърция

Казус Глава 1 Самос, Гърция

Видеоклипове в YouTube канала на проекта Inthrace

Казус Глава 1, Икария, Гърция

Видео Икарийски празник, Икария

<https://www.youtube.com/watch?v=3reXAPOQ3V0&t=2s>

Казус Глава 1, Икария, Гърция

Интервю с г-жа Икариу, маркетинг мениджър на Обединения винен земеделски кооператив на Самос

<https://www.youtube.com/watch?v=4fZNHWNRRMQ>

Казус, Глава 1, Самос, Гърция

Интервю с г-н Скутас, президент на Обединената винопроизводителна селскостопанска асоциация на остров Самос

<https://www.youtube.com/watch?v=w5onLTITnY4>

Казус, Глава 1, Самос, Гърция

Видео от празненствата в Кокари, Самос с танци от културното сдружение на родителите на детски градини и начални училища в Кокари

<https://www.youtube.com/watch?v=vtKI5d3BRW0>

Казус, Глава 1, Самос, Гърция

Видео от празненствата във Вати, Самос, по случай честването на светците на острова

https://www.youtube.com/watch?v=iSO2_HTIovs

Казус, Глава 1, Самос, Гърция

Видео от празненствата във Вурлиотес в Самос с танци от културната асоциация на Самос „ΩΚΥΡΡΟΗ Η ΣΑΜΙΑ“

https://www.youtube.com/watch?v=i1qiZ_Avk1w

СЛУЧАЙ 3. Junii Braşovului (Момчетата от Брашов) Парад – идентичност и ICH

Трансилвански университет в Брашов, Румъния

1. Синопис и резултати от обучението

Синопис: Традицията на брашовските юни е сложен израз на румънската идентичност в историческия квартал Шкейи Брашовулуй, който е функционирал през вековете като форма на военна, социална и културна организация. По време на австро-унгарската окупация, когато достъпът на румънците до град Брашов е бил ограничен, брашовските юни също са играли символична и физическа роля в защитата на общността, охранявайки точки за достъп като портата Екатерина.

Тази структура от неженени млади мъже, организирани в седем групи (юни Тийнейджъри, юни Бътряни, юни Куркани, юни Доробанци, юни Брашовечени, юни Рошори и юни Албиори), е запазена и до днес като пример за нематериално културно наследство с идентичностна, образователна и туристическа функция. Централният момент на традицията е шествието на *юниците* в „Duminica Tomii“ (Томина неделя, първата неделя след Великден), което се провежда през Светлата седмица и е съпроводено от ритуални действия като „излизане с тръбата“ (ieşirea cu surla), хвърляне на боздуган (aruncarea buzduganului), символичното погребение на водача (înmormântarea vătafului) или „ритуала с женското куче“ (jocul căţea).

Религиозният компонент е органично интегриран, тъй като всяка група има свой собствен крайпътен кръст (troiţă), а маршрутът включва свещени пространства.

Резултати от обучението:

- Идентифициране на символичните, социалните и историческите функции на обичая Джунии
- Разбиране на ролята на традицията като форма на културна съпротива в градски и политически контекст
- Оценка на участието на общността в опазването на нематериалното наследство

- Съотнасяне на обичая с ценностите на европейското наследство и устойчивия културен туризъм

2. Предистория / Контекст

Обичаят „Юни“ в Шкейи Брашовулуй е документиран от 1728 г., но произходът му предшества християнството, като е свързан с инициационни ритуали и практики за плодородие. Много изследователи (Oltean, 2000) подчертават синкретичния му характер, резултат от припокриването на индоевропейски традиции (дионисиева, митраистка, соларна) с християнски елементи.

По време на австро-унгарската окупация, *юниите* представляват форма на утвърждаване на румънската идентичност пред лицето на натиска на маджаризацията. Те носят трицветни знамена и символично охраняват точките за достъп между Шчей и цитаделата, включително портата на Екатерина. Тази функция на културна устойчивост е предадена на колективното съзнание на общността, като обичаят оцелява през комунистическия период и е възроден след 1990 г. (Departed), образувайки сакрално-профанен континуум, който съчетава мит и история, инициация и общностна принадлежност.

3. Анализ на казуса

В течение на десет дни, започвайки от Благовещение и завършвайки с Томин празник, юниите извършват серия от дълбоко символични ритуали, в които се пресичат сакралността, мъжкото посвещаване, възпоменанието и принадлежността.

Джунии участват в ритуални действия като:

- Излизането на тропет (Ieșirea cu surla) е свещено обявяване, изпълнявано със специфичен музикален инструмент, считан за свещен; действието е съпроводено с обществени благословии.
- Хвърлянето на боздуган (Aruncarea buzduganului) е символичен жест на плодородие, проверка на мъжествеността и инициационна принадлежност. Боздуганът има слънчеви конотации и проследява произхода си до индоевропейските обреди на прехода.

- Погребението на вожда (Вътаф) е ритуал, който симулира смъртта, последвана от символично прераждане, извиквайки митове за смъртта и обновлението на природата.
- Ритуалът с женското куче и хвърлянето на килима представляват мъжки инициационни последователности.
- Юни Хора: Ритуален танц, изпълняван в отворен, незатворен кръг, включващ хвърляне на боздуган. Той се тълкува като обред за пречистване и духовно обединение.

Парадът в неделя на Томин празник е централният момент, когато седемте групи дефилират на коне, в традиционни дрехи, по предварително определен маршрут, който включва техните собствени крайпътни кръстове, площад „Пръндулуй“, църквата „Свети Никола“ и Соломоновите камъни.

Събитието има значителен обществен и туристически аспект. Хиляди зрители посещават церемонията всяка година, привлечени от зрелищните костюми, ритуалните танци и символиката на предмети като боздугана и сурлата. Боздуганът, архаично оръжие със слънчеви конотации, се хвърля ритуално по време на танца, отбелязвайки принадлежността на момчетата (*юните*) към общността. Сурлата, свещен инструмент, обявява началото на церемонията и се предава от поколение на поколение.

Участието на общността е от съществено значение за организирането и предаването на традицията: семействата на младите мъже осигуряват финансова и логистична подкрепа за събитието, Църквата благославя пътя и знамената, а местните власти предлагат институционална подкрепа. Събитието е включено в културната програма на града и се популяризира като символ на идентичност, допринасяйки за сплотеността между поколенията и развитието на културния туризъм.

С течение на времето парадът е служил и като форма на символично противопоставяне на външното политическо господство. Когато румънците не са имали пълни граждански права в Брашов, „юнците“ са представлявали видим израз на колективна румънска идентичност и инструмент за публично отстояване на присъствието им в градското пространство. Освен това, йерархичната организация на групата и запазването на крайпътните кръстове (*troițe*) в традиционните квартали отразяват модел на символично самоуправление и сплотеност на общността. Чрез своята повтаряща се и

видима природа, ритуалът функционира като форма на жива колективна памет, която актуализира принадлежността и приемствеността.

В същото време туристическата стойност на парада се е увеличила значително през последните десетилетия, превръщайки този обичай в забележителност на градската идентичност и атракция за посетители, интересувачи се от автентични традиции. Парадът се популяризира чрез медийни канали, местни стратегии за брендиране и дневния ред на културните институции, превръщайки се в отправна точка за Брашов в пейзажа на румънското нематериално наследство.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Обичаят „Юни Брашовулуй“ е пример за нематериално наследство, което е устояло на исторически, социални и политически трансформации, запазвайки основните си функции: посвещаване, причастие, възпоменание и утвърждаване на идентичността. Стойността му за общността се удвоява от туристическия и образователен потенциал, тъй като е модел за активно опазване на наследството.

В бъдеще включването на този обичай в списъка на нематериалното наследство на ЮНЕСКО би представлявало заслужено международно признание. Освен това, интегрирането му в местната образователна програма и разширяването на сътрудничеството с други европейски региони биха допринесли за засилване на видимостта и културната функционалност на обичая.



Юний при портата на Екатерина. Снимка: Лучиан Истрате



Юни Росиори. Снимка: Лучиан Истрате



Junii Națională Albi (Albiori) . Снимка: Лучиан Истрате



Джуни Куркани. Снимка: Лучиан Истрате

5. Въпроси за учене

- Как парадът на Джунии отразява форма на съпротива срещу идентичността в исторически контекст?
- Какви архаични и митологични елементи могат да бъдат открити в изпълняваните ритуали?
- Как може традицията на Джуни да бъде отговорно популяризирана чрез културен туризъм?
- Как може да се използва туристическият и образователен потенциал на традицията?

6. Референции

Костин, К. (2018). *Фолклорни аспекти на румънското въображение и мит*. Cambridge Scholars Publishing, стр. 1–11.

Oltean, V. (nd). *Junii Braşoveni - legendă şi adevăr*,

<https://destinatii.liternet.ro/articol/70/Vasile-Oltean/Junii-Brasoveni-legendasi-adevar.html>

Oltean, V. (2000) *Junii brasoveni si troitele lor din Scheii Brasovului*, Editura Semne

Община Брашов. (2024). *Юни Брашовулуй – Традиции и значения*. Взето от <https://www.brasovcity.ro/junii-brasovului>

Допълнителни случаи от платформата на Inthrace, бутон за електронна библиотека

Казус Глава 1 Евоя, Гърция

Казус Глава 1 Агистри, Гърция

Видеоклипове в YouTube канала на проекта Inthrace

Казус Глава 1, Евоя, Гърция

Видео празници в Евоя, Истия Едипсос

<https://www.youtube.com/watch?v=KDSSLlICwgo>

Казус Глава 1, Евоя, Гърция

Видео карнавални празненства, палене на Хелоуин, Едипсос, Евоя

https://www.youtube.com/watch?v=LL-m5f_xp-g

Казус Глава 1, Агистри, Гърция

Интервю с г-жа Катина, жителка на Агистри, за инструментите, които са били използвани преди и сега са подменени

<https://www.youtube.com/watch?v=DAR2CtKFDMY>

Глава 2. Законодателство и разпоредби на местно, национално и европейско ниво

СЛУЧАЙ 1. Добив на дървен материал (Австрия, Чехия, Германия, Латвия, Полша, Испания)

Варшавски университет, Полша

1. Синопис и резултати от обучението

Резюме: Снегоходството е традиционна форма на речно корабоплаване, фокусирана върху транспортирането на отсечени дървесни трупи надолу по течението с помощта на дървени салове. Предаваните от поколение на поколение, обичаите за снегоходство са се запазили от Средновековието и продължават да се практикуват и днес.

През 2022 г. рафтингът беше вписан в Представителния списък на ЮНЕСКО за нематериалното културно наследство на човечеството. Номинацията беше подадена съвместно от Австрия, Чехия, Германия, Латвия, Полша и Испания, което прави рафтинга ярък пример за споделено, многонационално наследство.

Резултати от обучението:

- Разберете вековната приемственост на рафтинга и как той се е адаптирал към променящите се социални и технологични условия;
- Сравнете подходите, предприети от различните страни, за опазване и насърчаване на рафтинга като елемент от културното наследство;
- Проучете връзката между местните корени на рафтинга и неговия международен, трансграничен характер;
- Анализирайте как транснационалната рафтинг общност координира усилията си в международна рамка.

2. Предистория / Контекст

Добивът на дървен материал с рафтинг е пример за многонационален елемент, вписан в Представителния списък на нематериалното културно наследство на човечеството. Като елемент от наследството, който надхвърля националните граници, доказано от съвместната номинация,

подадена от шест държави, добивът на дървен материал представлява убедителен пример за международно сътрудничество и транснационална общност, изградена върху споделени традиции и практики.

Особено интригуващ аспект на популяризирането и опазването на подобно наследство се крие в координацията на дейностите от транснационалната рафтинг общност, както и в разликите в подходите за опазване, възприети от отделните страни за защита на това споделено културно богатство.

Освен това, вековната приемственост на рафтинг общността предлага ценна информация за това как тя се е справяла с променящата се социална и технологична среда, предоставяйки основа за обсъждане на реакциите на общността на тези трансформации.

3. Анализ на казуса

Рафтингът е форма на транспорт по вътрешни водни пътища, която включва преместване на отсечени дървета по реките с помощта на дървени салове. Тази традиция датира от Средновековието, когато е служила като важен метод за транспортиране на стоки по речните маршрути.

С течение на времето около тази практика се оформя отделна рафтинг общност, развиваща уникален начин на живот, споделян от нейните членове, независимо от националния им произход. Тази общност може да се характеризира със собствен специализиран речник, силно чувство за солидарност и култура на сътрудничество. Кооперативният характер на рафтинга е довел до ясна йерархия и специализирано разделение на труда сред рафтерите.

Работата в екип, доверието и чувството за принадлежност остават основни елементи, дълбоко ценени от участващите в практиката. Това чувство за общност се изразява и чрез предаването на рафтинг умения на по-младите поколения, обикновено предавани чрез връзката майстор-чирак.

Традицията на рафтинга обхваща целия начин на живот на рафтера. То не се ограничава само до техническите умения за навигация по реките, но включва и традиционните методи за изграждане на салове, запазването на обичаи и фестивали, предавани между поколенията, и дълбока връзка с природата. Тази тясна връзка с природата е вкоренена и в сезонния ритъм на рафтинга. Като строго сезонна практика, рафтингът е обвързан с

определени периоди от годината, оформяйки ежедневието и годишните цикли на рафтинг общностите и допълнително ги обвързвайки с естествената им среда. Този аспект е особено важен, тъй като подчертава ролята на рафтинга като екологично устойчиво и интегрирано с природата средство за транспорт.

Въпреки че рафтингът не е останал незасегнат от социалните и технологичните промени, той поддържа силно чувство за приемственост с миналото. Съвременните иновации са подобрили безопасността и навигацията, но традиционните инструменти, практики, общностните ценности и тясната връзка с природата продължават да свързват настоящето с предишните поколения.

В социално отношение практиката също се е развила от исторически доминирана от мъжете до все по-голямо приемане на равенството между половете в рамките на своите структури.

Важно е да се отбележи, че рафтингът не се ограничава само до една държава. Той представлява истински транснационален феномен. Всяка местна общност, занимаваща се с рафтинг, отразява характеристиките на непосредствената си природна среда, което води до различни различия в различните региони. В по-широк план обаче, рафтерите споделят колективна идентичност, оформена от общи умения и начин на живот, което ги поставя в по-широк международен контекст.

Освен ролята си в общността на рафтинга, рафтингът служи и на по-широка социална цел, като инструмент за културна анимация и образование, който укрепва обществените връзки в обществото.

Салафирането е тясно свързано и с други форми на традиционни занаяти. Изграждането на дървени салове изисква използването на специфични инструменти и материали, като по този начин се разчита на експертния опит на ковачи, въжари и други занаятчии. Следователно опазването на салафирането като културно наследство включва и запазването на тази по-широка екосистема от традиционни занаяти.

Асоциациите на рафтингистите играят жизненоважна роля в опазването и популяризирането на практиката, както на национално, така и на международно ниво. Националните асоциации се фокусират върху запазването на местните форми на рафтинг в съответните си страни, като съобразяват дейностите си с нуждите на местните общности.

Същевременно тези организации участват в открит диалог и трансграничен обмен. На международно ниво Международната организация на рафтингистите координира съвместните усилия и улеснява споделянето на знания през границите.

Едно забележително постижение на това международно сътрудничество беше включването на рафтинга в Представителния списък на ЮНЕСКО за нематериалното културно наследство на човечеството през 2022 г. Номинацията беше подадена съвместно от Австрия, Чехия, Германия, Латвия, Полша и Испания, което демонстрира многонационалния характер на рафтинга. Това признание потвърждава уникалния характер на практиката: дълбоко вкоренена в местния контекст, като същевременно насърчава споделянето на чувство за принадлежност между народите.

По този начин рафтингът е пример за това как един-единствен елемент от културното наследство може да изгради транснационална идентичност, преодолявайки езиковите и географските граници и служейки като мост между общностите по целия свят.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Добивът на дървен материал от рафтинг е пример за елемент от наследството, който надхвърля националните граници. Следователно, никоя отделна държава не може да претендира за изключителна собственост върху него. Тези характеристики оформят транснационална общност, способна да изгражда мостове и да премахва бариерите между обществата, организирани в рамките на техните национални държави.

Добивът на дървен материал служи и като пример за международно сътрудничество, чиято координация и комуникация, поради многонационалния си характер, свързват местността с по-широката международна среда, като по този начин насърчават откритостта и връзката между хората.

И накрая, рафтингът е вековна традиция, която е демонстрирала способността си да се адаптира към преобладаващите социални реалности и технологичния прогрес, като същевременно запазва чувството за приемственост и връзка с миналите поколения чрез членовете на своята общност.

5. Въпроси за учене

- Как рафтингът се адаптира към съвременните времена и технологии, като същевременно запазва традициите си, осигурява приемственост и поддържа силна връзка с общността?
- По какви начини рафтингът взаимодейства с по-широката социална среда извън общността, в която е роден?
- Как общностите, занимаващи се с рафтинг, балансират дълбоката си връзка с местната среда с членството си в по-широката транснационална общност за рафтинг?
- Какви са ключовите разлики и прилики в начина, по който различните страни защитават и насърчават рафтинга като споделено международно наследство?
- Как транснационалната общност на дървените греди координира усилията си и популяризира своите традиции както на местно, така и на международно ниво?

6. Референции

Номинационен файл № 01866 за вписване през 2022 г. в Представителния списък на нематериалното културно наследство на човечеството (2022 г.).

<https://ich.unesco.org/doc/download.php?versionID=65593>

ЮНЕСКО - Рафтинг с дървен материал.

<https://ich.unesco.org/en/RL/timber-rafting-01866>

ЮНЕСКО | Рафтингмени. (2022). Рафтингмени.

<https://www.raftsmen.org/unesco>

ЮНЕСКО. (1 декември 2022 г.). Снегорин. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=w3uxleO6tcU>

Международна асоциация на рафтингистите. (2022, 3 декември).

EN_Рафтингът по дървен материал е нематериално културно наследство на човечеството (превод на английски). YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=8q8WPtdaYcQ>

Глава 3. Видове нематериално наследство - Категоризация на нематериалното наследство

СЛУЧАЙ 1. Непубликувани резултати от изследователски проект върху нематериалното културно наследство в Трансилванския университет в Брашов

Transilvania University of Braşov, Румъния

1. Синопис и резултати от обучението

Синопис: Този казус представя накратко изследователския проект CarPaTO - Картографиране на нематериалното културно наследство на област Фъгъраш, Румъния, осъществен през 2018-2019 г. в Трансилванския университет в Брашов (UTBv), и се фокусира върху един от най-забележителните резултати от този проект: видеоклип, подобен на cellphilm, за серия от ресурси на нематериално културно наследство, специфични за общностите на област Фъгъраш, Румъния.

Резултати от обучението:

- Кратко описание на изследователски проект върху нематериалното културно наследство
- Описание на дигитален продукт, популяризиращ нематериалното културно наследство на етнографски район
- Представяне на уникален резултат от изследователски проект - клетъчен филм за нематериалното културно наследство

2. Предистория / Контекст

Изследователският проект CarPaTO - Картографиране на нематериалното културно наследство на областта Фъгъраш, Румъния, е осъществен от група професори от UTBv, Румъния, през 2018-2019 г., с финансиране от университета и в отговор на местните нужди от знания, по искане на окръжната администрация. Основната цел на проекта е да се идентифицират ресурсите на нематериалното културно наследство в Цара Фъгърашулуй, окръг Брашов, район със специфична историческа и етнографска идентичност в румънския културен пейзаж. Изследователите

проведоха серия от интервюта със специалисти в областта на културното наследство и осъществиха обширни теренни проучвания в общините на Цара Фъгърашулуй, където идентифицираха местните културни ресурси съгласно определението на ЮНЕСКО за нематериално културно наследство, след което предложиха насоки за опазване на този вид наследство (Sorea and Csesznek, 2020).

3. Анализ на казуса

В допълнение към изследователския доклад, членовете на екипа избраха да представят резултатите от теренната работа чрез серия от специални продукти, като например цветна фотоизложба, кулинарна изложба, където са били приготвени и тествани традиционни рецепти от района, и видеоклип на cellphilm, който се използва от екипа като учебен материал.

Cellphilm е видео продукт, който не е нито създаден от професионалисти, нито с помощта на високоспециализирана технология, а е направен от аматьори с мобилни телефони. Cellphilm, реализиран в рамките на проекта CarPaTO, озаглавен „Țara Făgărașului 2019. Patrimoniul cultural imaterial“, е етнографски документален филм, който съдържа снимки и видеоклипове, събрани по време на теренни проучвания, и е организиран в няколко глави, като всяка глава представлява измерение на нематериалното културно наследство, както е определено от ЮНЕСКО. Музикалният фон на cellphilm е съставен от традиционни песни от музикалното наследство на региона Фъгърашулуй.

Дейността по създаването на този филм беше екипна работа, включваща други човешки ресурси от университетската общност и от личните мрежи на членовете на екипа, като бивши студенти, които са вокални солисти, или дори деца на авторите, студенти от други университети, които помогнаха с монтажа на филма и с превода на текстовете на английски език.

Изображенията по-долу са от съдържанието на cellphilm, направен в рамките на проекта (първите четири са принтскрийн снимки), както и от фотоизложбата от 2019 г., която беше представена в Конферентния център на Трансилванския университет в Брашов и в Историческия музей във Фъгъраш, разположен в средновековната крепост в центъра на града (последните две). Снимките са от личния архив на изследователите на CarPaTO, които са и членове на проекта INThrace (екип на UTBv).



Снимките са предоставени от Codrina Csesznek и Daniela Sorea

4. Заключение и бъдещи перспективи

Описаният по-горе изследователски проект не само е допринесъл за научни резултати, като например изследователски доклад или научни статии, но и е послужил като рамка за дейности за създаване на дигитални и обществени продукти, които имат ролята да представят, съхраняват и популяризират нематериалното културно наследство.

Cellphilm, описан като нов продукт, и снимките или други видео материали, направени от изследователи по време на теренна работа, могат да имат важна образователна роля и да повишат осведомеността и интереса на широката общественост към ресурсите на нематериалното културно наследство, специфични за съвременните общности.

5. Въпроси за учене

- Каква беше основната цел на изследователския проект CarPaTO - Картографиране на нематериалното културно наследство на областта Фъгъраш, Румъния?
- Назовете два нови резултата от този изследователски проект.
- Какво е клетъчна филмография и как изследователите на проекта са използвали тази техника?
- Как оценявате създаването на Cellphilm като образователен материал?

6. Референции

Сореа, Д., Чеснек, К. (2020) Нематериално културно наследство на земята Фъгъраш. Приоритетни измерения. *Бюлетин на Трансилванския университет в Брашов*, том 13 (62), № 1, Специален брой, 155-164. DOI: <https://doi.org/10.31926/but.ssl.2020.13.62.3.16>

СЛУЧАЙ 2. Участие на общността в събитие, популяризиращо местното културно наследство в Дръгуш, Румъния

Transilvania University of Braşov, Romania

1. Синопис и резултати от обучението

Резюме: Този казус разглежда форми на участие на общността в опазването и популяризирането на нематериалното културно наследство в малка, но социално-културно активна местност в южна Трансилвания, Румъния.

Резултати от обучението:

- Описание на събитие за опазване и популяризиране на местното нематериално културно наследство, интегрирано в съвременна дейност - представяне на книга
- Представяне на механизми за участие на общността в организацията на културното събитие
- Пример за механизъм за обратна връзка към събитието

2. Предистория / Контекст

Община Дръгуш в окръг Брашов, Румъния, е пример за добра практика в опазването и популяризирането на нематериалното културно наследство. Общината се намира в западната част на окръг Брашов, в подножието на най-високите планини в Румъния. Тя е малка селска общност с 971 жители (според преброяването от 2021 г., източник: Уикипедия), но е много активна в културно отношение и разполага с богатство от фолклорни ресурси и традиции. Всяка година тук се провеждат множество събития, които ангажират различни групи и социални групи в общността в поддържането и увековечаването на културните традиции. Общината, местните лидери в администрацията и образованието, както и редица неформални лидери са инициатори и организатори на различни културни събития и дейности (Csesesznek, 2023).

3. Анализ на казуса

Този казус представя събитие, иницирано от неформален местен лидер, писател, бивш кмет, сега пенсиониран, Василе Поп. Той решава да организира събитие за представяне на една от книгите си в Културния център на общината на 22 октомври 2023 г. Освен тази цел, събитието е истински празник на местното културно наследство, със силно измерение на участие на общността.

В продължение на четири часа, в красиво декорирана с предмети от местното наследство стая, се създава диалог между фолклора и съвременната литература, между речите и музиката, но също и между местните жители и гости извън общността: учители от гимназии и университети от Румъния и САЩ, журналисти, свещеници, художници и др.

Популяризирането на местното нематериално културно наследство се осъществява по редица начини, всички от които са подкрепени чрез доброволното участие на отделни лица и групи в общността, както следва:

- Средното училище от общината участва с ученическият фолклорен ансамбъл, група с традиции, която от десетилетия съхранява и популяризира народни носии, танци и местна музика, но и други етнографски традиции, като сватбени обичаи, зимни празници или чествания на жътвата.
- Църквата се включи чрез участието на женския хор, който има богат репертоар от автентични народни и религиозни песни.
- Директорката на най-важното средно училище в района участва в организацията и провеждането на събитието, но също така произнесе образователна реч за литературата и местното нематериално културно наследство.
- Съседи и роднини на инициатора на събитието приготвиха бюфет с местни сладкиши и напитки, домашно приготвени по традиционни рецепти.
- Гости извън общността имаха възможност да говорят с публиката и да дадат обратна връзка.
- Повечето от местните жители, присъстващи на събитието, бяха облечени в народни носии, които са високо ценени в общността и са признати за уникални в Румъния.
- Лелята на инициатора на това събитие, Зорица Попарад, една от най-възрастните хора в селото, на 91 години, беше поканена да изпее на

сцената много стари дойни, непознати на широката публика (дойна е вид традиционна румънска песен, включена в наследството на ЮНЕСКО), създавайки моменти на силна емоция и предизвиквайки бурни аплодисменти за артистичните си умения. Впоследствие съпругата на Василе Поп, също писателка и бивша учителка по румънски език, сега пенсионирана, посвети трогателно стихотворение на Зорица Попарад в най-новата си книга, като форма на благодарност, но и като начин за повишаване на осведомеността за ценностите на нематериалното наследство, което може да укрепи общностната идентичност и солидарност.

Като пример за съвременен интелектуален механизъм, чрез който да се опазят местните културни традиции и ценности, но и като механизъм за обратна връзка към събитието, тук представяме това стихотворение, озаглавено *„Проста история“*: „На деветдесет и едно лета и бreme, / сякаш всичко беше вчера, / годините ѝ имат прохладата на дъщеря / от детството, / годините ѝ имат градина с мирис на окосено сено / привечер, / имат аромат на горчица по прозорците / усмихнати на снеговете по билата, / годините ѝ имат история в цветовете на килими / тъкани късно през нощта на свещи, / имат сълзата на мисълта до луната, / и дойната върху биенето на сърцата звъни / с копнеж от пътеките и поляните / за това кога / ще бъдеш там горе, сред нейните, / хехе!...“ (Pop, 2023, стр. 118).

Описаното по-горе събитие беше отразено в местната преса и получи похвали от участниците, както членове на общността, така и гости. Снимките по-долу са заснети от събитието. *Те са част от личния архив на изследователите на InThrace (екип на Unitbv).*





4. Заключение и бъдещи перспективи

Подобни събития целят да допринесат за опазването на местното културно наследство, популяризирането на ресурсите на наследството за образователни и икономически цели и укрепването на местната идентичност. Формите на участие на общността също допринасят за изграждането на доверие, социален капитал и устойчивост на общността.

5. Въпроси за учене

- Какво отличава Дръгуш от гледна точка на културния живот?
- Каква беше целта на организирането на събитието, описано в този казус?
- Назовете три начина за участие на общността в организирането на описаното по-горе събитие.
- Как оценявате интелектуалната обратна връзка под формата на поезия, представена в казуса?

6. Референции

Csesznek, C. (2023). Форми на участие на общността в създаването на прозрения за културна жизненост от Дръгуш, Румъния. Бюлетин на Трансилванския университет в Брашов , том 16 (65), № 1, 39-48. DOI: <https://doi.org/10.31926/but.ssl.2023.16.65.1.4>

Драгуш, Брашов.

https://ro.wikipedia.org/wiki/Dr%C4%83gu%C8%99,_Bra%C8%99ov,

посетен: 17.03.2025 г.

Поп, В. (2023). Един вид геометрия на думите . Făgăraș: Editura Agaton.

Глава 4. Обяснение на стойността на туристическото наследство и въздействието му върху културата, икономиката и обществото

СЛУЧАЙ 1. Лозята Пико, Португалия – балансиране на културното наследство и местната идентичност

Азорски университет, Португалия

1. Синопис и резултати от обучението

Синопис: Културният ландшафт на лозята на остров Пико, признат за обект на световното наследство на ЮНЕСКО през 2004 г., предлага убедителен пример за това как културните пейзажи, оформени от традиционни практики, могат да подкрепят устойчивото развитие.

Лозарската традиция на Пико, определена от характерните си кюрей (лозя с каменни стени), демонстрира хармонична връзка между човешката дейност и предизвикателната вулканична среда.

Този казус разглежда стойността на наследството на лозята на Пико през призмата на опазването на културното наследство, икономическото развитие и общностната идентичност. Той подчертава как туризмът, свързан с наследството - особено екотуризмът - е създал нови възможности за местния бизнес, като същевременно засилва гордостта на общността от традиционните практики.

В същото време казусът разглежда предизвикателства като сезонността, рисковете от свръхкомерсиализация и необходимостта от запазване на автентичността в условията на нарастващо туристическо търсене. Чрез изследването на този пример, студентите могат да разберат сложното взаимодействие между културата, икономиката и обществото в рамките на туристическото наследство.

Резултати от обучението:

- LO1. Обяснете културното значение и ролята на лозарския пейзаж на Пико за запазването на местната идентичност.

- LO2. Анализирате икономическото въздействие на енотуризма и неговия потенциал за подкрепа на дребномащабно, ръководено от общността развитие.
- LO3. Оценка на стратегии за запазване на автентичността на културното наследство, като същевременно се справят с предизвикателствата, свързани с устойчивостта

2. Предистория / Контекст

Пико е вторият по големина (46 км дълъг) остров на Азорските острови, разположен на 17,5 км южно от остров Сао Жорже и на 7 км източно от остров Фаял, в район, известен като „Триъгълникът“, и е мястото, където се намира най-високата планина в Португалия. Първите колонии на острова са формирани около 1460 г. от заселници от северните райони на континентална Португалия.

Новодошлите първо установяват базата си в село Лажеш. Както се случва на повечето Азорски острови, като Сан Мигел, земеделието е основната им дейност, силно повлияна от експортните индустрии на островния им съсед Фаял. Независимо от суровостта и вулканичните почви, новодошлите създават индустрия за боядисване на вати, а по-късно и лозарство.

Последната индустрия процъфтява, с изключение на вулканични изригвания през 18 век, до разпространението на гъбично заболяване, засягащо лозята, през втората половина на 19 век, когато много лозя са унищожени и изоставени (Albergaria & Jacques, 2013), създавайки криза на острова, която продължава до 20 век.

По време на периода на разрастване, вината на Пико, особено виното „Verdelho“, са били добре оценени в много страни, от Англия до Северна Америка и дори достигат до царските дворци в Русия. Усилията за възраждане на лозарството включват създаването на Винарския кооператив на остров Пико през 1949 г., чиято цел е да се възстановят благородните сортове грозде и традиционната култура на лозята.

През 2004 г. Ландшафтът на лозарската култура на остров Пико е обявен за обект на световното наследство на ЮНЕСКО, с което се признава уникалният лозарски пейзаж и се стимулира енотуризмът. Днес винената индустрия на Пико процъфтява (Jordão et al., 2024; Quintela et al., 2023), съчетавайки исторически практики със съвременни техники, и продължава да бъде жизненоважен компонент от икономиката и културната идентичност на острова. За по-задълбочен поглед върху историята на

винопроизводството в Пико, вижте следния документален филм, достъпен в YouTube:

<https://www.youtube.com/watch?v=MD7uZB5cyl0>.

3. Анализ на казуса

Обект на световното наследство на ЮНЕСКО, лозарският пейзаж Пико в община Маделина е известен със своята винена култура и исторически лозя (виж Фигура 1).

Докато съзерцават пейзажите, богати на лозарска култура, класифицирани като обект на световното наследство на ЮНЕСКО, туристите могат да посетят Музея на виното и Кооператива Витивиникола до Пико, да дегустират различните вина и ликьори на Пико и да научат за историята на местната винена индустрия.

Фигура 1 – Лозя Пико



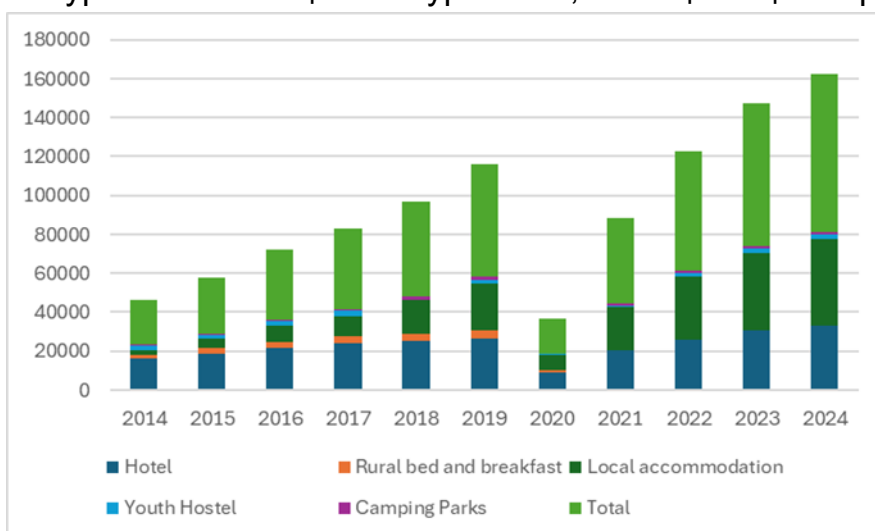
През последните две десетилетия бяха разработени няколко инициативи, целящи да оценят и поддържат екологичното наследство. През 2004 г. Пико получи ландшафта на лозята на остров Пико, сертифициран като обект на световното наследство на ЮНЕСКО. През 2012 г. Пико получи златната награда Quality Coast за усилията си да се превърне в дестинация за устойчив туризъм.

Тези две международни акредитации повишиха световната осведоменост за Пико. Туризмът, свързан с лозята на Пико, се разшири значително, като броят на посетителите се увеличи в отговор на нарастващия интерес към устойчиви и ориентирани към наследството туристически преживявания. През септември 2024 г. Азорските острови регистрираха над 509 000

нощувки, което отразява годишен ръст от 8,2%, докато остров Пико отбеляза 22,7% увеличение на пристигащите пътници. Този приток стимулира инвестициите в хотелиерство, инфраструктура и преживяващ туризъм, включително екскурзоводски обиколки на лозя и инициативи за енотуризм.

Чрез запазване на традиционните земеделски методи, като същевременно се съобразява със съвременните изисквания за устойчивост, Пико е пример за потенциала на ландшафтите с наследство за насърчаване както на екологичната устойчивост, така и на икономическата жизнеспособност. Броят на туристите на остров Пико се е удвоил за десетилетие, като през 2024 г. е приел над 81 000 посетители (вижте Фигура 2).

Фигура 2 – Еволюция на туристите, посещаващи остров Пико



Системата „currais“, неразделна част от местните усилия за устойчивост, смекчава ерозията на почвата, предпазва лозята от атлантическите ветрове и оптимизира задържането на влага в порестия вулканичен субстрат на острова. Този традиционен метод подобрява биоразнообразието, като същевременно минимизира външните фактори, в съответствие с по-широките цели за опазване, включително определянето на 25% от региона като защитена земя от правителството на Азорските острови.

Местните винарски кооперативи интегрират тези исторически практики със съвременни инициативи за устойчивост, подкрепяйки над 250 дребни производители и засилвайки икономическото развитие, основано на общността.

Посетителите на остров Пико на Азорските острови могат да се насладят на наистина уникално екотуристическо преживяване, вкоренено във вековни традиции на винопроизводството и спиращи дъха вулканични пейзажи.

Културата на лозята, включена в списъка на ЮНЕСКО, се определя от емблематичните „къри“ – черни базалтови каменни стени, които предпазват лозите от океанските ветрове и солта – създавайки визуално зашеметяваща мозайка из целия остров.

Туристите могат да изследват това наследство чрез разходки с екскурзовод сред лозята, дегустации на вино в местни винарни и Cooperativa Vitivinícola do Pico, както и образователни посещения в Museu do Vinho (Музей на виното), помещаващ се в бивш кармелитски манастир. Тези преживявания предлагат повече от просто дегустация на награждаваното вино Verdelho и други местни вина – те канят посетителите да разберат дълбоката връзка между земята, хората и устойчивите земеделски методи, които са се запазили поколения наред.

Допълнени от местната гастрономия и панорамните гледки към планината Пико (Tiago et al., 2021), тези дейности, свързани с енотуризма, създават мултисензорно пътешествие, което съчетава култура, природа и традиции в един от най-отличителните винарски региони в света.

Развитието на енотуризма около лозята Пико донесе значителна икономическа стойност на местното население чрез създаване на нови източници на доходи и съживяване на традиционните индустрии. Дребните производители на вино, много от които са семейни, се възползваха от увеличеното търсене на местни вина, което доведе до разширяване на производството и създаване на работни места в лозарството и винопреработката.

Местните екскурзоводи, занаятчии, доставчици на настаняване и ресторанти също отбелязаха икономически ползи, тъй като туристите търсят автентични, завладяващи преживявания, които ги свързват с културата и кухнята на Пико. Освен това, опазването и популяризирането на лозарския пейзаж насърчиха растежа на допълващи се бизнеси - като селско настаняване, хранене „от фермата до трапезата“ и културни събития - насърчавайки по-диверсифицирана и устойчива местна икономика.

Важно е да се отбележи, че тези ползи са базирани на общността, гарантирайки, че икономическите приходи от туризма циркулират в

рамките на острова и подкрепят устойчивото развитие, вкоренено в местната идентичност и наследство.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Случаят с лозята на остров Пико е пример за потенциала на интегриране на културното наследство и устойчивия туризъм в подкрепа на икономическата устойчивост, овластяването на общността и опазването на околната среда. Признатият от ЮНЕСКО лозарски пейзаж - оформен от векове традиционно лозарство с каменни стени (surrais) - служи както като живо културно наследство, така и като катализатор за местно развитие чрез енотуризм.

Насърчаването на винената култура на Пико стимулира съживяването на историческите практики, растежа на малките предприятия и повишената международна видимост, повишавайки туристическата привлекателност на острова, като същевременно засилва регионалната идентичност. С поглед напред, бъдещето на производството на вино и енотуризма в Пико е в баланса между растеж и опазване.

Тъй като броят на посетителите продължава да нараства, заинтересованите страни трябва да инвестират в стратегии, които защитават автентичността на ландшафта и устойчивостта на винената индустрия. Това включва насърчаване на туризма извън сезона, разнообразяване на преживяванията отвъд дегустациите (напр. селскостопански работилници и културни пътеки) и засилване на подкрепата за местните производители.

Интегрирането на дигиталното разказване на истории и зелените практики, както и по-силното сътрудничество между публичните институции и частния сектор, ще бъдат от съществено значение за осигуряване на дългосрочната жизнеспособност на този ландшафт с наследство.

Опитът на Пико предлага ценен модел за други дестинации, основани на наследството, демонстрирайки как традиционните знания и инициативите, водени от общността, могат да допринесат за по-приобщаваща и устойчива туристическа икономика.

5. Въпроси за учене

- Въпрос 1. Как традиционният лозарски пейзаж на остров Пико допринася както за опазването на културното наследство, така и за развитието на туризма?

- Въпрос 2. Какви са основните икономически ползи и предизвикателства, свързани с растежа на енотуризма в Пико, и как те влияят на местното население?
- Въпрос 3. По какви начини инициативи за туризъм, базирани на наследството, като тези в Пико, могат да балансират автентичността и устойчивостта в условията на нарастващо туристическо търсене?

6. Референции

Албергария, И. и Жак, Д. (2023). Лозята Пико и Санта Мария: „Героично лозарство“ на Азорските острови. В Наръчника на Routledge за практика в културния ландшафт (стр. 409-416). Routledge.

Jordão, AM, Correia, AC, Martins, B., Romão, A., & Oliveira, B. (2024). Общи физикохимични параметри, фенолен състав и сортов ароматен потенциал на три червени сорта *Vitis vinifera* („Мерло“, „Сира“ и „Сабориньо“), култивирани на остров Пико - Азорски архипелаг. *International Journal of Plant Biology* , 15 (4), 1369-1390.

Quintela, JA, Albuquerque, H., & Rodríguez, AD (2023). Атлантическите лозя: Размисъл върху потенциала за винен туризъм на Азорските острови. *Turismo: Revista de Estudios de Turismo de Canarias y Macaronesia* , (12), 37-47.

Tiago, F., Fonseca, J., Chaves, D., & Borges-Tiago, T. (2021). Поглед към трилогията: храна, туризъм и културно предприемачество. *Turismo senior: Abordagens, sustentabilidade e boas práticas* , 10.

Връзки:

<https://www.youtube.com/watch?v=8EdJjXjXVfY>

СЛУЧАЙ 2. Батана, екомузей в Ровин, Хърватия

Загребски университет, Хърватия

1. Синопис и резултати от обучението

Резюме: Екомузеят „Батана“ в Ровин, Хърватия, представлява новаторски подход за опазване и популяризиране на морското наследство чрез участие на общността и екомузеологични практики.

Посветен на традиционната рибарска лодка, известна като батана, музеят съхранява както материалните, така и нематериалните аспекти на морската култура на Ровин. Признат от ЮНЕСКО и няколко международни организации за културно наследство, Екомузеят „Батана“ показва как местните традиции могат да бъдат иновативно включени в устойчивия туризъм, икономическото развитие и културното образование.

Този случай предлага критични прозрения за управлението на обекти на културното наследство чрез общностни и партиципативни стратегии.

Резултати от обучението:

- LO1. Опишете културното и историческо значение на лодката батана и нейната роля за запазването на морските традиции в Ровин.
- LO2. Анализирайте въздействието на еко-музеологичните подходи върху устойчивия туризъм и местното икономическо развитие.
- LO3. Оценете ролята на участието на общността в опазването и предаването на нематериалното културно наследство.

2. Предистория / Контекст

Създаден през 2004 г., Екомузеят „Батана“ е първият по рода си в Хърватия и служи като център за опазване на батаната – традиционна рибарска лодка с плоско дъно – и свързаните с нея морски традиции на Ровин. Дейността на музея е вписана в Регистъра на ЮНЕСКО за най-добри практики за опазване на нематериалното културно наследство на човечеството.

Музеят се състои от няколко взаимосвързани компонента: Къщата Батана (център за документация и интерпретация), корабостроителницата Мали Шквер (където се строят традиционни лодки), тематични регати и фестивали, както и интерактивни пешеходни и морски обиколки. Музеят се

намира в традиционна ровинска къща от 17-ти век, съхранявайки както архитектурното, така и културното наследство. Експозициите са многоезични (ровински диалект, хърватски, италиански), което гарантира приобщаване и запазване на малцинствените езици.

Чрез мултимедийни изложби, аудио-визуални записи и местни приноси, музеят документира уменията за лодкостроене, музиката на рибарите от Ровин (bitinada) и регионалните обичаи. Екомузеят „Батана“ интегрира дигитални инструменти като мобилни приложения и виртуални обиколки, за да подобри достъпността и ангажираността.

3. Анализ на казуса

Екомузеят „Батана“ успешно интегрира опазването на културното наследство с развитието на туризма, като набляга на образованието, приобщаването и устойчивостта. Изграждането на нови лодки батана в Мали Шквер, заедно с регати и фестивали, засилва местните занаяти и поддържа нематериалните умения. Събития като Регатата с традиционни лодки в Ровинь и тематичните разходки на Батана свързват посетителите с живото наследство.

Икономически музеят подкрепя местния поминък чрез туризъм. Приходите от продажба на билети, културни събития и гастрономия подпомагат дейността и иновациите на музея. Асоциацията „Къща Батана“ предлага традиционни ястия и занаяти, свързвайки наследството с преживяващия туризъм. Специализиран магазин за сувенири популяризира местните занаяти и служи като информационен пункт.

В социално отношение музеят насърчава ангажираността на общността. Местните рибари и жители участват активно в курирането на експонатите и провеждането на семинари по традиционни умения като кърпене на мрежи и плетене на въжета. Културните дейности, организирани от Центъра за визуални изкуства „Батана“, и обществените фестивали осигуряват предаването на морски знания между поколенията.

Еко-музеологичният модел на музея набляга на овластяването на общността, межкултурния диалог и международното сътрудничество. Той е член на няколко европейски мрежи за морско наследство и участва в проекти като Adriatic PortLand и Sea Beyond, насърчаващи устойчивостта на океана и образователната дейност. Награди от хърватски и европейски институции за наследство потвърждават успеха му.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Екомузеят „Батана“ е пример за това как институциите за опазване на наследството, базирани в общността, могат да насърчат устойчивия туризъм, икономическото развитие и културната приемственост. Чрез интегрирането на традиционните морски знания в интерактивни и образователни програми, музеят укрепва културната идентичност на Ровин, като същевременно се позиционира като модел за най-добри международни практики в опазването на наследството. Бъдещите усилия ще се съсредоточат върху засилване на дигиталното участие, разширяване на трансграничното сътрудничество и продължаване на интегрирането на морското наследство в стратегиите за развитие на крайбрежието чрез проекти като Adriatic PorTLand.

5. Въпроси за учене

- Въпрос 1. Как Екомузеят „Батана“ съхранява и популяризира морското наследство на Ровин?
- Въпрос 2. По какви начини еко-музеологичният модел на музея допринася за устойчивия туризъм и местното икономическо развитие?
- Въпрос 3. Как участието на общността може да подобри опазването и предаването на нематериалното културно наследство в туристическите условия?

6. Референции

<https://www.batana.org/en/home/>

<https://ich.unesco.org/en/BSP/community-project-of-safeguarding-the-living-culture-of-rovinj-rovigno-the-batana-ecomuseum-01098>

СЛУЧАЙ 3. Старото село Кумровец

Загребски университет, Хърватия

1. Синопис и резултати от обучението

Резюме:

Музеят „Старо село Кумровец“, етнографски музей на открито в Хърватско Загорие, Хърватия, е пример за положителното влияние на туризма, свързан с културното наследство, върху опазването на културното наследство, икономическия растеж и общественото сближаване.

Чрез опазване на материалното и нематериалното културно наследство, музеят подкрепя местната идентичност, поддържа традиционните занаяти и насърчава ангажираността на общността. В икономически план инициативите за туризъм, свързан с културното наследство, стимулират местните предприятия, занаятчийските пазари и устойчивите туристически практики.

Участието на общността чрез интерактивни семинари засилва местната гордост и осигурява трансфер на знания между поколенията. Този случай разглежда значението на поддържането на автентичността, докато се развива туризмът.

Резултати от обучението:

- LO1. Обяснете значението на музея Staro Selo Kumrovec за запазване на културната идентичност на Хърватско Загорие.
- LO2. Анализирайте икономическото въздействие на инициативите за туризъм, свързан с културното наследство, върху местното развитие и традиционните занаяти.
- LO3. Оценка на стратегиите за ангажиране на общността, използвани от Старо село Кумровец за насърчаване на социалното сближаване и устойчивост.

2. Предистория / Контекст

Старо село Кумровец се намира в Хърватско Загорие, богат на история и култура регион в северозападна Хърватия, известен със своята отличителна народна архитектура и селски обичаи, запазени до края на 19-ти и началото на 20-ти век. Създадено като етнографски музей на открито, Старо село Кумровец е съхранило и реставрирало традиционни

дървени и каменни къщи, стопански постройки и занаятчийски работилници.

Музеят служи като живо представяне на регионалния селски живот и традиционните занаяти, като акцентира върху практики като тъкачество, ковачество и грънчарство. Той активно включва местни занаятчии в изложби и интерактивни работилници, насочени към запазване на тези традиционни умения.

От създаването си музеят се е утвърдил като значима културна атракция, подобрявайки местния туризъм и икономическите дейности чрез инициативи като Центъра за традиционни занаяти и умения (основан през 2007 г.) и наградения проект CRAFTATTRACT.

3. Анализ на казуса

Музеят „Старо село Кумровец“ успешно интегрира опазването на културното наследство с икономическото и общностното развитие. Ключови културни инициативи, като изложбата „Традиционна архитектура на Хърватско Загорие“, обучават както посетителите, така и местните заинтересовани страни за историческите строителни техники, насърчавайки съвременните приложения на тези методи. Освен това, интерактивните работилници на музея, като „Хартиени цветя“ и „Изработка на гребени“, акцентират върху нематериалното наследство, като улесняват практическото участие и обмяна на знания между поколенията.

В икономически план музеят допринася значително за местния просперитет, като привлича хиляди посетители годишно. Туризмът, свързан с културното наследство, е увеличил търсенето на местни места за настаняване, занаятчийски продукти и услуги в сферата на хотелиерството и ресторантьорството.

Чрез инициативи като проекта CRAFTATTRACT, традиционните занаяти са се превърнали в жизненоважни икономически активи, подкрепени от сътрудничество с международни културни институции като Форума на славянските култури или националната организация Croatia Nostra. Сувенири като традиционни играчки, керамика и фигурки от меденки, създадени чрез инициативите на музея, допълнително са увеличили регионалното признание и икономическата жизненост.

Общественото въздействие на музея е дълбоко, демонстрирано от семинари, специално предназначени да ангажират местни семейства,

училища и обществени групи. Програми като „Великденските яйца на баба ми“, „От зърно до хляб“ и „Направи си сам кукла“ ефективно съчетават образование, културна гордост и междупоколенчески връзки. Това всеобхватно ангажиране на общността насърчава по-дълбоко чувство за собственост и гордост сред местните жители, засилвайки социалното сближаване и осигурявайки дългосрочна устойчивост на културните традиции.

На практика, Старо село Кумровец предоставя възпроизводим модел, наблягащ на интерактивно образование, съвместни партньорства и адаптивно повторно използване на сгради с наследство за други региони, целящи да се възползват от своите туристически ресурси, свързани с наследството.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Музеят „Старо село Кумровец“ е пример за ефективната интеграция на опазването на културното наследство с икономическия и обществения напредък. Чрез опазването както на материалното, така и на нематериалното наследство, музеят укрепва културната идентичност на Хърватско Загорие, подкрепя местния икономически растеж и укрепва връзките с общността чрез активно участие. Подходът на музея предлага ценна информация за запазване на автентичността на наследството, като същевременно отговаря на засиления туристически интерес. Бъдещият успех зависи от балансираното развитие на туризма, запазването на автентичността на традиционните практики и разширяването на образователния и партнирания опит, за да се осигури устойчив растеж и културна приемственост.

5. Въпроси за учене

- Въпрос 1. Как музеят Staro Selo Kumrovec съхранява културната идентичност и традиционните практики на Хърватско Загорие?
- Въпрос 2. Какви икономически възможности и предизвикателства възникват от дейностите, свързани с културното наследство, в Старо село Кумровец?
- Въпрос 3. Как интерактивните обществени инициативи в Старо село Кумровец могат да допринесат за устойчивото управление на културното наследство и сплотяването на общността?

6. Референции

Връзка Старото село Кумровец - Музей:

<https://www.mss.mhz.hr/en/stranica/o-muzeju>

СЛУЧАЙ 4. Ритуал за бране на рози и празник на розите

РАХ Родопика, България

1. Синопис и резултати от обучението

Синопис: Ритуалът „Розобер“ и Фестивалът на розата са отличен пример за стойността на културното наследство в туризма. Те са дълбоко вкоренени в българската традиция, привличат туристи и стимулират местната икономика чрез производството на розово масло. Ритуалът укрепва общността, насърчава межкултурния обмен и е свързан с устойчиво земеделие. Той показва как културното наследство може да бъде интегрирано в туризма, осигурявайки икономически и социални ползи.

Резултати от обучението:

Ритуалът „Розобер“ и Фестивалът на розата са ключови за разбирането на културното наследство и идентичността на Розовата долина, демонстрирайки как туристическите практики могат да съхранят и популяризират традициите. От икономическа гледна точка ритуалът подчертава значението на туризма за местната икономика чрез производството на розово масло и създаването на работни места, свързани с устойчивото земеделие.

Социалното въздействие на ритуала се изразява в укрепване на общността и насърчаване на межкултурния обмен, като устойчивите туристически практики допринасят за благосъстоянието на местните жители. Ритуалът подчертава значението на устойчивото земеделие за опазване на околната среда и възможностите за интегриране на устойчиви практики в туристическите дейности.

Фестивалът на розата и розобера е модел за интегриране на културата и туризма, осигуряващ икономически и социални ползи, като същевременно запазва традициите и насърчава устойчивото развитие.

2. Предистория / Контекст

Фестивалът на розата, празник, посветен на българската маслодайна роза, е ценена традиция в Розовата долина, обхващаща градове като Казанлък и Карлово. Създаден през 1903 г. с благотворителни цели, фестивалът се

е превърнал в национално и международно признато събитие, привличащо особено туристи от Япония. Той подчертава значението на Роза Дамасцена, цвете, което е оформило икономиката и културата на региона от 17-ти век, благодарение на уникалния си климат и почва, които дават изключително ценно розово масло.

Централно място във фестивала заема ритуалът „Розобер и Фестивал на розата“, ключово събитие по време на кулминационната неделя. Този ритуал представя традиционния процес на розобер, включващ народни носии, танци и дегустация на деликатеси на базата на рози. Фестивалът включва и демонстрации на производство на розово масло („Розаварене“) и избиране на Царица на розите, символизираща красотата и наследството на региона.

В Карлово се провеждат подобни тържества с ритуали, фолклор и изложби, които допълнително подчертават културното значение на розата. Розовата долина е свидетелство за симбиотичната връзка между природата, културата и търговията, а Роза Дамасцена е неин траен символ.



Източник: https://www.valeross.com/images/kazanlak_praznik_rozata/

„Конкурсът „Кралица Роза“, акцент на фестивала от 1963 г. насам, добавя блясък и културно представителство, като избраната кралица става посланик на града. Карнавалното шествие, с участието на над 5000 участници, представя историята и културата на Розовата долина, укрепвайки местната гордост и привличайки туристи. Фестивалът демонстрира потенциала на културния туризъм за стимулиране на икономическото развитие и опазване на наследството, но е важно да се гарантира устойчивост чрез отговорен туризъм, опазване на околната среда и подкрепа за местните общности. Бъдещите инициативи трябва да се фокусират върху автентичността, управлението на туристическия поток и овластяването на местните общности.“

3. Анализ на казуса

на розобера е ключов за опазването и популяризирането на културното наследство на Розовата долина, като „Розоберът“ е жива практика, свидетелство за традициите и идентичността на региона. Етнографският комплекс „Дамасцена“ служи като отличен пример за социализиране на нематериалното културно наследство, представяйки историята на розата и процеса на производство на розово масло пред широка аудитория.

Фестивалът на розата, превърнал се в традиция, стимулира местната икономика и насърчава межкултурния обмен чрез състезания и карнавални шествия. Устойчивостта е важен аспект, с акцент върху отговорния туризъм и опазването на околната среда. Интеграцията на културата и туризма води до икономически и социални ползи, като същевременно се запазват традициите.

Създадени са магазини за сувенири и онлайн магазини, а „Дамасцена“ предлага цялостен туристически продукт с настаняване, храна и атракции. Примерът е успешен на национално ниво за развитието на устойчив туризъм, който е от полза за местните общности и привлича туристи. Музеят на розата и виртуалната обиколка също допринасят за образователната стойност на региона.

Добър пример за социализиране на практиката на розобране и розодестилация е организираният традиционен Фестивал на розата;

Музеят на розата и етнографският комплекс „Дамасцена“. „Дамасцена“ е първата частна розодестилерия в България, основана през 1991 г. в село Скобелево, Розовата долина.

Тя съчетава производството на висококачествено розово масло с културен и туристически център. Уникална е с интеграцията на изкуството чрез стенописи, изобразяващи историята на розата, и „Храма на розата“. Предлага образователни турове за производствения процес, както и различни атракции: ресторанти, биопарк, магазини за козметика и етерични масла. „Дамасцена“ допринася за регионалния туризъм и икономика, представяйки българската роза на световния пазар.

Ежегодният Фестивал на розата в Казанлък се организира от над сто години, а традиционният ритуал „Розобер и розодестилация“ е получил международно признание. Община Казанлък е интегрирала практически и красиво политиките за опазване на елементи от нематериалното културно наследство със своите политики за регионално развитие и селскостопанска политика.

Например, според междинна оценка на Плана за развитие на община Казанлък за периода 2014-2020 г., Фестивалът на розата през последните години е изцяло финансиран от частни инвеститори. Общината участва в множество туристически панаири и изложения и работи усърдно за рекламата и маркетинга на туристическия продукт „Долината на розите и тракийските царе“, насочен към развитие на повече възможности за алтернативен туризъм - съчетаващ културни, исторически, фестивални, селски и екологични аспекти, което привлича по-заможни туристи и носи икономически ползи за развитието на региона.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Дълбокото въздействие на Rosa Damascena върху местното население на Розовата долина в България е неоспоримо, като то е предизвикало каскада от социални, икономически и културни трансформации, които са променили начина им на живот. Разрастващото се производство на розово масло катализира преминаването към градска мода, дори в отдалечени села, отразявайки по-широка обществена модернизация. Традиционни занаяти като медникарство, калайджия, изработване на бъчви и

кошничарство процъфтяват, адаптирайки се към изискванията на разрастващата се индустрия.

Освен това, търговията с розово масло е повлияла фино на други сектори, включително търговията със злато, иконографията, дърводелството и архитектурата, оставяйки незаличим отпечатък върху художествения и структурен пейзаж на региона. Влиянието на розата се е разпростирало отвъд практическата част, вдъхновявайки богат гоблен от песни, поезия и романи, които са възхвалявали нейната красота и значение.

Международният обхват на големите компании за търговия с розово масло е въвел нови културни тенденции и етикет, насърчавайки космополитна атмосфера. Дори установени местни занаяти, като килимарството, претърпяха вдъхновена от розите метаморфоза. Появи се нов стил на тъкане на килими и одеяла, известен като „алища“, с розови орнаменти, заемащи централно място в дизайна. К

кулинарните традиции също прегърнаха розата, давайки началото на популярната „гюлова ракия“ - алкохолна напитка, приготвена от розови странични продукти, и розово сладко - сладък деликатес, приготвен от варени розови листенца и захар. Тези кулинарни творения придобиха популярност както в страната, така и в чужбина. По същество, Роза Дамасцена не просто е култивирала рози; тя е създавала културен ренесанс, вплитайки се в самата тъкан на идентичността на Розовата долина. Трайното наследство на розата е очевидно във всеки аспект от местния живот, от модата и занаятите до изкуството и кухнята.

5. Въпроси за учене

- Културно наследство и туризъм: „Розобер и Фестивал на розата“ и успешното интегриране на културното наследство в туризма - икономически и социални ползи за региона на Розовата долина.
- Икономическо въздействие на производството на розово масло: Икономическото значение на производството на розово масло в контекста на Фестивала на розата и свързаните с него дейности. Въздействието на индустрията върху местната общност и икономика.
- Устойчивост и отговорен туризъм: Устойчивост на практиката, Фестивала на розата и свързаните с него туристически дейности. Мерки за отговорен туризъм и опазване на околната среда.

- Социална и културна трансформация: Въздействие върху обществения живот, традиционните занаяти, изкуството, кухнята и социалните обичаи.
- Маркетинг и популяризиране на културния туризъм: Маркетингови и промоционални стратегии, като участие в туристически панаири и развитие на марката „Долината на розите и тракийските царе“, за привличане на туристи и популяризиране на културното наследство на региона.

6. Референции

К. Зарев, „Българско розопроизводство и традиционна култура“, Казанлък, 2008, стр. 85-98. (на български)

<https://www.unesco-centerbg.org/wp-content/uploads/2020/02/Narychnik-2-final3.pdf>

<https://www.rosefestivalkazanlak.com/rosa-damascena-importance>

<https://bulgarianrose.nl/en/pages/het-ritueel>

<https://www.muzei-kazanlak.org>

<https://routes.e-tours.bg/en/place/praznik-na-rozata-i-rozobera>

Видео: <https://youtu.be/MD06nqrZvDs>

Глава 5. Управление на опазването и съхранението на НКН

СЛУЧАЙ 1. Веѓарас, форма на музикално наследство от Славония, Бараня и Срием

Загребски университет, Хърватия

1. Синопис и резултати от обучението

Резюме: Бечарац, традиционна вокално-инструментална музикална форма от Славония, Бараня и Срием, въплъщава оживен и хумористичен израз на общностния живот, идентичност и устно творчество. Характеризиращ се с остроумни, често импровизирани стихове, изпълнени с метафори и социални коментари, бечарацът играе централна роля в обществените празненства и предаването на знания между поколенията.

Признат от ЮНЕСКО за нематериално културно наследство, „бећарац“ е намерил съвременен дом в Интерпретационния център на музея „Бећарац“ в Плетерница, който използва иновативни средства за опазване и популяризиране на това динамично наследство. Този случай предлага ценна информация за опазването на устните традиции и използването на интерпретационни центрове за културно образование и участие на общността.

Резултати от обучението:

- LO1. Обяснете културното и историческо значение на бечараца в регионите Славония, Бараня и Срием.
- LO2. Анализирайте ролята на интерпретационните центрове и дигиталните инструменти за опазване на нематериалното културно наследство.
- LO3. Оценка на стратегии за осигуряване на предаването от поколение на поколение на традиционните сценични изкуства.

2. Предистория / Контекст

Бечарац е форма на традиционна музика, която съчетава вокални и инструментални елементи, обикновено изпълнявана на социални събирания като сватби и фестивали в Славония, Бараня и Срием.

Тя се характеризира с хумористични, често сексуално заредени стихове и обикновено се изпълнява във формат „призив и отговор“ с групов акомпанимент на народни инструменти. Името бечарац произлиза от турската дума „beka“, което означава ерген, отразявайки връзката на формата с младежкия ентузиазъм и веселие (Бечарац – вокално-инструментална песен, 2024).

Изпълненията обикновено включват спонтанно и интерактивно създаване на стихове, тематизиращи текущи събития или присъстващи хора. В исторически план бечарацът е служил както като средство за забавление, така и за социална критика, поддържайки своята актуалност в селските и градските среди чрез фолклорни групи и фестивали.

През 2011 г. е вписан в Представителния списък на ЮНЕСКО за нематериалното културно наследство на човечеството, потвърждавайки значението му както на национално, така и на световно ниво (Министерство на културата и медиите на Република Хърватия, 2024 г.). Бечарац обединява и служи като основен маркер за идентичност на всички *шокци* – хърватска етническа група – в региона, който обхваща три държави: Хърватия, Унгария и Сърбия. Запазването на местната идентичност е една от косвените цели на Представителния списък на ЮНЕСКО за нематериалното културно наследство на човечеството.

След като е вписан в Представителния списък на ЮНЕСКО, бечарацът е надхвърлил регионалните и националните граници: той се е превърнал в споделена културна практика, която насърчава наднационалната солидарност, като свързва малцинствените групи, които го считат за част от своето наследство (Dimšić, 2022, стр. 35).

Това също така подтикна членовете на групата да се включат в дейности по опазване чрез записване, събиране, архивиране и защита на своите културни практики. Чрез тези дейности хърватски групи от други страни се свързват, общуват и споделят добри практики в опазването на своето наследство.

През 2012 г., една година след вписването му в списъка на ЮНЕСКО, в Бабина Греда е организиран първият Бечарфест. Бечарфест е културна проява, където певчески групи от Източна Хърватия се състезават в изпълнението на бечарац. Стиховете на бечарац, които се отнасят до

съвременни събития и дела, наред с други елементи, се оценяват на фестивала, следвайки съответствието им с основните характеристики на бечараца. Освен фестивала се създават и тематични музеи и културни центрове, както и се провеждат определени събития с цел запазване на това културно богатство от заличаване (Dimšić, 2022, стр. 35-40).

Град Плестерница е ръководил няколко инициативи за опазване и популяризиране на бечараца, по-специално чрез Интерпретационния център на музея „Бечарац“. Други регионални проекти включват трансграничния културен маршрут „Бечарац и Ганга“ и инициативата „Светът на грашевната“. Тези проекти са пример за това как местните общности могат да опазват нематериалното наследство чрез подходи, основани на участието и иновации.

3. Анализ на казуса

Проектът „Бечарац в Плестерница“ стартира през 2017 г. от Хърватската библиотека и читалня Плестерница. Основната му цел беше документиране и опазване на нематериалното културно наследство. Проектът се състоеше от 7 фази. В първата фаза през 2017 г. беше проведено проучване и беше създадена база данни на уебсайта на Хърватската библиотека и читалня Плестерница.

Проведени бяха семинари за бечарац за деца в предучилищна и училищна възраст, чрез които бяха създадени брошури за развиване на функционална грамотност сред децата по отношение на традиционната музика и засилване на личната и националната идентичност (Хърватска библиотека и читалня Плестерница). Втората фаза се фокусира върху създаването на приложение, съвместимо със системата за мобилни телефони/таблети, наречено Baza bečaraca. То беше представено на обществеността през 2019 г. заедно с монографията и готварската книга „Културни маршрути на Бечарац и Ганга“, което свързва бечарац с друга програма, свързана с това. Потребителят в приложението може да чете песните бечарац, да въвежда нова песен в съществуваща база данни, да споделя песен бечарац чрез социалните мрежи и дори да практикува композиране на бечарац (Хърватска библиотека и читалня Плестерница, 2024).

В третата фаза на проекта, знанията и предишните изследвания бяха обобщени за потребители, интересувани се от бечарац, като надграждане на съществуващото приложение, което вместо дълъг досаден текст,

представяше съдържанието по сбит и визуално атрактивен начин. Фокусът беше върху представянето на кратки и забавни факти под формата на отговори на общи въпроси („Какво е бећарац, кога е създаден, какви са характеристиките на истинския майстор на бећарац, кои известни личности са свързани с бећарац и др.“). (Хърватска библиотека и читалня Плeтерница).

Образователната и въпросителна част завършва с опцията за викторина, за да се проверят знанията на потребителите за бећарац. Приложението награждава потребителя, който отговори правилно на всички отговори, със званието бећар/Права бећаруша и сертификат или диплома за завършено образование, които могат да бъдат персонализирани.

В четвъртата фаза към приложението бяха добавени звукови записи на бечарац, изпълнявани изключително от мъже или жени певци или членове на фолклорни дружества (KUD „Бериславич“ от Нови Град, KUD „Томислав“ от Дони Андриевци, MPS „Щросмайер“, KUD „Шокадия“ от Стризивойна, KUD „Орлява“ от Плeтерница, KUD „Иво Чакалич“ от Каптол, KUD „Берда“ от Брестовац). Инструментите, които следваха песните, също бяха разнообразни; някои групи пяха с тамбурашки ансамбъл, други със соло тамбура, а трети пяха изключително „а капела“, без инструментален съпровод (Хърватска библиотека и читалня Плeтерница).

В петата фаза аудиозаписите бяха придружени от видеозаписи на фолклорните дружества. Тези дейности продължиха и през шестата и седмата фаза на проекта, с добавянето на новата категория дигитализирани записи на стар писмен бечарац, които бяха поставени в базата данни. Резултатът от всички фази е трайно установено богато културно предложение на библиотеката и град Плeтерница, основано на историческата стойност на бечараца и представянето на дейности, свързани с бечараца (традиционни танци и каруци, игри, занаяти, обичаи и други местни ценности (Хърватска библиотека и читалня Плeтерница).

Следващата фаза на проекта започна през 2023 г. с основаването на интерпретационния център на музея „Бећарац“. Той представлява модел на добра практика в опазването и популяризирането на нематериалното наследство. Построен на площад „Бећарац“, музеят съчетава традиционни наративи със съвременни интерпретативни инструменти, за да представи историческите, социалните и художествените измерения на музиката. Той включва записи, интервюта и писмени документи, за да контекстуализира изпълненията и да предаде техните символични значения (Музей на Бећарац, 2024).

Музеят играе ключова образователна роля, като организира семинари, лекции и интерактивни изложби, насочени към насърчаване на оценяването на бечараца сред всички възрастови групи. Той си сътрудничи с местни тамбурашки ансамбли, културно-художествени дружества и училища, за да подпомогне изпълненията на живо и предаването на знания. Редовните събития като фестивали и певчески конкурси засилват традицията на изпълнение и стимулират нейното творческо развитие.

Значителен аспект от стратегията на музея е интегрирането на дигитални медии – като мобилни приложения, виртуални обиколки и онлайн архиви – което разширява достъпа до това наследство. Като се насочва към по-млада аудитория и туристи, музеят свързва традиционната култура със съвременните комуникационни практики. Усилията му осигуряват приемствеността и видимостта на бечараца, поддържайки го като жизненоважен елемент от хърватската културна идентичност (Музей на Бечарац, 2024).

4. Заключение и бъдещи перспективи

Бечарац е пример за жизнеността на устните музикални традиции и техния потенциал за динамично съхранение чрез местни и национални инициативи. Интерпретационният център на музея „Бечарац“ в Плелтерница демонстрира как културните институции, ръководени от общността, могат да използват образование, дигитални инструменти и програми с участието на обществеността, за да опазят нематериалното наследство. Успехът на музея подчертава необходимостта от непрекъснати инвестиции в културна инфраструктура и партньорства с общността. Бъдещите насоки биха могли да включват разширяване на трансграничното сътрудничество, засилване на дигиталното ангажиране и интегриране на бечараца във формалното образование, за да се затвърди допълнително ролята му в националната идентичност и предаването между поколенията.

5. Въпроси за учене

- Въпрос 1. Кои са ключовите характеристики, които правят бечараца уникална форма на нематериално културно наследство?

- Въпрос 2. Как допринася Интерпретационният център на музея „Бечарац“ за опазването и популяризирането на традиционните сценични изкуства?

- Въпрос 3. Какви предизвикателства и възможности съществуват за използването на цифрови технологии за опазване на нематериалното наследство, като например бечарач?

6. Референции

Димшич, К. (2022). „Bečarac – osvrt na UNESCO-ovo kulturno dobro. Bečarac na putu - od lokalne i nacionalne do svjetske kulturne baštine“. В К. Dimšić & R. Pšihistal (Eds.), Bečarac na putu - od lokalne i nacionalne do svjetske kulturne baštine (pp. 35-40). Шокачка грана Осиек.

Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica. (2025). h https://baza-becaraca.hkcp.hr/?page_id=637

Министерство на културата и медиите на Република Хърватия. (2024). *Bečarac – вокално-инструментални песни в района на Славония, Баранье и Срема*. <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/>

Музей на беджарака. (2024). <https://becarac.hr/o-nama/>.

Регистър на културните ценности на Министерството на културата и медиите на Република Хърватия. (2024 г.).

Допълнителен казус от платформата на Inthrace, бутон за електронна библиотека

Казус Глава 5 Серифос, Сифнос, Фолегандрос, Гърция

Видеоклипове от YouTube канала на проекта Inthrace

Казус Глава 5, Серифос, Сифнос, Фолегандрос, Гърция

Интервю с г-н Костас Ревинтис, кмет на Серифос. Г-н Ревинтис предоставя информация за историческия минен пейзаж на Мегало Ливади, където през 1916 г. се е състояла първата стачка в Гърция и е отбелязала важен момент в историята на гръцкия труд.

<https://www.youtube.com/watch?v=VwiZyvHHz1I>

Казус Глава 5, Серифос, Сифнос, Фолегандрос, Гърция

Интервю с г-жа Флора Пефани, бивш президент на Асоциацията на серифийците, във фолклорния музей на Серифос. Г-жа Пефани представя „Капетания“, традиция, която се провежда по време на карнавалното празненство - по време на интервюто (април 2026 г.). „Капетания“ беше в

процес на включване в Националния инвентар на нематериалното културно наследство на Гърция.

<https://www.youtube.com/watch?v=NJ2l8z20mFk>

Казус Глава 5, Серифос, Сифнос, Фолегандрос, Гърция

Интервю с г-жа Мария Лемони, която описва изкуството на грънчарството и керамиката в Сифнос

<https://www.youtube.com/watch?v=PqxnQ9nNINl>

Казус Глава 5, Серифос, Сифнос, Фолегандрос, Гърция

Интервю с доброволец поклонник, който прекарва шест месеца в бившия манастир Хрисопиги (1650 г.) в Сифнос и по този начин отдава почит на Дева Мария. Доброволецът представя исторически факти, традиции и легенди, свързани с манастира.

<https://www.youtube.com/watch?v=IEJe33VVJqk&t=10s>

Казус Глава 5, Серифос, Сифнос, Фолегандрос, Гърция

Интервю с г-н Алексис Сидерис, президент на Културна асоциация „Фолегандрос“. Г-н Сидерис представя „Темониите“ - традиционни, самодостатъчни селскостопански комплекси (къща, гумно, пещ, цистерна) от 19-ти век, които представят историческия начин на живот, връзката между човека и околната среда и архитектурата от сух камък. Фолклорният музей се помещава в типична „Темония“.

<https://www.youtube.com/watch?v=jKut30SbOqA>

СЛУЧАЙ 2. Музей на вучедолската култура

Загребски университет, Хърватия

1. Синопис и резултати от обучението

Резюме: Музеят на вучедолската култура, разположен близо до Вуковар, Хърватия, служи като примерен модел за опазване на праисторическите разкази и културно наследство. Създаден върху археологически обект със значително историческо значение, датиращ от ранната бронзова епоха (приблизително 3000–2200 г. пр.н.е.), музеят демонстрира как археологическите находки могат да бъдат трансформирани в завладяващи разкази, които ангажират обществеността и подобряват културното разбиране. Чрез изследване на сложни обществени постижения, като напреднала металургия, символично керамично изкуство и астрономически знания, музеят допринася значително за образователната, културната и икономическата сфера. Този казус подчертава трансформативния потенциал на опазването на наследството чрез музейни инициативи и интерактивна археологическа интерпретация.

Резултати от обучението:

- LO1. Обяснете значението на археологическите наративи от Вучедол за запазването и интерпретирането на праисторическата култура.
- LO2. Анализирайте въздействието на музеите на археологическото наследство върху местните икономики и общности.
- LO3. Оценка на стратегии за интерпретиране на археологически находки за насърчаване на обществената ангажираност и културната идентичност.

2. Предистория / Контекст

Вучедол, разположен в непосредствена близост до съвременния хърватски град Вуковар по поречието на река Дунав, е праисторически археологически обект с площ от над 6 хектара, предлагащ познания за изключително сложното общество от ранната бронзова епоха.

Разкопките започват през 1938 г. под ръководството на немския археолог Роберт Рудолф Шмит, който документира забележителни артефакти, включително известния керамичен съд с форма на птица, първоначално

обозначен като церемониален гълъб. По-късни разкопки, по-специално от Александър Дурман през 80-те години на миналия век, допълнително изследват технологичните и символични постижения на културата Вучедол, като се фокусират особено върху металургията и символичната керамична декорация.

Обектът разкрива стандартизирана архитектура, напреднали възможности за обработка на метали и изтънчено символично изкуство. Интерпретациите на тези открития предполагат сложна социално-културна динамика, включително символичното представяне на металургичните знания, астрономическите явления и ритуалните практики. Тези разкази са допринесли значително за разбирането на праисторическите европейски култури.

3. Анализ на казуса

Музеят на вучедолската култура, открит през 2015 г., набляга на интерпретацията на археологическите находки чрез ангажиращи разкази, значително повишавайки общественото разбиране и интерес. Сред тези разкази се откроява интерпретацията на напреднали металургични знания, илюстрирана чрез символичното представяне на производството на арсенов бронз, свързано с гръцките митологични фигури Хефест и Афродита. Този разказ постулира символичния брак на арсена (Хефест) и медта (Афродита) като кодирана метафора, отразяваща сложни металургични умения.

Друг важен разказ се върти около „Вучедолския гълъб“ – церемониален съд, първоначално разкопан от Шмит. По-късно Дурман интерпретира съда като символично представяне на яребица, свързано с металургията и ритуалните практики в рамките на храмоподобна структура, наречена „Мегарон на медоплавителя“. Разкопките разкриват и жертвени погребения, показателни за ритуални и религиозни практики.

Трети разказ се фокусира върху астрономическата символика, открита върху керамични артефакти, по-специално тълкуването на небесни модели като Орион и Плеядите, изобразени върху керамика.

Подобни астрономически знания подчертават напредналото разбиране на Вучедолското общество за сезонните и земеделските цикли, което е от съществено значение за планирането на земеделските дейности.

Музеят ефективно използва тези разкази, за да създаде завладяващи образователни преживявания, привличайки значителен туризъм, като по този начин оказва положително въздействие върху местния бизнес и насърчава гордостта и идентичността на общността.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Музеят на Вучедолската култура илюстрира как археологическото наследство може ефективно да съхранява културни наративи и да носи образователни, икономически и обществени ползи. Чрез интерпретацията на сложни археологически находки, музеят ангажира посетителите и насърчава по-дълбокото оценяване на праисторическото културно наследство. Бъдещото развитие, включително Археологическият парк Вучедол, има за цел да подобри допълнително тези наративи, като увеличи видимостта и взаимодействието с посетителите.

Непрекъснатите изследвания и иновативните интерпретативни методи ще бъдат от решаващо значение за поддържане на автентичността, като същевременно разширяват общественото участие и осигуряват устойчив туризъм, свързан с наследството.

5. Въпроси за учене

- Въпрос 1. Как археологическите разкази от Вучедол допринасят за културната идентичност и обществената ангажираност?
- Въпрос 2. Какви са икономическите и социалните въздействия на Музея на вучедолската култура върху местните общности?
- Въпрос 3. По какви начини музеите могат ефективно да балансират научната интерпретация и достъпността за обществеността при представянето на археологическото наследство?

6. Референции

Durman, A. (1983): Metarurgija vučedolskog kompleksa. *Opvscv/a Archaeologica* , том. 8, Nr.1., 1 87.

Durman, A. (2004): Vučedolski hromi bog: зашто svi metalurški bogovi šepaju? Вуковар, 2004 г.

Дърман, А. (2006): Символ на бога и краля, първи европейски владери. Загреб, 2006.

Durman, A., Hutines, M. (2016): Vodič, Muzej vučedolske kultura. Вуковар, 2016 г.

Грейвс, Р. (1955): Гръцките митове. Лондон, 1955.

Schmidt, R. (1945): Die Burg Vučedol, Загреб 1945.

Глава 6. Практики за устойчив туризъм по отношение на нематериалното културно наследство и участието на общността

СЛУЧАЙ 1. Централна Македония - Халкидики

Университет на Западна Атика, Гърция

1. Синопис и резултати от обучението

Резюме: Казусът на регионалната единица Централна Македония – Халкидики включва различни елементи на нематериалното наследство, като природни красоти, археологически и исторически обекти, традиционни селища, обичаи и традиции. Развитието на туризма, настаняването и търговските дейности (кетъринг предприятия, хотели, крайбрежни туристически обекти) променят природната среда, върху която се основава местната икономика, с бъдещ риск от загуба на това културно наследство. Паметниците с археологически, исторически и фолклорен интерес (традиционни селища) представят недостатъци в своето популяризиране, въпреки значителното им значение за опазването на нематериалното наследство.

Резултати от обучението:

- да може да се открие НКН на уязвима зона, която е изложена на риск от прекомерната експлоатация на природни ресурси, дължаща се на масовия туризъм.
- да могат да предлагат инициативи (или кампании) на местни общности, институции и др. за популяризиране на нематериалното културно наследство (НКН), като модел за устойчиво икономическо развитие и общо благо за справяне с пренаселените туристически места.

2. Предистория / Контекст

Изследването е фокусирано върху устойчивото развитие чрез нематериалния културен продукт. Конкретният район е избран, защото туристическото развитие се основава най-вече на популяризирането на

летни дестинации и много по-малко на нематериалния културен продукт, следователно съществува риск от свръхексплоатация на ресурсите през лятото и опустиняване през останалата част от годината (туристическа монокултура).

Нематериалното културно наследство на района се определя от:

- А) природната среда, с която е известна, и предприемачеството – експлоатацията на това културно наследство – което се развива около нея
- Б) историческото, археологическото, културното и религиозното наследство и популяризирането на паметниците, които предават тези знания .
- В) традициите, каквито ги познаваме чрез традиционните селища, фестивали, панаири и фолклорни музеи.

3. Анализ на казуса

Плажовете на Халкидика са сред най-добрите в света, според избора на European Best Destinations. Повечето плажове са променени от строителство (туристически места за настаняване, кетъринг и др.), за да обслужват масовия туризъм. Този модел на развитие е за сметка на качеството на предлаганите услуги и опазването на природния и културен продукт.

Както четем в „Икономически анализ и инвестиционна стратегия“ на Piraeus Bank, септември 2024 г., стр. 2: „По-конкретно в салдото на пътуванията през юли, пристиганията на чуждестранни туристи са се увеличили с 4,1% на годишна база, но съответните приходи са намалели със 177 милиона.“

Паметниците на религиозно-културното наследство привличат много поклонници поради безценните материални и нематериални активи, които притежават. Манастирите на Света гора Атон, Ормилия и други съхраняват традиционни изкуства и занаяти (иконопис, дърворезба, бродерия, тъкачество, мозайки, камъчета и др.) и земеделски практики, произвеждайки качествени селскостопански продукти (паста, маслини, конфитюри, билки и др.). Те използват нови технологични средства за разпространение на дейността си и дистрибутиране на продуктите си онлайн.

Множеството археологически обекти, като например пещерата Петралона, в която функционира дигитален музей, важните археологически обекти на Олинтос , древната Стагира , родното място на Аристотел, и други, които

са по-слабо използвани и известни, представляват паметници на историческото и културно наследство и се нуждаят от по-добро популяризиране в полза на местната общност.

Традиционните селища (Афитос, Палея Никити, Арнеа, Палеокастро) са обявени за защитени, тъй като съхраняват традиционната македонска архитектура, павираните улици, впечатляващата природа, завидните пешеходни маршрути, уникалните местни вкусове и места с дълбоки корени и вековна история.

Има фолклорни музеи, които подчертават стария начин на живот и традиционните професии. Множество културни събития и традиционни фестивали се провеждат в целия регион на именния ден на светците, като например в Агия Параскеви, Халкидика, в църквата „Агиос Йоанис Продромос“, където на именния ден на светеца, след литургията, на поклонника се предлага бобена чорба. Всеки регион и място има свои собствени традиции.

По случай религиозни годишнини общностите се обединяват и възраждат вековни традиции. В района се намира Атон, обект на световното културно наследство, с неговите манастири. Жените, на които не е позволено да посещават Атон, могат да се включат в екскурзии с лодка, където монаси посещават лодката и провеждат служба на лодката за поклонника, който участва активно.





Монахинският манастир Ормилия , най-големият по брой монахини в Гърция (снимка 1), Музеят на пещерата Петралона (Антропологичен музей на Петралона) в Халкидики , Гърция, съхранява значителни находки от съседната праисторическа пещера, включително черепа от Петралона на ~700 000 години (снимка 2), Агия Параскеви, Халкидики , празнично тържество Агиос Йоанис Продромос, където църковният комитет предлага бобена супа на поклонника (снимки 3-4), служба, провеждана от монаси на екскурзионната лодка, открита в морето близо до Атон (снимка 5). Снимки: собствени автори.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Изборът на модел „масов летен туризъм“ досега се счита за пагубен. Малкото традиционни селища са от особен интерес, защитени са, разположени са извън морските курорти, имат фолклорни музеи и с допълнителни действия биха могли да допринесат за опазването на НКН. Местните общности биха могли да развиват традиционни професии, да използват нови технологични средства и да предприемат действия за

задържане на населението, да защитават местната икономика и околната среда. Накратко, заключението е, че връзката на предприемачеството с НКН трябва да бъде предефинирана въз основа на уважение и устойчивост. Местните органи и служители предлагат:

- Ротационна работа през зимния сезон на ресторанти, хотели и др. за всеки регион, за да се поддържа броят на посетителите и работните места през цялата година
- По-добро управление на културното наследство от компетентните органи, с популяризиране на нематериалното културно наследство (брошури, плакати, рекламни материали, социални медии) в точките от туристически интерес
- Подобряване на инфраструктурата, пътната мрежа, безопасния транспорт, интернет, телекомуникациите
- Промяна на планирането и насочването от количествен към качествен модел на туризъм
- Диалог между местните органи за контролирано устойчиво развитие, с установяване на ограничения и контрол от страна на държавата, с цел запазване на природния културен продукт.
-

5. Учебни въпроси

- Подчертайте важни елементи от НКН в района, който си струва да се популяризира.
- Опишете начините, по които НКН би могло да допринесе за развитието на социалното и икономическото развитие на района.
- Предложете модел на сътрудничество между местните и централните власти, частния сектор и други заинтересовани страни, който насърчава устойчив начин на развитие и защитава нематериалното културно наследство.

6. Референции

Ert новини (2023), Τουρισμός: Στο топ 15 των ευρω παϊκών παρα λιών η Συκιά тис Молоу и то Кри Ариси сти Σιθωνί α, Κυριάκος Κα ριώτης , <https://www.ertnews.gr/roi-idiseon/tourismos> Достъп на 19.9.2024 г.

Piraeus Bank (9.2024), Киконика Ανάλυση & Επ ενδυτική Str ατηγική, <https://www.piraeusbank.gr/~media/42B03F59BDF4475B8A4FA6439BF7F0F6.ashx> Достъп на 19.10.2024 г.

Връзки:

<https://www.ormyliamonastery.com/el/>
<https://www.youtube.com/watch?v=yrYRjuusdml>
<https://www.youtube.com/watch?v=QMnTQWsb47k>

Допълнителен калъф от платформата на Inthrace , бутон за електронна библиотека

Разширено казус Глава 6 Централна Македония - Халкидика , Гърция

Видеоклипове в YouTube канала на проекта Inthrace

Глава 6 Централна Македония - Халкидика , Гърция

Видео на местните празнични традиции на Агия Параскеви, църквата Агиос Янис Продромос в Касандра, Халкидики

https://www.youtube.com/watch?v=6KUI61ULf_U

Глава 6 Централна Македония - Халкидика , Гърция

Видео от монасите от Света гора, посещаващи екскурзионния кораб с поклонници, които са или жени, на които не е позволено да посещават манастирите на Света гора, или мъже и деца

https://www.youtube.com/watch?v=GO_aJ7USM1s

Глава 6 Централна Македония - Халкидика , Гърция

Интервю с г-н Цинавос , управител на хотел в Халкидики

<https://www.youtube.com/watch?v=pjuBkAQ5WpE>

СЛУЧАЙ 2. Карнавал на остров Терсейра - Азорски острови: могат ли НКН и участието на общността да бъдат транспонирани в туристическите преживявания?

Азорски университет, Португалия

1. Синопис и резултати от обучението

Синопис:

Карнавалът на остров Терсейра, известен с уникалните си „байлиньос“ (фолклорни театрални представления), е ярък израз на азорското нематериално културно наследство (НКН). Този казус изследва как този дълбоко вкоренен обществен празник, характеризиращ се с хумор, сатира и социални коментари, може да бъде интегриран в преживявания, свързани с устойчив туризъм, без да се прави компромис с автентичността. Разглежда ролята на участието на общността, рисковете от комерсиализация и стратегиите за съгласуване на туристическите инициативи с опазването на НКН. През призмата на устойчивия туризъм, казусът идентифицира най-добрите практики и предизвикателствата при използването на НКН за икономическа и културна устойчивост. Той също така оценява ролята на местните агенции, политиките и културните практики в поддържането на автентичността на карнавала, като същевременно насърчава по-дълбокото взаимодействие с посетителите. Този анализ допринася за по-широката дискусия за това как НКН може да служи както като жива традиция, така и като туристически актив, когато се управлява отговорно.

Резултати от обучението:

- LO1. Разбиране на ролята на нематериалното културно наследство (НКН) в устойчивия туризъм
- LO2. Разработване на стратегии за устойчив туризъм в областта на нематериалното културно наследство
- LO3. Прилагане на критично мислене към управлението на културното наследство

2. Предистория / Контекст

Карнавалът на Азорските острови се празнува по различни начини. На остров Терсейра този фестивал се отличава с публичното изпълнение на

вид популярен музикален театър, изпълняван от любители артисти. Разбира се, със средновековен произход и въведени на острова по време на неговото заселване, карнавалните празненства в Терсейра са се развили с течение на времето, като са станали по-урбанизирани и са адаптирали своите практики към съвременните прояви, които се провеждат на целия остров и включват значителна част от местното население.

Независимо дали става въпрос за подготвителната работа за представлението (костюми, музика, инструменти, транспорт...), за участие като сценичен изпълнител или като публика, гледаща представлението, „Danças“ и „Bailinhos“ представляват време и пространство на споделено социално общуване.

В зависимост от темата, представленията могат да бъдат под формата на „Dança de Espada“ (Танц с мечове), „Danças de Pandeiro“ (Танци с тамбура), „Bailinhos“ или „Comédias“ (Комедии). Дейността се ръководи от индивид („puxador“), който се появява с меч или украсена жезъл, подобна на диригентска палка (Marcelli et al., 2022).

Карнавалът в Терсейра се изпълнява по опростен начин, със синхронизирани танци и хореографии. Костюмите на изпълнителите са цветни и внимателно проектирани, като се обръща специално внимание на хореографията.

3. Анализ на казуса

Карнавалът на остров Терсейра, Азорски острови, представлява значителна демонстрация на нематериално културно наследство, отличаващо се с дълбоките си нива на участие на общността, главно чрез традиционните Байлиньоос .

Тази уникална форма на партиципаторен театър обхваща сатирични и музикални представления, които са изцяло инициирани от общността, като жителите доброволно поемат ролите на драматурзи, актьори, музиканти и дизайнери на костюми.

Фигура 1 – Данни от 2019 г.



Предаването на тази традиция се осъществява чрез междупоколенческа приемственост (семейството поема отговорността младите хора да се учат от по-възрастните), което осигурява както нейната устойчивост, така и способността ѝ да се адаптира към променящите се социално-политически контексти. Карнавалът в Терсейра остава израз на колективна идентичност от нисък ранг, от подготовката до участието, засилвайки дълбокото чувство за принадлежност сред участниците – от почти всяко село или социална група (Mourão, 2013).

Широкото разпространение на представления в местните зали допълнително подчертава измерението на участието на общността в това наследство, подчертавайки ключовата роля на доброволческото участие в неговото опазване.

Значението на тези инициативи на острова е очевидно по отношение на броя на хората, които те обединяват, и финансовите и времеви инвестиции, които изискват. Поради своята уникалност, карнавалът на остров Терсейра беше включен в Националния регистър на нематериалното културно наследство на Португалия през 2020 г.

Фигура 2 – Данни от 2020 г. – за първи път „bailinhos“ имат само жени



Съвсем наскоро бяха създадени две приложения, които помагат за намирането на приблизително 60 карнавални танца и „байлиньос“ (традиционни комедийни представления), които се провеждат ежегодно на различни места из остров Терсейра (достъпни от Play Store на линка <https://play.google.com/store/apps/details>).

Тези приложения също така информират потребителите за графика на всяко представление.

Въпреки че това са местни традиции, които обединяват различни общности, отличаващи се с богати и разнообразни костюми, текстове и музика, и притежават всички елементи, за да предложат автентично преживяване, споделено с туристите, има две основни бариери, които намаляват стойността им като туристически продукт.

Първо, само португалоговорящите туристи могат да разберат текста поотделно; той е изцяло на португалски и няма система за симултанен превод. Второ, един от най-важните компоненти на карнавала на остров Терсейра е представянето на текстовете, които могат да обхващат комедийни и иронични теми или по-сериозни и мрачни теми. Поради местния и специфичен характер на тези сценарии обаче, зрителите трябва да са запознати с културния контекст, за да разберат напълно сюжетите.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Предвид културното и социално значение на карнавала в Терсейра, той предлага отличителни възможности за устойчив културен туризъм. Интегрирането на тази традиция в инициативи, свързани с туризма, обаче изисква внимателен баланс между достъпността за външна публика и запазването на нейната автентичност.

Възможните стратегии за развитие на културния туризъм включват курирани имерсивни преживявания, като например организирано участие в репетиции, интерактивни семинари, фокусирани върху писането на сценарии от Байлиньо и традиционната музика, както и тематични карнавални турове, които подчертават процесите на подготовка.

Освен това, дигиталните иновации, включително архиви с виртуална реалност (VR) и симулации с добавена реалност (AR), могат да разширят ангажираността с този културен феномен отвъд времевите рамки на фестивалния сезон, като същевременно запазят неговата автентичност.

Тематичните преживявания, включващи традиционна гастрономия и пакети за настаняване, могат допълнително да подобрят ангажираността на посетителите. Въпреки това, смекчаването на рисковете, свързани с прекомерната комерсиализация, е наложително, като се гарантира, че инициативите, свързани с туризма, са в съответствие с присъщата общностна същност на празника, като по този начин се насърчава културната устойчивост, а не комерсиализацията.

5. Въпроси за учене

- Въпрос 1. Как уникалните характеристики на карнавала на остров Терсейра, особено неговите общностно водени „байлиньо“, могат да допринесат за развитието на устойчив туристически модел, който зачита и съхранява нематериалното културно наследство?
- Въпрос 2. Какви стратегии биха могли да бъдат приложени, за да стане карнавалът в Терсейра достъпен и ангажиращ за туристи, които не говорят португалски, като същевременно се запази автентичността и целостта на местната традиция?
- Въпрос 3. Какви са потенциалните рискове и ползи от използването на дигитални инструменти (напр. мобилни приложения, AR/VR преживявания) за популяризиране и управление на карнавала в Терсейра като туристически продукт и как тези инструменти биха могли да повлияят на ролята на общността в опазването на традицията?

6. Референции

Marcelli, AM, Sousa, F., Fonseca, J., Silva, LSD, Melotti, M., & Costa, SG (2022). Непознатият карнавал на остров Терсейра (Азорски острови,

Португалия): общност, наследство и идентичност на сцената. Устойчивост, 14(20), 13250. <https://doi.org/10.3390/su142013250>

Mourão, R. (2014). O Carnaval é um Palco, A Ilha uma Festa: Da performance cultural à exposição da sua metaproductividade videográfica . *МИДАС. Museus e estudos интердисциплинарен* , (3).

Roque, AAT (2013). *Danças e bailinhos de Carnaval: qual o significado atribuído como danças e bailinhos de Carnaval da Ilha Terceira?: estudo descritivo e fenomenológico* (докторска дисертация).

Връзки:

<https://www.youtube.com/watch?v=y2THKwHGRaw>

<https://www.youtube.com/watch?v=iv958OaZF9s>

Допълнителни случаи от платформата на Inthrace , бутон за електронна библиотека

Казус Глава 1 Евоя , Гърция

Видеоклипове в YouTube канала на проекта Inthrace

Казус Глава 1, Евоя , Гърция

Видео карнавални празненства в Евоя , Истия Едипсос

<https://www.youtube.com/watch?v=KDSSLICwgo>

Казус Глава 1, Евоя , Гърция

Видео карнавални празненства, палене на Хелоуин в Едипсос , Евоя

https://www.youtube.com/watch?v=LL-m5f_xp-g

<https://www.youtube.com/watch?v=BkM1213DyrY>

СЛУЧАЙ 3. Фадото в Лисабон, Португалия: могат ли НКН и участието на общността да бъдат приложени към туристическите преживявания?

Азорски университет, Португалия

1. Синопсис и резултати от обучението

Синопсис:

Фадото, проникновеният музикален израз на Лисабон, е една от най-емблематичните форми на нематериално културно наследство (НКН) на Португалия, известна със своята емоционална дълбочина, поетични текстове и традиционни сцени за изпълнение.

Този казус изследва как фадото, признато от ЮНЕСКО за нематериално културно наследство на човечеството, може да бъде интегрирано в устойчиви туристически преживявания, като същевременно се запазва неговата автентичност. Казусът разглежда ролята на участието на общността - от къщите за фадото и местните музиканти до предаването от поколение на поколение - и оценява потенциала и рисковете от ангажирането в туризма, особено за избягване на комерсиализацията.

Казусът оценява стратегии като курирани представления, тематични пешеходни турове и дигитални иновации, които са в съответствие с ценностите на общността фадото. Освен това подчертава значението на местната агенция, културната политика и образованието, за да се гарантира, че туризмът допринася за жизнеността на фадото като жива традиция. Този анализ подкрепя по-задълбочено разбиране за това как НКН може да функционира както като културно наследство, така и като туристически ресурс, когато се разглежда през призмата на устойчивостта.

Резултати от обучението:

- LO1. Разбиране на ролята на фадото в устойчивия туризъм
- LO2. Разработване на стратегии за устойчив туризъм в областта на нематериалното културно наследство
- LO3. Прилагане на критично мислене към управлението на културното наследство

2. Предистория / Контекст

Думата „фадо“ произлиза от латинската *fatum* , което означава „съдба“, и този термин дава името на уникален португалски стил музикална композиция. Обикновено фадо се изпълнява от един човек (фадиста), мъж или жена, акомпаниран от класическа китара (наричана виола във фадо средите) и португалска китара. Има много неясноти относно произхода на този стил.

Някои твърдят за връзка със средновековните композиции, докато други проследяват корените му до африкански или бразилски композиции от времето на португалската експанзия през 16-ти и 17-ти век. През първата половина на 19-ти век фадо започва да се чува в град Лисабон, оживявайки улици, арени за бикове, кафенета и таверни с ясения си, импровизационен, популярен характер.

С течение на времето се присъединяват все повече музиканти и певци и до началото на 20-ти век то вече привлича все по-широка публика. През 20-те години на миналия век португалската диктатура цензурира фадо. Импровизацията отстъпва място на по-голям контрол върху текстовете и музиката.

Въпреки това, в същото време, този музикален стил става все по-институционализиран, отдалечавайки се от улиците и намирайки дом в специализирани места, известни като *Casas de Fado* (Къщи за фадо). През 2011 г. ЮНЕСКО обявява фадото за нематериално културно наследство на човечеството поради неговите уникални характеристики, които съчетават музика и поезия, което го прави важен елемент от португалската културна идентичност.

Въпреки професионализацията си, фадото остава дълбоко вкоренено в общността. Местни музиканти, разказвачи и семейства продължават да поддържат и развиват традицията, често като наставляват по-младите поколения. Изпълненията са не само артистични, но и колективни емоционални преживявания, споделяни както от публиката, така и от изпълнителите.

3. Анализ на казуса

Фадото е пример за жива традиция, която балансира артистичното изпълнение със силни общностни и културни връзки. Фадото е дълбоко вкоренено в португалската социална и културна рамка, особено в Лисабон и Коимбра.

Тази музикална традиция се характеризира с участието си на професионални и любители музиканти и местни общности, които активно допринасят за нейното запазване чрез устно предаване, изпълнение и участие на публиката.

Жителите на Лисабон поддържат традицията, особено в квартали като Алфама, Моурария и Байро Алто, където често съжителстват любители и професионални фадисти . Предаването на фадо между поколенията е от основно значение за неговата приемственост, като по-младите поколения придобиват знания чрез неформално наставничество и по-формализирано обучение.

Освен това публиката играе ключова роля в оформянето на преживяването на фадо, тъй като жанрът не просто се изпълнява, а се преживява колективно в споделено емоционално пространство. Традицията за поддържане на „мълчанието, което се случва“ (silêncio que se vai) . „cantar o Fado“ (тишина преди пеене на фадо) акцентира върху изразителната дълбочина на жанра, засилвайки неговото уникално афективно измерение.

Фигура 1 – Музиканти, изпълняващи фадо



Активното участие на местните общности в запазването, адаптирането и контекстуализирането на фадо в съвременното общество осигурява неговата устойчивост като динамична и развиваща се културна традиция.

Ритуалът на мълчанието преди песен („Silêncio que se vai „песен за фадо“) отразява споделеното уважение и емоционална инвестиция на всички участници. Традиционните Casas de Fado предоставят завладяващи преживявания както за местните жители, така и за туристите, често съчетани с португалска гастрономия (Zarrilli, 2022).

Тази интеграция позволява на посетителите да се насладят на фадо в естествения му контекст, като същевременно допринасят икономически за неговото опазване. Отвъд традиционните места, фадо е представено и в музеи (напр. Museu do Fado), образователни инициативи и културни фестивали. Новите поколения носят иновативни интерпретации и интегрират съвременни теми, разширявайки жанра, като същевременно зачитат корените му.

Автентичността и емоционалната интензивност на фадо представляват значителни възможности за устойчив културен туризъм, при условие че интеграцията му в туризма се придържа към присъщите му художествени и социални ценности (Carvalho et al., 2023).

Един от най-ефективните подходи за запознаване на посетителите с фадо са курирани изпълнения на живо в традиционни къщи за фадо, където публиката може да се докосне до жанра в неговата автентична обстановка, често придружени от традиционна португалска кухня.

За да се насърчи по-дълбоко ангажиране, интерактивни преживявания, като например работилници по фадо, биха могли да предоставят представа за португалската китара, вокалните техники и лиричните теми, позволявайки на участниците да развият по-дълбоко разбиране за формата на изкуство (Henriques et al., 2018).

Освен това, тематични пешеходни обиколки, проследяващи историческата еволюция на фадо в кварталите Алфама, Моурария и Байро Алто в Лисабон, и посещения на Музея на фадо предлагат образователен, но и завладяващ подход към разбирането на неговото социално-културно значение.

Фигура 2 – Къща на фадото



Дигиталните инструменти се очертават като допълнителни средства за популяризиране на фадо, без то да се преекспонира. Приложенията с добавена реалност, виртуалните концерти и интерактивните платформи за разказване на истории позволяват на глобалната публика да изследва неговата история и значение, като същевременно запазва местния контрол върху пространствата за представления и разказите. Въпреки това популярността на фадо като туристическа атракция носи предизвикателства.

При разработването на инициативи, основани на туризма, е наложително да се поддържа баланс между опазването на културното наследство и комерсиализацията, като се гарантира, че фадо остава истински културен израз, а не се разрежда или комерсиализира за масово потребление. Стратегиите за устойчив туризъм трябва да са в съответствие с усилията, водени от общността, за да се защити артистичната цялост на фадо, като същевременно се насърчава по-широката обществена оценка на това живо културно наследство.

Свърхкомерсиализацията, „постановъчната автентичност“ и загубата на общностна активност са опасения, особено в районите с голямо туристическо присъствие. Внимателното подбиране и планирането, водено от общността, са от съществено значение за предпазването на формата на изкуство от свеждането ѝ до комерсиализиран спектакъл.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Фадо представлява ценен модел за интегриране на нематериалното културно наследство (НКН) в устойчивия туризъм, чийто успех се основава на запазването на автентичността чрез активно участие на общността. Гарантирането, че туристическите инициативи подкрепят, а не изкривяват този дълбоко вкоренен културен израз, изисква стратегии, включващи местни музиканти, разказвачи и културни дейатели на всеки етап от планирането и изпълнението.

Няколко подхода са обещаващи за подобряване на преживяването на посетителите, като същевременно се запазва целостта на Фадо. Те включват интерактивни семинари и сесии за разказване на истории, които потапят туристите в емоционалните и историческите пластове на традицията; водени от общността пешеходни обиколки из историческите квартали на Фадо в Лисабон; и разработването на многоезични цифрови инструменти като приложения за превод на текстове на песни и ръководства с добавена реалност (AR) за преодоляване на културните и езикови различия.

Освен това, тематичните предложения за гостоприемство - съчетаващи местно настаняване, кухня и изпълнения на Фадо на живо - могат да предложат смислено културно потапяне. В крайна сметка, балансирането на международния интерес с местната отговорност е от съществено значение.

Устойчивото развитие на туризма трябва да е съобразено с ценностите и нуждите на общностите на Фадо, насърчавайки уважителното ангажиране от страна на посетителите и засилвайки ролята на културното наследство като жива, динамична и приобщаваща част от обществото.

5. Въпроси за учене

- Въпрос 1. Какви инструменти или методи биха могли да помогнат на туристите, които не говорят португалски, да разберат и да се свържат с лирическата и културна дълбочина на фадо?
- Въпрос 2. Как дигиталните иновации могат да популяризират фадо сред по-широка аудитория, без да компрометират неговата автентичност или да лишават местните изпълнители от власт?
- Въпрос 3. По какви начини фадо туризмът може да допринесе за предаването на знания между поколенията и социалното сближаване в кварталите на Лисабон?

6. Референции

Карвальо, И., Мадейра, А., Монтейро, А., Лопес, С., и Палрао, Т. (2023). Фадо, градска популярна песен и нематериално наследство: възприятия за автентичност и емоции в отзивите в TripAdvisor. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10 (1), 1-11.

Henriques, C., Guerreiro, M., Mendes, J., & Ramos, CM (2018). Фадо като израз на популярната култура в контекста на туристически град. В *Наръчника на Routledge за популярна култура и туризъм* (стр. 116-126). Routledge.

Зарили, Л. (2022). Лисабонският фадо звуков пейзаж: между идентичността и туризма. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 41(2), 517-522.

Връзки:

Museu do Fado. <https://www.museudofado.pt>

ЮНЕСКО. (2011). Фадо, градска популярна песен на Португалия. <https://ich.unesco.org>

СЛУЧАЙ 4. Сурва народен празник в Пернишко

РАХ Родопика , България

1. Синопис и резултати от обучението

Резюме: Всяка година през януари, народният празник „Сурва“ е традиционен начин хората в Пернишкия регион да отпразнуват Нова година. Основното събитие на празника е добре познат маскарад, който се провежда в няколко града в района. В първата вечер маскарадни групи сурвакари , които включват мъже, жени и деца, се срещат в центъра на селото, за да облекат маски и костюми, изработени специално за тях.

Участниците в маскарада палят огън на площада на селото и се шегуват с хората, които наблюдават. Водачът, младоженците, свещеникът и мечката са важни хора. На следващата сутрин те се срещат и се разхождат из града, като спират във всяка къща, за да проведат традиционна сватбена церемония. Хората казват, че мечката ги „напада“, за да ги направи по-здрави.

Домакините са развълнувани от пристигането на гостите си и им дават подаръци и традиционен обяд. След народния празник сурвакарите раздават подаръци. Те често дават парите, които печелят, на бедни хора и сираци. Младите хора харесват маскарада, защото той ги кара да се чувстват добре и поддържа традицията жива.

Семействата прекарват цяла година в изработка на маски и други неща. Възрастните учат деца и тийнейджъри как да правят уникални маски и костюми.

Фестивалът „Сурва“ представлява идеален модел за устойчив туризъм, тъй като успешно балансира глобалната си популярност със запазването на автентичното нематериално културно наследство (НКН). Чрез превръщането на ежегодния ритуал в международен състезателен форум, Перник генерира значителни икономически и социални ползи, които директно мотивират местните общности да продължат, развиват и предават своите древни традиции.

Резултати от обучението:

- Анализ на културната роля. Изследване на ритуалната функция на маскарада (прогонване на зли духове, осигуряване на плодородие) и оценка на процеса на адаптиране на традицията към съвременните условия (напр. участие на всички възрасти/полове).

- Механизъм за опазване. Разглеждане на двуетапния състезателен формат на Пернишкия фестивал като добър начин за популяризиране и защита на нематериалното културно наследство на национално и световно ниво.
- Оценка на устойчивия туризъм. Използване на Перник, известен като Европейска столица на кукерските традиции, като пример, за да се разгледа как да се направи туризмът по-устойчив и как да се включи общността във фестивала, така че той да носи пари и да помага на хората.

2. Предистория / Контекст

Българският маскараден обичай (Сурвакари / Кукери) е древна фолклорна традиция, запазена като ключова част от българската култура, свързана с празници от Коледа до Великден.

Основната цел и символика на тези игри са прогонването на зли духове и привличането на богата реколта, здраве и плодородие.

Представлението е мистично единство от ритъм, звук и цветове , включващо впечатляващи маски, оригинални костюми (изработени от кожи или парцали) и силния, защитен звън на стотици прикрепени камбанки. Въпреки че традиционно е мъжки обичай, днес той е жива традиция, която се променя и позволява участието на хора от всички възрасти и полове.



Източник: <https://www.standartnews.com/lifestyle-lyubopitno/>

В днешно време маскарадът води двоен живот: съществува като ежегоден ритуал в селата и като зрелищен, състезателен формат на фестивали и карнавали. Международният фестивал „Сурва“ в Перник, който започва през 1966 г., е най-авторитетното събитие в България и Европа, служещо като най-голямата платформа за запазване и популяризиране на тези ритуали.

Фестивалът се провежда ежегодно и е признат за Европейска столица на сурвакарските и кукерските традиции, събирайки хиляди носители на традициите от всички български етнографски региони и гости от цял свят. В допълнение към двудневния състезателен парад, събитието предлага интерактивно преживяване с изложби на приложни изкуства.

3. Анализ на казуса

Признат за най-авторитетния и най-дълго провеждан фестивал на традиционните маскирани народни игри както в България, така и в Европа, „Сурва“ се провежда в Перник. Решението за провеждането на фестивала е взето през 1965 г., а първото му издание е през януари 1966 г.

Събитието се организира от община Перник и служи като най-голямата платформа за запазване и популяризиране на древни ритуали, включително тези на сурвакарите, кукерите, бабугерите и джамаларите, които са ключова част от българския фолклор.

От 2008 г. насам фестивалът се провежда ежегодно в последния уикенд на януари. Той се радва на значително международно признание, след като е постигнал международен статут през 1985 г., членство във Федерацията на европейските карнавални градове (1995 г.) и официално признание за Европейска столица на сурвакарските и кукерските традиции (2009 г.). През 2014 г. фестивалът е класиран от National Geographic като една от най-добрите зимни дестинации в света.

Самият маскараден обичай в момента води двоен живот: той съществува като традиционен ежегоден ритуал в селата и като зрелищен, състезателен формат на фестивали. Най-атрактивният акцент на „Сурва“ е двудневният състезателен парад, който привлича хиляди носители на традициите от всички етнографски региони на България и международни гости от Европа, Азия, Америка и Африка. У

частниците се стичат в Перник заради емоцията и да споделят магията на обичая, а събитието предлага интерактивно преживяване, допълнено от изложби на приложни изкуства.



Източник: <https://matadornetwork.com/read/bulgarias-surva-festival>

Суровият празник в Пернишкия регион, след като е включен в Националния инвентар на нематериалното културно наследство на България, е официално вписан през 2015 г. в Представителния списък на нематериалното културно наследство на човечеството (ЮНЕСКО). Вписването има за цел значително да подобри глобалната видимост на това нематериално културно наследство, да повиши осведомеността за неговото значение и да насърчи уважението към културното многообразие и човешкото творчество, особено в региони, споделящи сходни маскарадни традиции.

Освен това, практиката насърчава социалната солидарност, като дава възможност за диалог между поколенията и предоставя подкрепа на по-необлагодетелстваните (чрез разпределение на събраните средства).

Самият процес на номиниране демонстрира стабилни механизми за защита, произтичащи от десетилетия системно сътрудничество между суровските общности, местните общини и публичните институции, които се оказаха изключително ефективни.

Номинацията беше старателно подготвена с пълното, свободно, предварително и информирано съгласие на всички заинтересовани

общности, групи и културни институции, а номинираният елемент е правилно включен и редовно актуализиран в Националния инвентар на нематериалното културно наследство на България.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Обществена практика като летния народен празник „Сурва“ в Перник може да опазва нематериалното културно наследство и да привлича туристи в продължение на години. Членовете на общността трябва да бъдат активни и да споделят знания, за да съхранят този аспект. Изработването на маски и изпълнението им като семейство сплотява хората и им помага да се чувстват като част от общността. Добрата стратегия за координация ще гарантира дългосрочния успех на празника.

Градове, села и държавни агенции си сътрудничиха, за да въведат мерки за безопасност. Фестивалът „Сурва“ е много важен за културната идентичност на хората, които живеят там. Той повишава статута на региона и помага да се покаже колко е уникален. Привлекателността му за туристите носи много пари, което помага на района да се развива, превръщайки го във важен център за културен туризъм.

Перник в момента е дестинация за културен туризъм, благодарение на признанието на празника от ЮНЕСКО. Бъдещата поддръжка на имотите трябва да бъде добра. Тъй като повече хора обръщат внимание на обреда, държавата-страна трябва да го защитава по-добре.

Това намалява рисковете от деконтекстуализация, която възниква, когато обредът се изпълнява или предлага на пазара другаде. Празникът Сурва все още може да помогне за намаляване на населението, използвайки своята известност. Можете да запазите местните обичаи чрез сътрудничество. Това ще го превърне в концепция за екотуризъм, базирана на нематериалното културно наследство.

5. Въпроси за учене

- Как трансформацията от ритуал в спектакъл помага или възпрепятства предаването и автентичността на НКН (нематериално културно наследство)? Обосновете отговора си от гледна точка на необходимостта от популяризиране спрямо риска от деконтекстуализация.

- Как този модел на участие на общността гарантира дългосрочната жизнеспособност на обичая и как допринася за социалното сближаване в региона?
- Как точно това тристранно партньорство (Общност – Власти – Институции) гарантира ефективното опазване на НКН и осигурява социални ползи (напр. даряване на средства)?
- Кои специфични елементи (напр. двустепенният състезателен формат, фокусът върху автентичността, международното признание) позволяват на Перник да балансира между глобалната популярност и опазването на НКН и генерирането на икономически ползи?
- Как Перник, като Европейска столица на традициите, може да използва статута си и приходите от туризъм, за да подобри живота на местната общност и да смекчи рисковете от комерсиализация на ритуала?
-

6. Референции

Любенова, М. (2021). Маскарадните игри в Пернишкия регион на България: Опазване и популяризиране на нематериалното културно наследство. Годишник на балканските и балтийски изследвания, 4(4), 223–244. <https://doi.org/10.7592/YBBS4.09>

Мишкова, И. (2008). Trail visibile e l'invisibile Маска е рити маскаради делта България [Между видимото и невидимото: Маски и маскирани ритуали на България]. ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/324774095_Tra_il_visibile_e_l'invisibile_Maschere_e_riti_mascherati_delta_Bulgaria

Мюхтар -Мей, Ф. (2013). Рецензия на книгата „Маскарад и постсоциализъм: Ритуално и културно лишаване от собственост в България“ от Джералд У. Крийд. The Journal of American Folklore, 126(500), 231–233. <https://doi.org/10.5406/jamerfolk.126.500.0231>

Страхилев, И. (2022). Между „тракийския субстрат“ и „ориенталските наслоявания“: Българското муминг и канонът на националното наследство. Seminar_BG , Специален брой 5: Културни интимности. Взето от <https://seminar-bg.eu/spisano-seminar-bg/special-issue-5/839-bulgarian-mumming-national-heritage-canon.html>

Светозаров, Г., & Манова, Ц. (2022). Сурвакарско – маскарадните игри в „Средно Краище“ – Визуален и вербален дискурс. Кариери, 2(3), 16–20. <https://doi.org/10.46687/UWHL2018>
<https://surva.org/>

<https://ich.unesco.org/en/RL/surova-folk-feast-in-pernik-region-00968>
<https://www.unesco-centerbg.org/en/inscribed-elements-en/bulgaria-en/#:~:text=Концепцията за фестивала „Фолклор“ и фолклорните изследвания с етнографския музей.>
<https://carnivalcities.net/countries/bulgaria/pernik/>
<https://survakari.com/en/>

Видео:

<https://www.youtube.com/watch?v=KHF21YlvveY>

Допълнителни случаи от платформата на Inthrace , бутон за електронна библиотека

Казус Глава 1 Евоя , Гърция

Видеоклипове в YouTube канала на проекта Inthrace

Казус Глава 1, Евоя , Гърция

Видео карнавални празненства в Евоя , Истия Едипсос

<https://www.youtube.com/watch?v=KDSSLICwgo>

Казус Глава 1, Евоя , Гърция

Видео карнавални празненства, палене на Хелоуин в Едипсос , Евоя

https://www.youtube.com/watch?v=LL-m5f_xp-g

Глава 7. Маркетинг и методи за популяризиране на НКН

СЛУЧАЙ 1. Периферии на Фокида, Войотия

Университет на Западна Атика, Гърция

1. Синопис и резултати от обучението

Синопис: Казусът на регионалните единици Фокида и Войотия се състои от елементи на природна, археологическа красота и нематериално наследство. Целта на изследването е да се регистрират точките от интерес за разширяване на точките, които могат да бъдат включени в популяризирането на региона с цел устойчиво развитие на региона.

Резултати от обучението:

- да може да популяризира нематериалното културно наследство на региона
- да може да организира промоционална кампания за региона със създаване на маршрути за устойчиво развитие

2. Предистория / Контекст

Изборът на регионалните единици Фокида и Войотия е направен въз основа на: а) богатата култура и природна среда с особена красота, б) развитието на туризма може да се основава на популяризирането на райони с природна красота и богатата нематериална култура, в) изложена е на риск от опустиняване с население, достигащо 36 199 жители според преброяването на Националната статистическа служба от 2021 г. (Fokida News, 2023).

3. Анализ на казуса

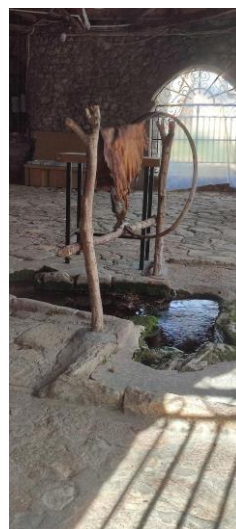
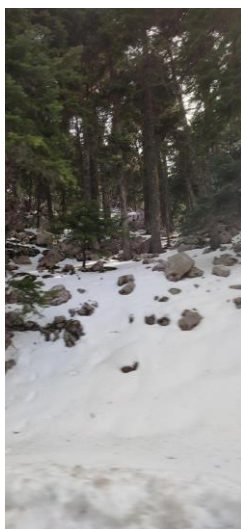
По-широкият регион Фокида и Войотия е известен със ски курорта си на планината Парнас и археологическия обект Делфи. Районът обаче е богат на история , култура и празненства. Например, възстановката на местната легенда за стихията Чармена се провежда в последната събота на карнавала в Амфиса .

Чрез драматизацията на местната легенда се подчертава значението, което колективната памет и устната традиция приписват на водата, като източник на живот и движеща сила на кожарските работилници (табакики

, работилници за обработка на кожа), благодарение на които икономиката на Амфиса процъфтява през последните години. Събитието подчертава не само миналото на града (напр. местното изкуство на кожарството, което някога е процъфтявало), но и съвременната културна идентичност на Амфиса . Този елемент е вписан и в Инвентара на нематериалното културно наследство на Гърция (Η νύχτ α των стихιων / το στοιχειу тис Χάρμ айνας, 2022, Fokida News, 2022, Kapetanіou, 2023).

Историческите кафенета, някои от които са на повече от 100 години (Голямото кафене от 1929 г. в Амфиса), са отправна точка и пространства със специална символика за местните общности, където се намират (То исторически Μεγάλο Κα φενείо 1929, Αμφισσ α, видео). Записите им досега включват Голямото кафене в Амфиса .

Освен това, Историческите кафенета са допринесли по много начини за оформянето на културните практики в градското пространство, но също така и за оформянето на градската социалност, както в миналото, така и днес (Fokida News, 2022). Кафенето, „Голямото кафене 1929“, е единственото кафене с театрална сцена, то процъфтява през междувоенните години и по-късно, като е домакин на театрални представления и гастролиращи трупі от епохата, а легендарни актьори са преминавали през неговата сцена, докато е включено в Инвентара на нематериалното културно наследство на Гърция през 2022 г. и е включен в Културните маршрути на Съвета на Европа под заглавие „Маршрут на историческите кафенета“ (Historic Cafes Europe (nd)).





Планината Парнас и археологическият обект Делфи, които посетителят може да види в комбинация с нематериалното наследство на района (снимки 1-2), районът Табакика , където се проявява елементът Чармена по време на карнавалния период (снимки 3-4), Голямото кафене 1929 г. в Амфиса (снимка 5). Снимки: собствени автори.

Амфиса е известна и с известната си маслинова горичка, която е най-голямата непрекъсната и най-стара маслинова горичка в страната (1 200 000 маслинови дървета) и е вписана в Националния инвентар на нематериалното културно наследство на Гърция . Маслиновата горичка е характеризирана като „традиционна“ с известната консерволия или Амфиса. маслина, която е трапезна, черна, дебела маслина, призната за РОР (Защитен продукт с наименование за произход) (Kapetanidou , 2023). Освен това, Митрополитската църква „Благовещение на Дева Мария“ има стенописите на Спирос Папалукас, а архитектурата на града е от особен интерес с многото имения в битов и неокласически стил, като например двуетажната къща с кладенец и околните сгради, където е роден Александрос Делмузос, доказателство за богатството на друга епоха (Ζεϊδωρος , 2022).

Живописният Галаксиди е идеална дестинация за екскурзия и е обявен за град-музей. По време на карнавала брашно се хвърля от човек на човек, запазена марка на града. Освен това, военноморският град е запазил архитектурата, преобладаваща по време на турското владичество, и е пълен с имения, тъй като Галаксиди е бил особено богат по това време. Тази традиция е включена в Националния инвентар на нематериалното културно наследство на Гърция (Ζεϊδωρος , 2022).



на Амфиса , която е най-голямата непрекъсната и най-стара маслинова горичка в страната (1 200 000 маслинови дървета) (снимка 1), Митрополитската църква „Благовещение на Дева Мария“ е със стенописите на Спирос Папалукас (снимка 2), живописната Галаксиди (3-4), карнавалът в Галаксиди (снимка 5).

Снимки: собствени автори.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Районът може да предлага туризъм 365 дни в годината с определени стратегии: Засилване на тематичния туризъм, зимен туризъм (зимни спортове) и летен туризъм (пешеходен туризъм и природни обиколки), културен туризъм през цялата година, културни фестивали и събития, възраждане на традиционни обичаи и празненства (празник на Свети Георги, уроци по тъкане във Фолклорния музей на Арахова), развитие на агротуризм и гастрономически туризъм, събиране на местни продукти, производство на сирене, зехтин, вино и други местни продукти, гастрономически туризъм, засилване на летните събития и дейности, летни фестивали и музикални събития, организиране на състезания и спортни събития, продължаващо популяризиране чрез туристически маркетинг, стратегии в сътрудничество с други дестинации.



Фолклорен музей в Арахова, където се провеждат уроци по тъкане (снимка 1), фабрика за сирене в изкуственото езеро Морнос (снимка 2). Снимки: собствени автори

5. Учебни въпроси

- Да се регистрират културните маршрути в региона и да се организира популяризирането на региона с цялостен план за рекламна комуникация, който поставя акцент върху културното наследство на района.
- Организирайте рекламна кампания за популяризиране на НКН в район, който не е толкова добре популяризиран.
- Синтезирайте елементите на дадена област, която може да бъде свързана с нематериалното културно наследство (НКН), и осигурете устойчив бизнес план.
-

6. Референции

Fokida News (2023). Απ οgr αφή 2021. Ο π ληθυσμός στ α χωριά και τις π όλεις тис Φωκίδ ας <https://www.fokidanews.gr/96094/apografi-2021> (достъп на 8.03.2025 г.)

Fokida News (2022). Η Άμφισσ α στο einiko евфетерио άϋλης π politistikής κλιροномиас тис Еладос <https://www.fokidanews.gr/84930/i-amfissa-sto-ethniko-eyretirio-aylis-politistikis-klironomias-tis-elladas/> (достъпно на 8.03.2025 г.)

Ζεϊδωρος (2022). Хюри и поли тис Φωκίδ ας. <https://zeidoros.com/choria-kai-poleis-tis-fokidas/> (достъп на 18.03.2025 г.)

Исторически кафенета Европа (ти)

<https://www.ehica.eu/route-of-the-historic-cafes-en/>

Нъхт а тоун стихииони / то стоичио тис Харм Айнас (2022)

<https://ayla.culture.gr/catalogue/i-nysta-twn-stoixeiwn-tis-xarmainas-2022/>

Κατ' ετάνιου , Λ. (2023). Изм . с функционалност φυσιογνωμί α.

<https://www.travel.gr/experiences/travel/amfissa-enas-kontinos-proorismos-me-a/> (достъп на 18.03.2025 г.)

Ο άυλος π ολιτισμός των α στικών исторически и фенски Άυλη π ολιτιστική κλιροномия тис Елада ас (2022)

<https://ayla.culture.gr/catalogue/aylos-politismos-twn-istorikwn-kafe/>

Видео

То исторически Μεγάλο Κα φενείο 1929 , Емфиска

<https://www.google.com/search?q=%CE%BC%CE%B5%>

Видеоклипове в YouTube канала на проекта Inthrace

Казус Глава 7, Периферии Фокида Воиотия Гърция

Видео от района на Табакика в Амфиса , където до началото на 20-ти век са работили работилници за обработка на кожи. „Призракт на Чармена“, свързан с професията в района, е представление, което се провежда по време на карнавалния период и е вписано в гръцкия списък на нематериалното наследство.

<https://www.youtube.com/watch?v=IlDzxOyt6Mo>

Казус Глава 7, Периферии Фокида Воиотия Гърция

Интервю с г-жа Константинопулу в „Голямото кафене 1929“, включено в Инвентара на нематериалното културно наследство на Гърция през 2022 г. и в Културните маршрути на Съвета на Европа в рамките на „Маршрут на историческите кафенета“ в Амфиса.

<https://www.youtube.com/watch?v=7tltC0LI3BI>

Казус Глава 7, Периферии Фокида Воиотия, Гърция

Видео от митрополитската църква „Благовещение на Дева Мария“, където художникът Спирос Папалукас е изрисувал стенописите

<https://www.youtube.com/watch?v=BXbaDh9SoVA>

Казус Глава 7, Периферии Фокида Воиотия, Гърция
Видео пред митрополитската църква „Благовещение на Дева Мария“ в
Амфиса , на 25 март, където ученици пеят гръцкия национален химн: двоен
празник за гръцката нация, честването на Гръцката революция от 1821 г.
съвпада с православното честване на Благовещение на Дева Мария.
<https://www.youtube.com/watch?v=MkWQ4Z0YCK4>

Казус Глава 7, Периферии Фокида Воиотия, Гърция
Интервю с г-жа Куцуба във Фолклорния музей в Арахова
<https://www.youtube.com/watch?v=edJd9AOML-E>

Казус Глава 7, Периферии Фокида Воиотия, Гърция
Интервю с г-жа Нафпактиту, ръководител на асоциацията за хотели и стаи
под наем в Арахова
<https://www.youtube.com/watch?v=E4Yck4oNiQ0>

СЛУЧАЙ 2. Източна Македония – Тракия

Университет на Западна Атика, Гърция

1. Синопсис и резултати от обучението

Резюме: Казусът на регионалната единица Източна Македония - Тракия включва различни елементи на нематериалното наследство. Производството на коприна със сигурност определя района. Сред другите елементи са гастрономията, обичаите и традициите като карнавали и събирания, аспекти на изкуствата като отличителна музика и танци, музикални инструменти като „зурна“ и различни други дейности, които подчертават историческата приемственост и религиозната традиция на мястото.

Резултати от обучението:

- да могат да разпознават нематериалното културно наследство на региона
- да може да предлага специфични дейности, които ще насърчат поддържането и видимостта на нематериалното наследство
- да се реализира потенциалът на дадена област, който може да бъде допълнително популяризиран с приноса на нематериалното наследство, и да се предприемат действия за подобряване на маркетинга

2. Предистория / Контекст

Изборът на този специфичен район се основаваше на:

- а) факта, че по-широкият регион на Македония има най-висок процент на безработица;
- б) исторически погледнато, това е район със смесени култури и религии;
- в) в миналото е приемал бежански групи;
- г) пътната мрежа, включително артериите, е възстановена наскоро;
- д) не е особено популярна туристическа дестинация, тъй като е далеч от столицата на Гърция, на приблизително 800 километра от Атина и на около 300 километра от Солун;
- е) може да се похвали с богата култура и природна среда с особена красота;
- ж) развитието е неравномерно между крайбрежните и планинските райони;
- з) развитието на туризма се фокусира предимно върху популяризирането на райони с природна красота - много от които все още не са достатъчно

развити и популяризирани - и много по-малко върху нематериалния културен продукт;

и) следователно селските и планинските райони са изложени на риск от опустиняване, докато в големите градове, като Александруполис, има свръхконцентрация на населението.

Нематериалното културно наследство на региона се определя от:

а) забележителната природна среда и предприемачеството (експлоатация на това културно наследство), което се развива около нея;

б) историческото, археологическото и религиозното наследство, наред с популяризирането на паметници, които предават тези знания;

в) архитектурната традиция и традиционните селища;

г) културните събития, традиционните фестивали, обичаите и традициите, както и традиционните професии като обработката на коприна и производството на копринени тъкани.

3. Анализ на казуса

Архитектурното наследство на региона е впечатляващо и богато, съчетаващо изкуство и техники от различни области на Гърция и обединяващо векове история. Това важи и за архитектурното наследство на Александруполис, което включва обществени сгради и частни резиденции, отразяващи различни исторически периоди, допринасящи за културното наследство на района.

Забележителни архитектурни паметници включват Общинската библиотека, която се помещава в историческа сграда от 1890 г., и Тютюновия магазин, който служи като жизненоважна част от колективната памет на жителите на града.

Архитектурното наследство на Ксанти, особено в стария град, привлича посетители както от чужбина, така и от страната. Народната традиция на строителство на къщи през 18-ти и 19-ти век в Ксанти е била повлияна от техники от различни региони на Гърция, като Кастория, Янина и Флорина. Изкуството на строителството на къщи е запазено и днес, като сградите се реконструират с помощта на традиционни техники, като същевременно се запазва характерът на Ксанти. Сред значимите структури са тютюневите складове и напомняния за професия, която е залязла поради конкуренцията и ограниченията от Европейския съюз. Този упадък е оставил някога процъфтяващ район за производство на тютюн в Ксанти

изоставен. Предложение предлага тези сгради да бъдат преустроени като културни центрове за популяризиране на нематериалното наследство на региона.

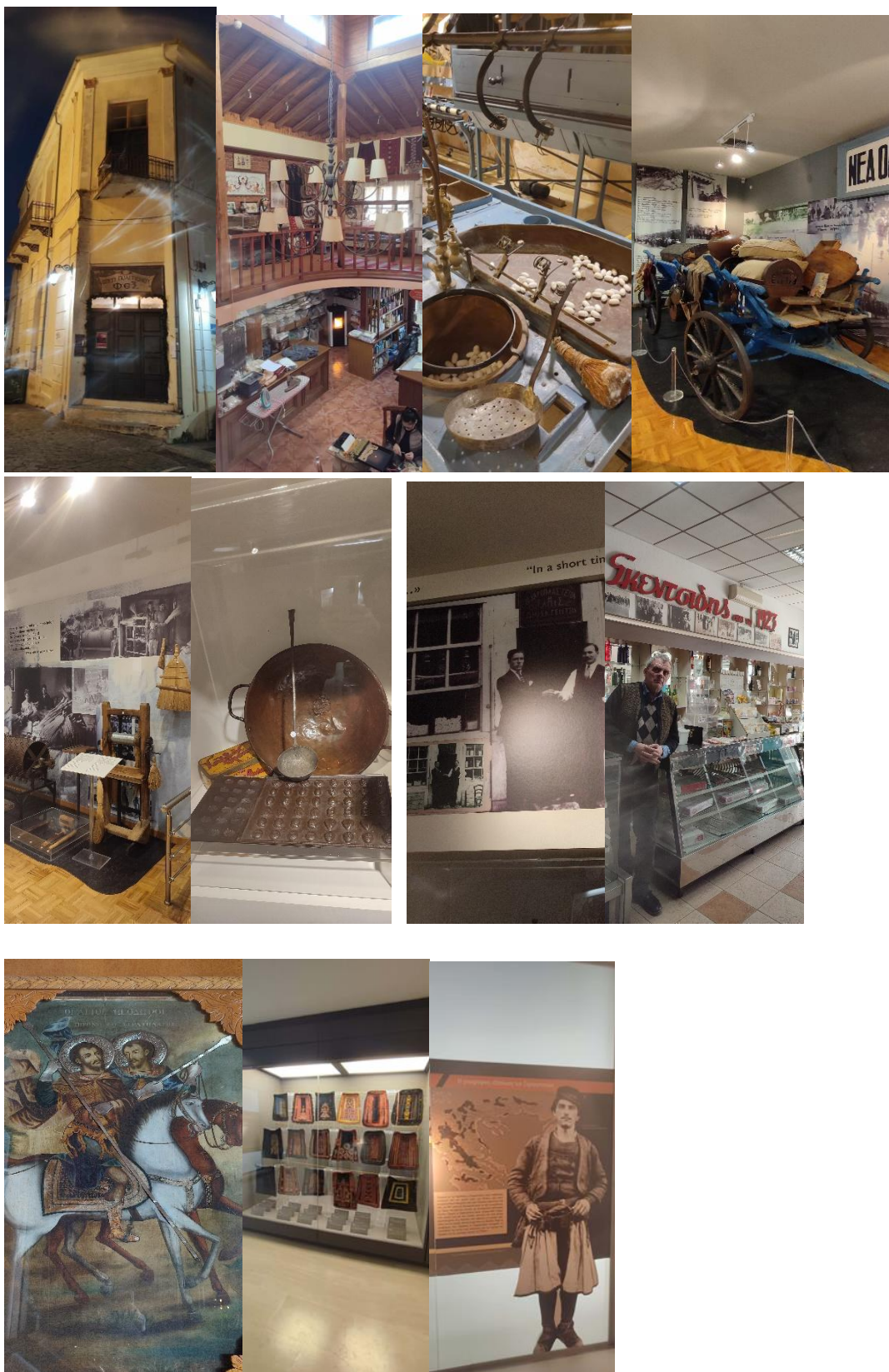
Старият град Ксанти е запазил забележително своята архитектурна традиция. Сградите са възродени в съвременното общество и са превърнати в културни центрове, като например културния център (FEX), или заведения за хранене, приемащи посетители от цял свят. Фолклорният и исторически музей на Ксанти, както в града, така и извън него, са скъпоценности на нематериалното културно наследство на региона, както и на неговото архитектурно наследство.

Освен това, префектура Суфли е известна в Гърция с производството на коприна. Световната организация по туризъм е признала Суфли като най-доброто туристическо село. Градът е изцяло свързан с коприната, по-специално с развъждането на копринени буби и обработката и популяризирането на известната коприна Суфли.

Фолклорният музей „Суфли“ „Гнафала“ и „Музеят на копринените изкуства Суфли“ продължават традицията за производство на копринени изделия в помещенията на музея (Гнафала), насърчавайки развитието в района. Музеят на копринените изкуства представя историята на производствения процес чрез машините, използвани през последните десетилетия. Днес съвременните производствени мощности за коприна използват най-съвременни машини и материали.

В близкия район се намира Историческият и фолклорен музей на Нова Орестиада и региона, който представя бита на хората и различните професии, които все още съществуват в района, като например сладкарниците. Значението, отдавано на религиозните предмети, които бежанците са донесли със себе си по време на размяната на население между Турция и Гърция с Лозанския договор през 1923 г., е изобразено с иконите, които хората са носили тогава, като например иконата на Свети Теодор , която се съхранява в Светата митрополитска църква в Агиои. Теодорой , Нова Орестиада.

Град Александруполис в региона е друг важен град в района. Историческият музей на Александруполис е домакин на постоянна изложба на костюмите на жените Саракантани от Тракия. Освен това, Етнографският музей на Тракия, организация с нестопанска цел , има за цел да съхрани историята и културата на Тракия.





Културният център на Ксанти, който следва архитектурната традиция на района (снимка 1), Фолклорният музей на Суфли „та Гнафала“ (снимка 2), „Музей на копринените изкуства на Суфли“ (снимка 3), Историческият и фолклорен музей на Нова Орестиада и региона, изобразяващ жезъла, който хората са носили със себе си по време на размяната на население през 1923 г. (снимки 4-6), табела на сладкарница от 20-ти век (снимка 7) и сладкаря от трето поколение (снимка 8), икона, донесена с бежанците по време на размяната на население, която сега се съхранява в Светата митрополитска църква в Агиои. Теодорой , Нова Орестиада (снимка 8), костюми на жените от Саракацани в Тракия и географско разширение на Саракацани в Гърция, Исторически музей на Александруполис (снимки 9-10), Етнографски музей на Тракия (снимки 11-12). Снимки: собствени автори.

Източна Македония и Тракия е известна и с ритуала на камбанарите (koudounoforoι), който се случва в селата Драма. Това е древен, дионисиев обичай (честван главно по време на Коледа и Богоявление), при който преоблечени мъже в животински кожи и тежки камбани прогонват злото и се молят за плодородие, причинявайки оглушителен шум с танцови движения. Районът на Драма обаче, вместо да популяризира ритуала на камбанарите, популяризира парка „Онейруполи“ за Коледа, оставяйки зад гърба си традиционните обичаи и традиции, оцелели с течение на времето. Настоящата форма на популяризиране и използване на нематериалния културен резерват е недостатъчна.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Въпреки че привличат много посетители, многобройните паметници с високо значение демонстрират контролирано и стабилно развитие във времето, което спомага за тяхното опазване.

Паметниците с археологически, исторически и фолклорен интерес страдат от неадекватна популяризиране, въпреки значителното им значение.

Местните заинтересовани страни се застъпват за подобро управление на културното наследство от квалифицирани организации , наред с промоционални усилия (брошури, плакати, промоционални материали) на места с културен интерес, като хотели, коли под наем и транспортни услуги. Въпреки това, за целия регион на Източна Македония и Тракия е необходим план за жизнеспособност чрез изграждането на хотели, които да обслужват посетителите, и повече връзки през летището.

В обобщение, има нужда от свързване на предприемачеството с нематериалното културно наследство.

5. Въпроси за учене

- Определете проекти за защита, възстановяване и популяризиране на паметници и археологически обекти (напр. Филипи, Абдера) и елементи от традиционното културно наследство чрез популяризиране и повторно използване на исторически паметници.
- Опишете как маршрути, свързващи археологически паметници, забележителности и архитектурни паметници, могат да бъдат интегрирани в единна мрежа за културен туризъм.
- Синтезирайте елементите на дадена област, която може да бъде свързана с нематериалното културно наследство (НКН), и осигурете устойчив бизнес план.

6. Референции

<https://alexpolis.gr/visitalexpolis> (Последен достъп: 26.03.2025 г.)

<https://ayla.culture.gr/lithoxoiki-texni-metaxadwn-evrou/> (Последен достъп: 26.03.2025 г.)

<https://el.wikipedia.org/wiki/> (Последен достъп: 26.03.2025 г.)

<https://dimos-dramas.gr/programma-oneiroupolis-2025/> (Последен достъп: 26.03.2025 г.)

<https://www.musorest.gr/index.php/el/> (Последен достъп 10.05.2026 г.)

<https://ismo.gr/> (Последен достъп 10.05.2026 г.)

<https://emthrace.org/mouseio/> (Последен достъп 10.05.2026 г.)

Допълнителен калъф от платформата на Inthrace , бутон за електронна библиотека

Разширено казус Глава 7 Източна Македония - Тракия, Гърция

Видеоклипове в YouTube канала на проекта Inthrace

Глава 7 Източна Македония - Тракия, Гърция

Интервю с г-жа Бурулити , уредник на Етнографския музей в Суфли , в Еврос

<https://www.youtube.com/watch?v=g6jwEsTluMg>

Глава 7 Източна Македония - Тракия, Гърция

Интервю с д-р Гуридис, управител, община Суфли

<https://www.youtube.com/watch?v=8gHobx95i6Q>

Глава 7 Източна Македония - Тракия, Гърция

Интервю с г-н Мавридис, екскурзовод в историческия етнографски музей на Орестиада, и г-н Папатанакис, редактор, журналист и собственик на списание „Вореас“ за социалното, културното и туристическото развитие на Еврос

<https://www.youtube.com/watch?v=1ZYuoWd7oqg>

Глава 7 Източна Македония - Тракия, Гърция

Видео на Музея на художествената коприна, Суфли , Еврос

<https://www.youtube.com/watch?v=-ctJlPbJcV0>

КАЗУС 3. Mândra Chic – креативен брандинг и етичен маркетинг на нематериалното културно наследство

Трансилвански университет в Брашов , Румъния

1. Синопис и резултати от обучението

Синопис: Този казус изследва как румънската марка Mândra Chic успява да популяризира нематериалното културно наследство чрез съвременен маркетинг, богат на културна наситеност дизайн и автентично разказване на истории.

Основана в село Mândra в Цара Фъгърашулуй , марката е базирана на популяризирането на традиционни занаяти и местни символи, изграждайки мост между миналото и настоящето. Случаят илюстрира как маркетингът на наследството, когато се прилага отговорно и с участието на обществеността, може да трансформира културната идентичност в устойчив икономически ресурс и продукт със социално въздействие.

Резултати от обучението:

- Разбиране на механизмите за популяризиране на нематериалното културно наследство в съвременен контекст;
- Анализирание на пример за добра практика в културния маркетинг и партиципаторното брендиране;
- Идентифициране на стратегии за предаване на традиционни ценности между поколенията;
- Съотнасяне на креативността с опазването на наследството в рамките на кръговата икономика;
- Оценка на влиянието на културния наратив върху развитието на марката.

2. Предистория / Контекст

Mândra Chic е основана през 2010 г. в село Мъндра , окръг Брашов , по инициатива на Алина Зара, журналистка и културна активистка, във време, когато местната идентичност и румънските традиции са били изложени на риск да бъдат загубени в суматохата на глобализацията. Историята на марката е тясно свързана с „Muzeul de Pânze“ и „povești“ (Музей на традиционните тъкани и истории), проект за общностно пространство,

създадено за спасяване, опазване и предаване на румънското наследство (буквално и символично). Идеята зад Mândra Chic е всяка блуза, кърпичка, кърпа или парче плат да носи със себе си история, спомен, обичай или ценност, всички от които са част от нематериалното културно наследство на румънския народ.

Алина Заръ успява да превърне колекция от стари платове и предмети от зестра в творческо движение, чрез което елементи от нематериалното наследство са реинтегрирани в съвременни дизайнерски предмети. Така се раждат тениските Mândra Chic – семпли, но изпълнени с послания, които взимат традиционни румънски изрази, мотиви и символи и им придават ново значение за съвременната аудитория.

Тези продукти съдържат надписи като „RoMândră“, „Където и да сте, вие сте там, където трябва да бъдете“, „Зестра“ или „Ние сме това, което обичаме“, всеки с ясно значение за идентичността, но също така и с образователна и емоционална роля. Тези послания са придружени от платове и материали с традиционна бродерия, които уважават традиционните мотиви от Цара. Барсей и други региони на страната. Марката не само продава артикули (като тениски, суичъри с качулки, шалове, чанти, покривки за маса и възглавници), но и генерира културна привързаност.

3. Анализ на казуса

Mândra Chic функционира като културна екосистема, в която наследството е едновременно източник, суровина и история. Продуктите на марката, независимо дали са дрехи, аксесоари или символични подаръци, са изградени около традиционни символи, преосмислени по достъпен начин, който зачита оригиналните им значения.

Всеки предмет носи история, автентичен източник: фраза от старо писмо, фрагмент от бродерия, спасен от сандък със зестра, мотив, ушит от ръката на баба от селото. Всичко това е документирано, фотографирано и обяснено в блога и страницата на марката в социалните медии, предлагайки на публиката цялостно преживяване: естетическо, емоционално и културно.

Централният елемент в маркетинговата стратегия е разказването на истории, основано на идентичността. Всяка нова колекция идва с история: от „добрия живот“ до „меката защитна стена“, представена от палто от овча

кожа, от рецепти до лични истории за миграцията и завръщането към корените. Това не е агресивен маркетинг, а маркетинг, базиран на емоция, памет и принадлежност. По този начин Mândra Chic продава не само продукти, но и усещане за приемственост и корени.

Промоционалните канали са модерни (социални медии, собствен уебсайт, участие в панаири и събития), но дискурсът е постоянно закотвен около традиционните ценности. Страницата във Facebook се актуализира с публикации, които обясняват символиката на продуктите, показват творческия процес или популяризират членовете на общността, участващи в производството на артикулите. Видимостта на марката е нараснала органично, въз основа на доверие, прозрачност и емоционална връзка с обществеността.

Друг определящ аспект е образователното и общностно измерение. Марката подкрепя шивашки работилници, училищни проекти и местни инициативи за архивиране на социалната памет. Освен това, част от печалбата се насочва към поддръжката на Музея на платовете и историите и инициативи за подкрепа на местните занаятчии. Тази интеграция на културния маркетинг с активирането на местната общност е напълно в съответствие с принципите на ЮНЕСКО за устойчиво популяризиране на нематериалното културно наследство.

С течение на времето марката успява да създаде активна общност от поддръжници, клиенти и сътрудници, които се идентифицират с ценностите, които тя промотира: простота, корени, памет и културно достойнство. Продуктите Mândra Chic се носят както в градските райони, така и в диаспората, превръщайки се в инструменти за утвърждаване на идентичността на румънците извън границите на страната. По този начин марката допринася не само за опазването на наследството, но и за неговото международно разпространение.

4. Заключение и бъдещи перспективи

„Mândra Chic“ е модел за добра практика в популяризирането на нематериалното културно наследство чрез креативен, партиципативен и устойчив маркетинг. Историята му показва как традиционните ценности могат да бъдат преосмислени, без да бъдат променяни, как зестрата може да се превърне в културни манифести и как една марка може да бъде форма на активиране на колективната памет. Случаят доказва, че

автентичното разказване на истории, вкоренено в местните реалности, може да генерира както икономическо, така и културно въздействие.

В бъдеще разширяването в международни мрежи от занаяти, сътрудничеството с музеи и културни институции, както и разработването на онлайн образователни платформи биха могли да засилят видимостта на марката и нейната роля в популяризирането на нематериалното наследство. Mândra Chic е повече от просто творчески бизнес; това е и форма на съхранение в условията на забора и хомогенизиране на идентичността.

5. Въпроси за учене

- До каква степен една марка може да се превърне в вектор за предаване на нематериално културно наследство?
- Как автентичното разказване на истории допринася за създаването на културна общност около даден продукт?
- Какви предизвикателства могат да възникнат при популяризирането на традиционното наследство в търговски контекст?
- Как могат да се балансират естетическите и етичните измерения при изграждането на културна марка?
- Какви дигитални стратегии могат да се използват за разширяване на марките, базирани на наследство, в международен план?
-

6. Референции

Mândra Chic – Официален сайт: <https://www.mandrachic.ro>

Adevărul (2017). *Povestea de succes a unui brand românesc lansat într-un sat de munte*. <https://adevarul.ro/stiri-locale/calarasi>

ЮНЕСКО (2024а). Основни текстове по Конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство от 2003 г., https://ich.unesco.org/doc/src/2003_Convention_Basic_Texts_2024_version_EN.pdf



Снимка: Арабела Бричу



Снимка: Арабела Бричу



Снимка: Арабела Бричу



Източник на снимките: <http://mandrachic.blogspot.com>

СЛУЧАЙ 4. Краковска традиция на Рождество Христово (Szopka).

Варшавски университет, Полша

1. Синопис и резултати от обучението

Резюме: Краковската традиция на Рождественските ясли (szopka) е градски занаят от 19-ти век, който превръща коледните ясли във фантастична миниатюра на архитектурата на Краков.

Всеки декември майстори, често от едни и същи семейства от поколения, се състезават на Главния пазарен площад, поддържайки живи специализирани умения в дървообработването и металообработването, колажа с цветно фолио и разказването на местни истории. След включването си в Представителния списък на ЮНЕСКО за нематериално културно наследство през 2018 г., сградата szopka се превърна във водещ пример за общностно ориентирано опазване на природата в Полша.

Резултати от обучението:

- Познаване на историческото развитие на шопкарството в контекста на градската популярна култура.
- Пзнания за полската нематериална културна спадчина.
- Запознаване с пример за популяризиране на нематериалното културно наследство.

2. Предистория / Контекст

На Шопка се умножават през 1860-те, когато пътуващи зидари построяват сгъваеми сцени, за да могат коледарите да печелят допълнителни доходи през зимата. Техните хибридни готико-барокови кули наподобяват базиликата „Света Мария“ и катедралата Вавел, визуално утвърждавайки идентичността на Краков по време на Поделенията.

Те обикновено са изработени от материали като картон, шперплат и дърво и са украсени с цветна хартия, тъкани и лъскаво фолио, известни като *станиол* . Историческият музей на град Краков организира ежегоден конкурс от 1937 г. насам, като здраво затвърждава практиката в градския календар. Традицията „шопка“ се появи в списъка на ЮНЕСКО през 2018 г. като първия градски паметник на културата в Полша.

3. Анализ на казуса

Обичаят да се изработват сцени за Рождество Христово в Краков възниква през 19 век и се запазва и до днес. Първоначално тази форма на народно изкуство се е практикувала главно от квалифицирани работници от Краков. По-малките версии често са били продавани на жителите на града като празнична украса за домове или подаръци по време на Коледния сезон. По-големите и сложни модели, с интериор, осветен от свещи, и движещи се фигури, са служели като преносими куклени театри, съпроводени с музика.

Най-старият известен пример за краковска рождественска сцена се съхранява в Етнографския музей „Северин Удзела“ . Създадена в края на 19 век от Михал Езенекиер, тя често е наричана майката *на всички рождественски сцени* . Уникалната ѝ форма и детайлна изработка спомагат за представянето на типичния вид на краковските рождественски сцени: високи, с няколко нива, балансирани по дизайн и изпълнени с малки декорации, базирани на известни сгради от Краков. В основата на всяка сцена е раждането на Христос.

Ключова фигура в популяризирането на Шопка е Йежи Добжицки, директор на Историческия музей в Краков. През 1937 г. той дава началото на ежегоден конкурс за майстори на Рождественски рождества, традиция, която продължава и днес под ръководството на музея. Всяка година, в първия четвъртък на декември, творци представят своите произведения на Главния пазарен площад. Конкурсът остава силно популярен и привлича стотици хора всяка година - както професионалисти, така и любители. Художниците са от различни сфери на живота и много от тях принадлежат към семейства, където занаятът се е предавал през поколенията.

4. Заключение и бъдещи перспективи

на „шопката“ илюстрира как един градски празничен занаят може да остане жизнен чрез структурирани състезания, музейна подкрепа и адаптивно творчество. Бъдещото опазване трябва да даде приоритет на популяризирането, запазването на традицията и предаването ѝ на следващото поколение. „Шопката“ може да се разпространи в цяла Полша, което ще има още по-голямо образователно и културно въздействие.

5. Въпроси за учене

- По какви начини политиката от 19-ти век е оформила иконографията на краковската шопка ?
- Как форматът на състезанието влияе върху предаването на занаятчийски знания?
- Обсъдете потенциалните напрежения между пазарното търсене и ценностите на общността при производството на сопка .
- Какви показатели бихте използвали, за да оцените ефективността на вписването в ЮНЕСКО пет години по-късно?
- Създайте информационна дейност, която свързва производството на сопка с климатичното образование за ученици.

6. Референции

Исторически музей на град Краков. *Архив на конкурса „Шопка“* , достъп на 16 юни 2025 г.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. „Szopkarze Krakowscy odebrali certyfikat UNESCO.“ Gov.pl, 22 май 2019 г. gov.pl

Narodowy Instytut Dziedzictwa. „Krajowa Lista Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego.“ Посетен на 16 юни 2025 г. niematerialne.nid.pl

ЮНЕСКО. „Традицията на сцената на Рождество Христово (Шопка) в Краков.“ Списъци с нематериално културно наследство, 2018 г.

Глава 8. Значението на опазването, разбирането и насърчаването на процесите на интеграция в ЕС на НКН

СЛУЧАЙ 1. Остров Андрос

Университет на Западна Атика, Гърция

1. Синопис и резултати от обучението

Синопис: Казусът на остров Андрос се състои от елементи на нематериално наследство, свързани с колективни спомени, но също и с природна красота. Целта на изследването е да се регистрират интересните места в района, за да се представят предизвикателства, така че човечеството да може да се учи и да се справя с кризи в полза на всички общества по мирен начин.

Резултати от обучението:

- да се повиши осведомеността чрез представяне на традиции, които влияят на общностите
- да могат да насърчават устойчивото развитие и да разбират как колективните спомени преодоляват границите и стават европейски.

2. Предистория / Контекст

Изборът на Андрос е направен въз основа на факта, че е близо до столицата на Гърция, Атина, и има богата култура и природна среда с особена красота. Остров Андрос, както всички острови от Цикладите, се характеризира с терасовиден ландшафт и наличието на множество сухи каменни структури.

Особено планинският терен и липсата на обработваема земя са накарали жителите да създадат тераси, местните „хемасии“, със специалния стил на сухо строителство със „стимата“, който е уникален в Гърция. В допълнение към хемасите, на Андрос са построени и други отличителни сухи каменни сгради, като най-характерните са малките гумна, пчелните кошери и гнездата (Andros routes, 2024).

3. Анализ на казуса

Ксеролития (сух камък) (архитектура) - конструкция, изградена от камъни или плочи, съединени без друг свързващ материал (кал, цимент и др.), която се фиксира и получава стабилност чрез заклиняване на по-малки парчета камъни. Това е техника, чрез която сгради се изграждат с камъни без свързващ материал (Ξερολίθιά , χ.χ) .

Първоначалното вписване на „Изкуството на сухия камък“ в Представителния списък на ЮНЕСКО за нематериално културно наследство е направено през 2018 г. по инициатива на Гърция и Кипър. По това време Франция, Швейцария, Испания, Италия, Хърватия и Словения си сътрудничат, а международното признание е фактор за опазването и популяризирането на тази важна традиционна строителна техника както на национално, така и на международно ниво.

Преди две години Андора, Австрия, Белгия, Ирландия и Люксембург изразиха интерес да се присъединят към това многонационално вписване. Министерството на културата, Дирекция „Съвременно културно наследство“, си сътрудничи с дванадесет други държави - страни по Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство (2003 г.), за да състави новото досие с необходимия и взискателен документален материал. По този начин то представлява казус, който надхвърля границите и е типичен европейски пример, който свързва държавите.

Разцветът на изкуството на сухото зидарство в нашата страна, след включването на този елемент в Представителния списък на ЮНЕСКО за нематериално културно наследство на човечеството през 2018 г., е факт. В цяла Гърция се провеждат работилници по сухо зидарство, които събират великите каменни майстори с новото поколение, като същевременно подчертават значителната социална роля на тази традиционна строителна техника.

Все по-нарастващият международен интерес към изкуството на сухото зидарство се подхранва от факта, че то представлява напълно устойчива строителна традиция: Във всичките си форми - пътеки, мостове, тераси, впечатляващи терасовидни култивационни комплекси, скромни селскостопански сгради, различни конструкции, поддържащи системи за управление на водите, подпорни стени, огради, оформящи ниви и градини, пътни мрежи - сухите каменни конструкции допринасят значително за

екологичния баланс, особено в райони, застрашени от ерозия на почвата, опустиняване и последиците от изменението на климата. Също толкова важен е приносът им за опазването на биоразнообразието, но и за сплотяването на групите, участващи в изграждането на сухи каменни съоръжения (Υπ ουρχείο). политизъм и туризъм, 2023 г.).

Сухите каменни стени са служили за селскостопанското производство чрез изграждане на тераси/камъчета за обработка на земя, разграничаване на земята чрез изграждане на стени, улесняване на достъпа и комуникацията чрез създаване на пътеки и накрая за всичко, свързано с жилищно настаняване, съхранение и отглеждане на животни.

Хиляди метри сухи подпорни стени се простират през острова от край до край, ограждайки земята на всеки земеделец около неговите тераси. Тези уникални творения, които са поддържали човека, неговата култура и особено природната среда през времето, изоставени от години, се рушат и са склонни да изчезнат.

Изкуството на сухия камък е вписано: в Националния инвентар на нематериалното културно наследство през 2015 г. и в Представителния списък на нематериалното културно наследство на човечеството (ЮНЕСКО, 2003 г.) през 2018 г. (Αξ άόπουλος, 2020 г.).



Сухокаменна архитектура в Андрос: село Апроватос (снимка 1), Халколимнионас (снимка 2), изложба на тема сухокаменна архитектура, Хора на Андрос (снимка 3). Снимки: собствени автори .

Чрез различни образователни програми целта е да се популяризира изкуството на сухото зидарство чрез предаване на теоретични и практически знания на млади каменоделци. Крайната цел е да се запази изкуството, оформило вечния пейзаж на егейските острови, с надеждата,

че самото изкуство ще продължи да го съхранява. Обучението се води от опитни... занаятчийски инструктори, които идват от Андрос, Епир и Франция (маршрути на Андрос, 2024 г.).

Освен това, остров Андрос е известен с маршрутите, които предлага през живописни села (Wikiloc, х.х.). Сухата каменна пътека се изкачва до Аламания и продължава през Епископео, Палеокастро и Рого, за да завърши на пешеходната пътека в залива Корти. Красив маршрут без трудности, който е и маршрутът на „краткото“ състезание по бягане по пътеки Андрос. Това е част от живата традиция на района. Пешеходният туризъм и други алтернативни форми на туризъм представляват възможности за развитие на устойчив туризъм за местната общност.

Освен това, наличието на кооперативи с местно произведени млечни продукти е важно за запазването на местното производство, традициите и професиите. Музеят на маслините от Цикладите в Андрос е частен музей, който изобразява как е функционирала стара маслобойна, съхранявайки спомени за по-старите поколения и повишавайки осведомеността на новите поколения за професиите, които са били заменени от технологиите (Музей на маслините от Цикладите в Андрос, х.х.).



Маршрути на Андрос (снимки 1-3), Музей на маслините на Цикладите , Андрос (снимки 4-5) . Снимки: собствени .

4. Заключение и бъдещи перспективи

Могат да се създадат маршрути, които включват не само гръцки градове и села, но и градове и села от други европейски градове, свързани със сухокаменната архитектура. Доброволци могат да допринесат за подобни усилия. Сухокаменната архитектура представлява казус, който надхвърля границите и е типичен европейски пример, който може да свързва европейските държави.

5. Учебни въпроси

- Да се регистрират културните маршрути в региона и да се организира популяризирането на региона с цялостен план за рекламна комуникация, който поставя акцент върху културното наследство на района, включително прессъобщения, изложби и образователни програми .

- Синтезиране на внедряването на дигитални инструменти, така че архитектурата от сух камък да се популяризира чрез разказване на истории, подкасти и документални филми.

6. Референции

В нашата страна Политически и политистически κληρονομιά η ξερολιθιά και το ейμο της Pana γί ας Mesos porítissas

<https://www.archaiologia.gr/blog/2023/03/31/> последен достъп 18.07.2025 г.

Ξερολιθιά (χ.χ .) <https://el.wiktionary.org/wiki/> последен достъп 18.07.2025 г.

Αξ αόπουλος, Α (2020) Τα ξιδέψτε стис ерекции тис Андру

<https://naxostimes.gr/politismos/59114/taxidepste-stis-xerolithies-tis-androy/>

последен достъп 18.07.2025

Маршрути на Андрос (2024) Семинаριο γι α την α νάδειξη тис τέχνης тис еропластия стин Андро

<https://www.androsroutes.gr/> последен достъп

18.07.2025

Wikiloc (χ.χ .) Οι κα λύτερες δι αδρομές трέξιμο се β ουно стън Космо

<https://el.wikiloc.com/mountain-running-diadromes/> последен достъп

18.07.2025

Музей на маслините на Цикладите на Андрос (χ.χ.)

<https://www.greeka.com/cyclades/andros/sightseeing/cyclades-olive-museum-andros/>

последен достъп 10.05.2026

Допълнителни случаи от платформата на Inthrace , бутон за електронна библиотека

Глава 8 Лариса, Гърция

Глава 8 Пиерия, Гърция

Глава 8 Магнезия, Гърция

Глава 8 Префектури: Козани , Гревена , Кастория , Преспес , Флорина, Фтиотида , Гърция

Видеоклипове в YouTube канала на проекта на Inthrace

Казус, Глава 8, Андрос, Гърция

Интервю с г-н Челмис, собственик на Музея на маслините на Цикладите, представител на производството на масло

<https://www.youtube.com/watch?v=oYJvidzCaNI>

Казус Глава 8, Лариса, Гърция

Интервю с г-жа Калокейрину , управител на Етнографски и исторически музей, Лариса

<https://www.youtube.com/watch?v=Y5yuKosDrXk>

Казус Глава 8, Лариса, Гърция

Интервю с г-жа Зисули, отличена като най-добър мениджър в Европа за промотиране на продукти, Лариса

<https://www.youtube.com/watch?v=swoBrDhrLnE>

Казус Глава 8, Лариса, Гърция

Интервю с г-н Гусиос, президент на Асоциация „Енипеас“

<https://www.youtube.com/watch?v=eQ5sjuCFMNA>

Казус Глава 8, Пиерия, Гърция

Интервю с монах в манастира Свети Дионисий Олимп Ривиера

<https://www.youtube.com/watch?v=zYfBX4B5Txw>

Казус Глава 8, Пиерия, Гърция (част 1)

Видео от танца на Съюза на понтийците в Пиерия, едно от най-старите и исторически сдружения в Гърция, основано от първите понтийски бежанци през 1928 г.

<https://www.youtube.com/watch?v=rB7jYEhDZZo>

Казус Глава 8, Пиерия, Гърция (част 2)

Видео от танца на Съюза на понтийците в Пиерия, едно от най-старите и исторически сдружения в Гърция, основано от първите понтийски бежанци през 1928 г.

<https://www.youtube.com/watch?v=5eIDDq8kSWA>

Казус Глава 8, Магнезия, Гърция

Интервю с Женската културна асоциация, Портария

<https://www.youtube.com/watch?v=bePw6uqjN6w>

Казус Глава 8, Магнезия, Гърция

Интервю с г-н Пасагианис, ръководител на маслинова фабрика Аргаласти
и видео на процедурата по пресоване на маслини

<https://www.youtube.com/watch?v=-gu79ySnjz0&t=4s>

Казус Глава 8, Префектури Козани , Гревена , Кастория , Преспес ,
Флорина, Фтиотида , Гърция

Интервю с г-н Василейос Мицопулос, ръководител на Асоциацията на
Krokos Production, Козани

https://www.youtube.com/watch?v=FGN_cPNwYVQ

Казус Глава 8, Префектури Козани , Гревена , Кастория , Преспес ,
Флорина, Фтиотида , Гърция

Интервю с г-жа Деру, собственик на частния фолклорен музей „Сиатиста“

<https://www.youtube.com/watch?v=FejVVdcccSAw>

Глава 9. Съвременни предизвикателства и решения за управление на НКН

СЛУЧАЙ 1. Неделинско двугласно пеене: културно наследство на Източните Родопи

РАХ Родопика , България

1. Синопсис и резултати от обучението

Синтопсис: Различно от общоприетите монофонични стилове на пеене в Родопите, двугласното пеене в Неделино отразява уникална вокална традиция от Източните Родопи в България, отличаваща се с необичайните си хармонични интервали от кварта и секунди. Неразделна част от нематериалното културно наследство на България, този обичай улавя социалните обичаи и културната идентичност на местното население на Неделино .

Резултати от обучението:

1. Определете отличителните музикални характеристики на неделинското двугласно пеене и обяснете как то се различава от традиционното родопско едногласно пеене.
2. Разгледайте историческата и културна среда, която е оформила това отличително гласово наследство.
3. Анализирайте шансовете и трудностите при опазването на този вид нематериално културно наследство.
4. Обмислете как участието на общността може да помогне за запазването на конвенционалните техники на пеене.
5. Разработване на стратегии за интерпретация и управление на вокалните традиции като нематериално културно наследство.

2. Предистория / Контекст

Неделинското двугласно пеене е избраният казус, тъй като предлага забележителна илюстрация на това как местните общности създават уникални културни изрази, отразяващи собствената им история и култура. За разлика от по-общоизвестното монофонично родопско пеене, неделинският стил се е развил в относителна изолация и е създал уникални хармонични структури, които го отличават от съседните традиции. Това го прави чудесен модел за изследване на начините, по

които социалните, историческите и географските елементи подпомагат еволюцията и запазването на нематериалното културно наследство.

Тъй като показва как древните музикални практики могат да се борят с модернизацията, променящия се начин на живот и намаляващия интерес сред по-младите поколения, това казусово проучване е особено важно за опазването на нематериалното наследство.

Опитите за записване, поддържане и възраждане на този стил на пеене подчертават необходимостта от участие на общността, институционална помощ и образователни проекти за опазване на нематериалното културно наследство за следващите поколения.

3. Анализ на казуса

Двугласното пеене се е развило в малкото градче Неделино и Източните Родопи в България. Въпреки че районът на Родопите е добре познат с уникалния си монофоничен стил на пеене, характеризиращ се с постоянни, украсени мелодии, неделинската традиция е развила уникален полифоничен подход, включващ паралелни кварта и дисонантни секунди, които създават особена хармонична текстура. Въпреки че точните записи са малко, корените на тази техника на пеене със сигурност са отпреди няколко века. Неделино, сгушено в планината, е било географски изолирано, което е спомогнало за запазването на уникалното му гласово наследство.

Традиционно пеенето се е изпълнявало на семейни поводи, религиозни празници, селскостопански труд и обществени събрания, като по този начин се укрепват връзките с общността и се разпространяват културни ценности и истории, освен че осигурява развлекателна стойност.

В музикално отношение стилът „Неделино“ се характеризира с две вокални части, движещи се паралелно в кварта, с от време на време секунди, създаващи напрежение и дисонанс.

Тази хармонична техника е донякъде различна от монофоничното родопско пеене, което набляга на една мелодична линия с голяма разработка. Ритъмът на „Неделиното пеене“ често изглежда по-динамичен и разнообразен от постоянния, плавен характер на други родопски мелодии. Действащи като устна история и обща памет, песните често улавят ежедневието, историческите събития и емоционалните преживявания на местното население.

Стартирани са много проекти за опазване:

- Усилия за документиране от етномузиколози, документиращи техниката на пеене за архивни нужди.
- Включване в националния инвентар на нематериалното културно наследство на България.
- Развитие на местни фолклорни организации, ангажирани с свирене и изучаване на традиционния репертоар.
- Координиране на тържества и дейности, подчертаващи певческия подход на Неделино .
- Местни образователни инициативи, които запознават младите хора с тази вековна форма на изкуство.
- Сътрудничество с културни институции за популяризиране и разпространение на знания за този специален стил на пеене.

Съчетавайки документация, образование, участие на общността и институционална подкрепа, тези проекти показват многостранна стратегия за защита на това нематериално културно наследство.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Случаят с двугласното пеене в Неделино показва трудностите и възможните подходи за опазване на уникалните местни обичаи от глобализацията и променящите се обществени тенденции. Въпреки че модернизмът и западащите традиционни среди представляват предизвикателства за тази специална вокална традиция, обединените усилия на хора от общността, културни институции и образователни организации предлагат път за нейното трайно уважение и изпълнение.

Бъдещето на певческата традиция в Неделино може да разчита на откриването на нови среди и интерпретации за нейното изпълнение, като по този начин се адаптира към съвременната социална реалност, като същевременно запазва уникалното си музикално качество и културна стойност.

С поглед към бъдещето, дигиталните технологии предлагат нови възможности за образование относно това наследство, разпространение и документиране. По-младите поколения могат да бъдат ангажирани и по-широка аудитория да бъде достигната чрез виртуални архиви, онлайн платформи за обучение и социални медии.

Освен това, работата със съвременни творци и межкултурните взаимодействия биха могли да осигурят креативни условия за развитие на

традицията, като същевременно се запази нейният уникален характер. Успешното съхранение ще зависи от постигането на баланс между допускането на достатъчна гъвкавост, за да остане традицията актуална и значима за съвременните общества, и нейното вярно предаване.

5. Учебни въпроси

- По какви начини уникалните музикални качества на двугласното пеене в Неделино - интервали от кварта и секунди - отразяват историческия растеж и културната идентичност на Източнородопския район?
- Сравнете и противопоставете предизвикателствата за опазване, пред които е изправено двугласното пеене в Неделино , с тези на други традиционни вокални практики в Източна Европа. Какви паралели и различия съществуват?
- Как планираните събития и обществените празненства биха могли да помогнат за запазването на традиционните техники на пеене? Разгледайте техните предимства и недостатъци като техники за опазване.
- Как могат да се използват новите медии и дигиталните технологии за записване, обучение и развитие на традиционни певчески форми като традицията в Неделино ?
- Помислете за етичните аспекти на опазването на нематериалното наследство: как можем да постигнем баланс между необходимостта от запазване на автентичността и това живите традиции да се променят естествено с времето?
-

6. Референции

Бюканън, Д.А. (2006). Изпълняваща демокрация: Българска музика и музиканти в преход. University of Chicago Press.

Форсайт, М. (2013). Международно нематериално културно наследство: Локализиране на движението за опазване. Международно списание за културни ценности, 20(1), 1-29.

Пейчева, Л. (2008). Между селото и града: Народна музика в постсоциалистическа България. Ethnologia Балканика , 12, 193-215.

Райс, Т. (1994). Нека тя изпълни душата ви: Преживяване на българската музика. University of Chicago Press.

Братанова . Р. (2001). Двугласното пеене на Неделино - четири десетилетия по-късно. Български фолклор 1, 42-45. (на български)
Номинационен файл № 00966 за вписване през 2019 г. в Представителния списък на нематериалното културно наследство на човечеството
<https://ich.unesco.org/doc/src/42989-EN.doc>

Видео:

<https://youtu.be/omQ0D0DYuUI>

<https://youtu.be/i0aAU29G-nQ>

СЛУЧАЙ 2. „Рисуваните булки“ на село Рибново

РАХ Родопика , България

1. Синопис и резултати от обучението

Резюме: В село Рибново , планинска част на Западните Родопи, българските мюсюлмани (помаци) провеждат уникална брачна церемония, наречена „Боядисана булка“. Наред с традиционно облекло, музика и многодневни традиции, това тържество включва екстравагантно украсяване на лицето на булката с бяла боя и ярки бижута . Обичаят в предимно източноправославния контекст на България демонстрира специално смесване на ислямски и предислямски практики.

Резултати от обучението:

1. Определете основните елементи на нематериалното културно наследство (НКН), прилагайки обичая „Рисувана булка“.
2. Анализирайте как културните практики на малцинствата могат да се запазят въпреки историческите ограничения и модернизационния натиск.
3. Анализирайте значението на общностната собственост за опазването на нематериалните културни ресурси.
4. Разгледайте възможните ефекти от документирането на външен интерес, както и на традиционни културни дейности.
5. Разгледайте в световен контекст хармонията между опазването на културните традиции и промяната им.

2. Предистория / Контекст

Примерът с „Рисувана булка“ илюстрира как чрез церемониални ритуали една малцинствена култура запазва собствената си културна идентичност въпреки исторически събития като религиозното преследване под комунистически контрол.

Поддържайки ориентирани към общността техники за опазване, това наследство се състои от няколко компонента на никое национално наследство: устни традиции, сценични изкуства, социални конвенции и традиционни занаяти.



Източник: <https://pendara.bg/produkt/risuvane-na-bulka-gelina-i-domashen-obyad-v-ribnovo/>

Между опазването и естествената еволюция, между общностната собственост и чуждестранните интереси, между културните различия и хомогенизиращата глобализация, историята разкрива огромни трудности в управлението на наследството. Това предлага важно разбиране за това как ефективното управление на НКН зависи от това да се даде възможност на общностите да разпознават, записват и съхраняват своите обичаи, докато се развиват с времето.

3. Анализ на казуса

Събитието „Писана булка“ (или „Писана булка“) в Рибново , Западни Родопи, се отбелязва с ритуал , който се основава на екстравагантната украса за лицето на булката. Първо лицето ѝ се боядисва в бяло, а след това се покрива с красиви пайети, мъниста и конци, поставени в геометрични шарки от талантиливи дами от обществото.

Тази метаморфоза създава маскоподобен вид, който запазва очите на булката, като по този начин показва прехода ѝ от моминство към брак и може би служи като защита срещу зли духове.



Източник: <https://pendara.bg/produkt/risuvane-na-bulka-gelina-i-domashen-obyad-v-ribnovo/>

Булката се облича елегантно; носи червена рокля с изящна бродерия, множество шалове, отличителен пернат украса за глава, наречена „дулак“, наследствено бижу , и церемониални аксесоари. Цялостният визуален резултат създава уникална идентичност, която българските културни традиции определено биха идентифицирали.

Церемонията се провежда в продължение на няколко дни в определен ред: Малък годеж (предварително семейно споразумение), Голям годеж (официално споразумение, придружено от размяна на подаръци), Церемония с къна (ритуално нанасяне на боя върху ръцете на булката), Рисуване на булката (провежда се в събота), Сватбен ден (неделя, когато младоженецът взема булката си) и Шествие (придружаване на булката до новия ѝ дом с музика и празненство). Особено песни, танци и церемонии, изпълнявани по това време, са използвани исторически инструменти като зурна и барабани.

от Рибново са запазили традицията си, като са предавали нейната символична стойност и умения през поколенията. Въпреки историческите ограничения, включително времена на ограничено религиозно изразяване, общността е запазила миналото си чрез споделена памет и участие. Обикновено се случват през декември или януари, браковете следват вековни ритуали, дори ако някои аспекти са се развили с времето.

Благодарение на антропологичните изследвания, културните изследвания и фотографията, церемонията „Рисувана булка“ напоследък придобива все по-голямо значение. Ритуалът привлича нарастващ интерес от други хора, така че засиленото внимание повдига ключови въпроси относно

техниката на изследване, представянето, собствеността и предстоящата комодификация.

Това са два YouTube видеоклипа, които предоставят по-подробно представяне на ритуала (достъпни на български език):

- Рибново – от един свят в друг Гелина - [ЛИНК](#)
- Гелина Пресъздаване на картина на булката в село Рибново - [ЛИНК](#)

4. Заключение и бъдещи перспективи

Продължителността на ритуала „Рисувана булка“ отразява упоритостта на ориентираното към общността опазване на наследството срещу хомогенността, породена от глобализацията.

Съществуването им под правителствено преследване подчертава силата на здраво закрепените културни традиции, когато обществата поддържат своите обичаи. Общността в Рибново се сблъсква както с възможности, така и с предизвикателства: повече външно внимание може да доведе до икономически ползи, основани на културен туризъм, но може и да застраши валидността на обичая.

Бъдещата устойчивост на това наследство ще зависи от способността на общността да се справи с ерата на дигиталната документация – която предлага както по-голямо оценяване, така и рискове от деконтекстуализация – чрез балансиране на съхранението с естествената еволюция, контрол на външните влияния и гарантиране на значително предаване на наследството на по-младите поколения.



Източник: <https://pendara.bg/produkt/risuvane-na-bulka-gelina-i-domashen-obyad-v-ribnovo/>

5. Учебни въпроси

- По какви начини обичаят „Растваната булка“ изобразява сложната връзка между ислямската религиозна идентичност и културните практики с евентуални предислямски корени?
- Под политически гнет и културно еднообразие, какви конкретни дейности е предприела общността на Рибново , за да запази своето наследство?
- Как пътуванията, повече външно внимание и документация могат да повлияят на автентичността и изпълнението на обичая „Боядисана булка“ в бъдеще?
- Как движението „Боядисана булка“ поставя въпроса за получените знания, разделяйки материалното от нематериалното културно наследство?
- Какви етични въпроси трябва да разгледат академиците, фотографите и посетителите на културни събития, докато записват и разпространяват знания за това живо наследство?
-

6. Референции

Василева-Груева, П. (2025). Предоговаряне на наследството между поколенията – традиции и празници в с. Рибново , община Гърмен, Балканистични светове 1, 263-278 (на български)

Тончева , В. (2012). Булки с маски. <https://infomreja.bg/bulkite-s-maski-4685.html> (на български)

Брунбайер , У. (1999). Различни (истории): Оспорваната идентичност на българските помаци . Етнология Балканика , 3, 35–50

Муштар -Май, Ф. (2014). Идентичност, национализъм и културно наследство под обсада. Пет разказа за помашкото наследство – от насилствено преименуване до сватби. Лайден.

Олсън, Л.Дж. (2019). Прилагане на помашка принадлежност: Сватбено представление и социални медии в постсоциалистическа България, Антропология. Списание за социокултурна антропология 6: 104–130

СЛУЧАЙ 3. Периферията на Ахая

Университет на Западна Атика, Гърция

1. Синопсис и резултати от обучението

Синопсис: Казусът на регионалната единица Ахая се състои от елементи на нематериалното наследство, свързани с колективните спомени, но също и с природните красоти. Целта на изследването е да се регистрират интересните места в района, за да се представят предизвикателства, така че човечеството да може да се учи и да се справя с кризи в полза на всички общества по мирен начин.

Резултати от обучението:

- да се създаде осведоменост чрез разказване на истории и представяне на събития, които влияят на общностите
- да може да насърчава дейности, които обединяват нациите и освен това насърчават устойчивото развитие

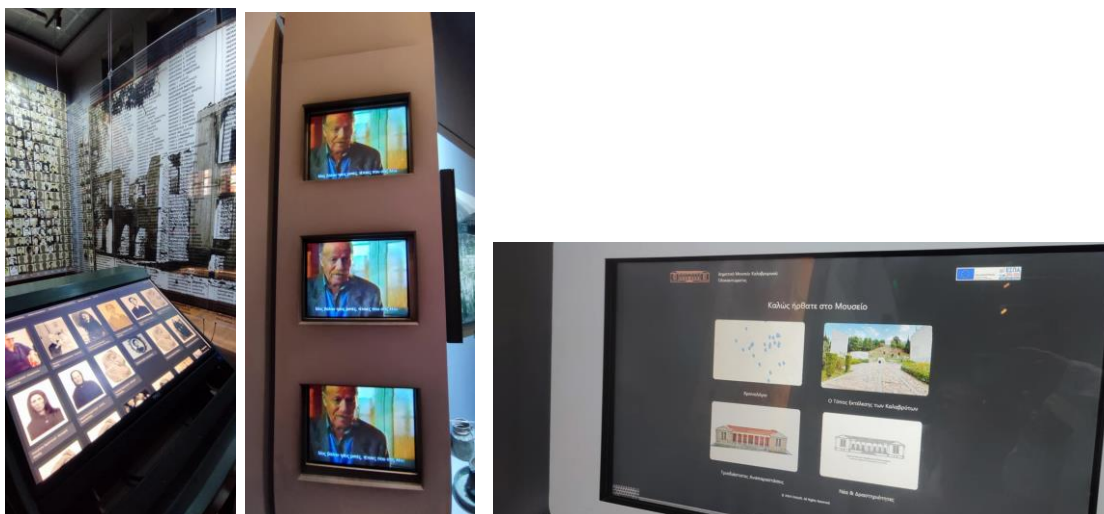
2. Предистория / Контекст

Изборът на регионалната единица Ахая е направен въз основа на факта, че тя има богата култура и природна среда с особена красота.

3. Анализ на казуса

В района са инициирани и подкрепени подходи, ориентирани към общността, като например изтъкването на колективните спомени, свързани с правата на човека и мира между народите. Това се дължи на факта, че през декември 1943 г. германските окупационни сили събират жителите на Калаврита и разделят семействата им по нечовешки начин, а мъжете и тийнейджърите са отведени на хълма Капи, където са екзекутирани.

Общинският музей на Холокоста в Калавритан е фар на мира и колективната памет и използва разказване на истории, сензорни екрани със снимки на екзекутираните хора, образователни програми, разполага с дигитализирана библиотека и представя историята на музея, насърчаващ мира по света, на различни езици на много добре организирано място (гръцки, английски, немски, френски) (Общински музей на Холокоста в Калавритан).



Дигитално разказване на истории и внедряване на нови технологии, Общински музей на Холокоста в Калавритан , Калаврита (снимки 1-3). Снимки: собствени автори.

Освен това, районът е известен с зъбчатата железница Одонтотос (Odontotos Rack Railway х.х.) , която е част от живата традиция на района, функционираща повече от 120 години. Високите разходи за поддръжка карат отговорните лица да я затворят. Влакът пресича река Вураикос . Той започва от Калаврита , преминава през едноименния пролом и завършва в Диакопто, на брега на Коринтския залив. Пътуването пресича традиционни села и има много природни забележителни места, на които посетителите могат да се възхищават.

Районът е част от Глобалния геопарк на ЮНЕСКО с много забележителности, включително пещерата Кастрия с езерните образувания (Castria Cave х.х.) . Туризмът и други алтернативни форми на туризъм, като рафтинг, осигуряват живот на местната общност. Районът принадлежи на хората и неговите общности, а компанията, която инициира рафтинг и други дейности в река Ладонас, отдава мястото под наем, което допринася за устойчивия туризъм, но също така и за опазването на околната среда и околността.

Професии като дървосекачи и дървосекачи са важни за района, а работните места намаляват нивата на безработица.



Алтернативни форми на туризъм, които популяризират нематериалното културно наследство на района (снимки 1-3). Снимки: собствени автори.

Освен това, наличието на кооперативи с местно произведени млечни продукти със защитено наименование за произход (сирене фета от Калаврита) е важно за запазването на местното производство, традициите и професиите (Кооператив Калаврита , х.х.) .

Винарни и лозя също са многобройни в района на Ахая, като винарна Achaia Clauss е включена в националния списък на нематериалното наследство според насоките на ЮНЕСКО. Техниката на изработване на бъчви в Achaia Clauss и по този начин ръчно изработените бъчви, които съдържат вино, но предимно сладко, червеното Мавродафне от Achaia Clauss, е в основата на лозарската идентичност на префектура Ахая.



Продукти от Ахая, млечни продукти - фета Калавритон - и вино - мавродафни Патрон - са включени в инвентара на националното нематериално наследство на Гърция (снимки 1-2). Снимки: собствени на автора.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Предизвикателствата в района извеждат на преден план парадигми от опустошителните резултати и зверствата, които войните по целия свят са причинили, и изпращат послание към човечеството да запази спомените живи. Създадена е мрежа по отношение на гръцките холокости (<http://www.greek-holocausts.gr/>).

Могат да се създадат маршрути, които включват гръцки градове и села, свързани с холокоста. Трябва да се отбележи, че тези холокости включват християнско население. Цифровите инструменти и технологии могат да допринесат за разпространението на тези колективни спомени сред помладите поколения, които могат да се фокусират върху подходи, ориентирани към общността. Доброволци могат да допринесат за подобни усилия.

5. Учебни въпроси

- Да се регистрират културните маршрути в региона и да се организира популяризирането на региона с цялостен план за рекламна комуникация, който поставя акцент върху културното наследство на района.
- Синтезирайте внедряването на дигитални инструменти, така че всички гласове да бъдат чути чрез разказване на истории, подкасти и документални филми.

6. Референции

Общински музей на Холокоста в Калавритан (χ.χ.) <https://www.dmko.gr/en>, последен достъп 13.05.2025

Пещерата на езерата Кастрия (χ.χ .) <https://www.kastriacave.gr/en/> последен достъп 13.05.2025

Зъбчата железница Одонтотос (χ.χ.) <https://www.odontotos.com/index-en.htm> последен достъп 13.05.2025

Кооперация Калав рит та (χ.χ .) <https://www.kalavritacoop.gr/en> последен достъп 13.05.2026

Τα βὰ ρελὶ α τῆς Achaia Clauss καὶ ἡ πα ράδοση τῆς Μα υροδάφνης в Евретеριο Аус Политическа Κληρονομιάς (χ.χ .) <https://www.iefimerida.gr/politismos/achaia-clauss-stin-ayli-politistiki-klironomia> последен достъп 13.05.2025

Δίκτυο Μαρτυρικών Πόλεων και Χωριών (χ.χ .) <http://www.greek-holocausts.gr/>
последен достъп 13.05.2025 г.

Видео в YouTube канала на проекта Inthrace

Казус Глава 9, Ахая, Гърция

Видео 120-годишна действаща железопътна линия, дефилето Вураикос ,
Калаврита

<https://www.youtube.com/watch?v=PejEbeVU1X4>

Казус Глава 9, Ахая, Гърция

Интервю с г-н Грестас, управител на Общинския музей на Холокоста в
Калаврита

<https://www.youtube.com/watch?v=VHAQakkjSgg>

Глава 10: Етични съображения в несекретното наследство

СЛУЧАЙ 1. Fábrica De Álcool Da Lagoa (Азорски острови): Етични измерения в реконструкцията на индустриалното и нематериалното наследство

Азорски университет, Португалия

1. Синопис и резултати от обучението

Синопис: Бившата фабрика за алкохол в Сао Мигел, Азорски острови, е мощен символ на индустриалното минало и развиващата се културна идентичност на региона. Някога централна за азорската икономика чрез преобразуването на сладки картофи в алкохол, фабриката сега представлява възможност за интегриране на индустриалното и нематериалното наследство в устойчив културен туризъм.

Този казус разглежда етичните измерения на повторното използване на наследството, особено по отношение на съгласието на общността, представителството и собствеността върху колективната памет. Въз основа на рамката на Глава 10 за културната чувствителност, информираното съгласие и етичното пазене, той изследва как индустриалните забележителности могат да бъдат етично реактивирани като живи културни пространства.

Изследването оценява рисковете от погрешно представяне и свръхкомерсиализация и предлага стратегии за приобщаващо, уважително и образователно повторно използване на обекта, което засилва обществената активност.

Резултати от обучението:

- LO1. Разбиране на етичните проблеми при интеграцията на индустриалното и нематериалното наследство
- LO2. Определете отговорни стратегии за преустройство на историческите културни пространства
- LO3. Критична оценка на ролята на участието и представителството на общността в културния туризъм

2. Предистория / Контекст

Азорският архипелаг придобива икономическа известност чрез износ на портокали за Англия между края на 18-ти век и първата половина на 19-ти век. Поради болест, която засяга цитрусовите дървета, обаче производството намалява значително от 1860 г. нататък.

В този контекст някои азорски предприемачи търсят алтернативни култури и един от техните избори е сладкият картоф, с цел да го преобразуват в алкохол. На Азорските острови са създадени пет фабрики за алкохол: две на остров Терсейра и три на остров Сао Мигел. Фабриката Лагоа е второто промишлено съоръжение от този вид, основано през 1882 г. по крайбрежието на този град на Сао Мигел.

Вдъхновени от европейските индустриални модели, машините на фабриката и първите ѝ техники са немски, което гарантира висока производителност и качество на произвеждания алкохол. Въпреки икономическите и политическите ограничения върху производството на алкохол, тази фабрика оцелява.

До началото на 20-ти век тя е единствената на Азорските острови, която все още преработва сладки картофи и царевица, като в един момент е наемала до 220 работници - значителен брой, предвид населението на община Лагоа. Присъствието на фабриката оформя местната топонимия. То повлиява на социалния и развлекателен сектор, което води до създаването на магазини за служители, столова и дори футболен клуб, основан през 1948 г. и действащ и днес.

През 1968 г. фабриката е придобита от френска компания, която започва да използва меласа от захарната промишленост като суровина.

През 1996 г. производството на алкохол преустановява и се фокусира единствено върху бутилиране на вносен алкохол извън архипелага, като в крайна сметка е затворено напълно през 2021 г.

Днес индустриалната структура остава определяща характеристика на градския пейзаж на Лагоа и стои като местна забележителност, очакваща преустройство, за да отговори на съвременните предизвикателства.

3. Анализ на казуса

Фабриката за алкохол в езерото (Fábrica de Álcool da Lagoa) е пример за предизвикателствата и възможностите, свързани с интегрирането на индустриалното наследство в рамките на съвременния културен туризъм. Като материален реликт на регионалната трансформация, тя възплъщава

и нематериални измерения - трудови истории, устойчивост, миграция, полови роли и междугенерационна памет. Тези елементи трябва да бъдат етично взети предвид във всеки процес на реконструкция или реинтерпретация.

Според Глава 10, етичното опазване на наследството трябва да зачита собствеността на общността, да избягва комерсиализацията и да гарантира свободно, предварително и информирано съгласие при споделяне на културна памет. Рискът от превръщане на такъв обект на наследство в генерична туристическа атракция, лишена от контекст и значение, е значителен.

Например, представянето на наследството на фабриката само чрез индустриална естетика или търговски разкази, без да се обърне внимание на нейната социална история, включително трудовите права на работниците или въздействието върху околната среда от производството на алкохол, би могло да представи погрешно миналото ѝ и да отчужди местните заинтересовани страни. Освен това, идентичността на обекта като пространство, някога основано на общностната солидарност, трябва да бъде призната.

Настоящите предложения за превръщане на пространството в културно или туристическо място трябва да ангажират бивши работници, техните семейства и обществени групи не като пасивна публика, а като съ-създатели на интерпретативно съдържание. Етичното преустройство трябва да избягва капана на „извличането на наследство“, при което културните разкази селективно се курират и комерсиализират без споделяне на ползите.

Образователните партньорства с местни училища и университети биха могли да подпомогнат приобщаващото тълкуване на наследството. Интерактивните експонати, архивите с устна история и организирани от общността обиколки могат да предложат начини за активиране на пространството, основани на участие и уважение.

Всяко събиране или разпространение на свидетелства обаче трябва да се ръководи от протоколи за информирано съгласие, гарантиращи свобода на действие и уважение към личната и колективната памет.

И накрая, дигиталните технологии – като например реконструкции с добавена реалност или виртуални обиколки на музеи – могат да разширят достъпа, но те също така трябва да спазват етичните стандарти. Те включват прозрачност при създаването на съдържание, справедливо

представяне на наративи и суверенитет на данните за материали, генерирани от общността.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Фабриката за алкохол в Лагоа е убедителен пример за това как индустриалното наследство може да бъде преосмислено по етично отговорни начини, които почитат както материалните структури, така и нематериалната културна памет, която те представляват.

Бъдещото ѝ преустройство трябва да надхвърли естетическата реставрация или туристическата привлекателност, за да служи като пространство за ангажиране на общността, образование и историческа рефлексия. Това изисква ангажираност с етични принципи като общностна собственост, информирано съгласие и приобщаващо представителство. Фабриката може да се превърне в жив културен център, а не в статичен паметник, като бивши работници, местни жители и културни дейатели се включат в оформянето на начина, по който обектът се интерпретира и използва.

Образователните инициативи, проектите за устна история и съвместно създадените изложби могат да гарантират, че разказите за труда, устойчивостта и трансформацията се запазват с достойнство и се споделят с автентичност. Цифровите технологии могат да подобрят достъпността, но използването им трябва да зачита суверенитета на данните и културния контекст.

В крайна сметка етичното стопанисване на този обект предлага уникална възможност за балансиране на опазването с иновациите, превръщайки фабриката в значима културна забележителност, която допринася за местната идентичност и колективната памет.

5. Въпроси за учене

- Въпрос 1. Как могат да бъдат етично преустроени обекти на индустриалното наследство, за да се запази и насърчи нематериалната културна памет?
- Въпрос 2. Какви са етичните рискове от представянето на Fábrica de Álcool da Lagoa като туристическа атракция и как могат да бъдат смекчени?
- Въпрос 3. Как бивши работници и местни жители могат активно да повлияят на интерпретацията и бъдещото използване на този обект?

6. Референции

Жоао, Мичиган (1991). Os Açores no século XIX: икономика , общество и движение автономисти Edições Cosmos.
<https://repositorioaberto.uab.pt/entities/publication/>

Соареш, А. (1996). Álcool . В Енциклопедия Açoriana .
<https://www.culturacores.azores.gov.pt>

Връзки

https://www.youtube.com/watch?v=-QN24et4_Xc

СЛУЧАЙ 2. Керамика и бродерия на Азорските острови: собственост, представителство и етичен туризъм

Азорски университет, Португалия

1. Синопсис и резултати от обучението

Синопсис: Традиционните занаяти, свързани с керамика и бродерия на Азорските острови, отразяват векове художествени знания, социална история и регионална идентичност.

Този казус изследва как тези практики – вкоренени в бита и повлияни от разнообразни културни срещи – могат да бъдат запазени и популяризирани в рамките на моделите за устойчив туризъм, като същевременно се справят с етични предизвикателства като собственост, справедливо представителство и културно присвояване.

С нарастващата комерсиализация на азорските занаяти на световните и туристическите пазари, изследването оценява как занаятчийските общности могат да запазят контрол над своето наследство и да се възползват от неговото предаване. То също така изследва как стратегии като сертифициране, демонстрации на живо и завладяващи преживявания за посетители допринасят за запазването на автентичността. Казусът подчертава необходимостта от етични политики, които защитават културните производители и гарантират уважително ангажиране с живите традиции.

Резултати от обучението:

- LO1. Разбиране на етичните предизвикателства при популяризирането на нематериалното културно наследство чрез туризма.
- LO2. Разработване на стратегии за справедливо представителство и полза за общността
- LO3. Приложете критично мислене към собствеността, съгласието и културната чувствителност

2. Предистория / Контекст

Смята се, че първите глинени изделия на Азорските острови са дошли от континентална Португалия, служейки на заселниците ежедневно за

съхранение и обработка на хранителни продукти. С течение на времето създаването на грънчарски работилници с португалски техники и грънчари става реалност на всички острови, като производствените центрове са особено доминиращи на островите Сао Мигел (особено във Вила Франка до Кампо) и Терсейра.

Наличието на червена глина на остров Санта Мария също играе решаваща роля в производството на строителни материали (като керемиди), което стимулира местния транспорт и вътрешната икономика. През втората половина на 19 век, в контекста на португалската индустриализация, са основани няколко индустриални предприятия, посветени на керамиката, включително фабриката Cerâmica Vieira в община Лагоа.

Основана през 1862 г., тя е единственото предприятие за производство на фаянс, което все още е активно днес в Сао Мигел. Неговите изделия се отличават с бяла основа и сини декоративни щрихи, цвetoва комбинация, която се е превърнала в отличителен белег на азорската регионална керамика (вижте Фигура 1).

Фигура 1 – Местна керамика



На остров Сао Мигел синият цвят също така отличава произведените там бродерии (вижте Фигура 2).

Подобно на голяма част от индустриалната дейност по онова време (като производството на чай или тютюн), бродерията играе ключова роля през 30-те години на миналия век за облекчаване на безработицата, когато трудовата криза засегна женската работна сила.

Фигура 2 – Местна бродерия



Така е въведен стил на бродерия, известен като „bordado a matiz“, изработен в два нюанса на фаянсово синьо и вдъхновен от растителни и селски мотиви. На остров Терсейра влиянието на английската бродерия и архипелага Мадейра е ключово за оформянето на местната традиция на ръчно изработена бродерия върху ленен плат.

Тази бродерия се откроява от сините дизайни на Сао Мигел, като е изключително бяла. Покривки за маса, чаршафи, калъфки за възглавници и други практични предмети от бита, които някога са били част от чеиза на азорската булка, сега са високо ценени като качествени продукти на туристическия пазар.

И накрая, сламената бродерия, типична за остров Фаял, също е с английско влияние. Вероятно произхождаща от 19-ти век, тя бързо е научена от местната женска работна сила. Тя се превръща в маркер за идентичност на острова, отличаващ се с контраста на бродерията в цвят слама върху черни тъкани.

3. Анализ на казуса

Керамиката и бродерията на Азорските острови са повече от художествено изразяване - те са сложни проявления на идентичност, майсторство и стопанисване на природните ресурси. Тези практики са дълбоко свързани с местната среда, тъй като качеството и автентичността на крайните продукти зависят значително от естествените материали в региона (Martins, 1993).

Азорските червени и бели глинени, особено от Сао Мигел и Санта Мария, са ценени заради уникалния си състав и текстура, които влияят върху издръжливостта и външния вид на ръчно изработената керамика.

Днес керамиката и бродерията са повече от културни продукти - те представляват живото наследство, което местните общности поддържат чрез споделяне на умения, памет и адаптация. Занаятчиите в Сао Мигел и Терсейра продължават да произвеждат ръчно рисувана керамика и бродирани изделия, които запазват стилистична приемственост с историческите практики.

Местните кооперации и семейните работилници са от основно значение за тази приемственост, въпреки че са изправени пред нарастваща конкуренция от индустриални реплики и вносни сувенири. Инициативите за устойчив туризъм започнаха да разпознават потенциала на тези занаяти като смислени преживявания. Практически работилници, демонстрации, водени от художници, и обиколки зад кулисите предлагат на посетителите поглед върху методите на производство, насърчавайки оценяването и осведомеността.

Сътрудничеството с туристическите оператори доведе до тематични пакети, съчетаващи занаятчийски сесии с регионална гастрономия или културни фестивали. Мотивите на бродерията също са преосмислени в съвременния текстил и мода, ангажирайки по-младите поколения и новите пазари.

Нарастващата популярност на тези занаяти създава както възможности, така и заплахи. От една страна, туризмът предоставя платформа за демонстриране на занаятчийски умения и генериране на доходи за местните общности. От друга страна, масовото производство - особено в чуждестранни фабрики, използващи евтин труд и синтетични материали - доведе до разпространение на имитации. Тези фалшиви продукти често имитират визуалния стил на азорската керамика и бродерия, но им липсва занаятчийското качество, културният контекст и етичният произход, които характеризират автентичните стоки. Притокът на тези индустриални копия на местните и международните пазари значително подкопава стойността на истинските азорски занаяти.

Често несъзнавайки разликите, туристите могат да изберат по-евтини алтернативи, като по този начин отклоняват приходите от местните занаятчии. Освен това, използването на неместни суровини и машинни методи на производство води до продукти, които нито отразяват културното наследство, нито зачитат екологичните и социалните процеси на традиционните занаяти. Липсата на ефективни механизми за защита утежнява този проблем.

Повечето азорски керамични и бродерийни стилове не са регистрирани като защитени географски указания (ЗГУ) или не са последователно обхванати от авторски права или сертификационни етикети. В резултат на това занаятчийски работилници - много от които работят по малки, семейни или кооперативни модели - се затрудняват да разграничат автентичните си продукти от фалшифицираните стоки. Ограниченият им финансов капацитет също им пречи да се конкурират с евтиния внос или да инвестират в мащабен маркетинг.

Ситуацията има по-широки етични последици. Без системи за приписване и съгласие, занаятчиите са изправени пред културно и икономическо обезсилване.

Техните традиционни знания, дизайни и методи често се присвояват без признание или компенсация, което води до ерозия на културната собственост и размиване на самото нематериално наследство. Туристите могат несъзнателно да участват в този цикъл, като купуват масово произведени сувенири, които допринасят за упадък на истинските занаятчийски индустрии.

В отговор на това започнаха да се появяват някои местни инициативи. Занаятчийските кооперативи се застъпват за схеми за сертифициране, за да защитят произхода и автентичността на продуктите. Музеите и културните институции разширяват образователните си усилия, за да помогнат на посетителите да разберат стойността на традиционните занаяти. Търговците на дребно се насърчават да дадат приоритет на прозрачните вериги за доставки и да насърчават принципите на справедливата търговия.

Тези усилия обаче трябва да бъдат мащабирани и подкрепени от публичната политика. Съществува належаща нужда регионалните и националните власти да въведат защитни правни рамки, да прилагат мерки за борба с фалшифицирането и да осигурят финансиране за изграждане на капацитет сред занаятчиите. Устойчивият туризъм и етичната търговия могат да бъдат постигнати чрез оценяване както на суровините, така и на човешкия опит зад всеки продукт.

Справянето с тези проблеми изисква по-силен фокус върху етичните рамки. Принципите на справедливата търговия, прозрачността при снабдяването и официалното признаване на правата на занаятчиите трябва да бъдат интегрирани в политиките за туризъм и наследство. Освен това, включването на занаятчиите във вземането на решения за това как

тяхната работа се представя и споделя е от съществено значение за културната устойчивост.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Керамиката и бродерията на Азорските острови са пример за това как традиционните занаяти могат да бъдат запазени и съживени чрез етично управляван туризъм.

Тяхната трайна актуалност зависи от овластяването на занаятчийските общности, защитата на стойността на суровините и осигуряването на справедливо признание и икономическа възвръщаемост на техния труд. В условията на нарастващо масово производство и фалшифицирани стоки е от съществено значение да се прилагат стратегии, които разграничават автентичните занаяти от индустриалните имитации.

Системите за сертифициране, ръководените от общността семинари и завладяващите преживявания за посетители играят ключова роля в обучението на потребителите и укрепването на културната и материалната стойност на тези традиции.

Дигиталното разказване на истории и сътрудничеството с музеи могат допълнително да увеличат гласовете на занаятчиите, докато партньорствата за справедлива търговия помагат за интегрирането на тези занаяти в по-широките туристически и търговски пазари.

Устойчивият туризъм трябва да популяризира азорското наследство и да защитава правата, авторството и свободата на действие на онези, които поддържат тези живи традиции живи.

5. Въпроси за учене

- Въпрос 1. Как керамиката и бродерията могат да бъдат интегрирани в туристическите преживявания, без да се рискува културно присвояване или невярно представяне?
- Въпрос 2. Какви механизми могат да помогнат за защитата на правата на местните занаятчии в условията на масово производство и комерсиализация?
- Въпрос 3. По какви начини туристическите инициативи могат да насърчат етичното ангажиране с традиционните занаяти, като същевременно гарантират справедлива икономическа възвръщаемост за общностите?

6. Референции

Правителство на Азорските острови. (2023). Artesanato dos Açores: Diagnóstico e Estratégias de Valorização .

Мартинс, RDS (1993). A cerâmica de Vila Franca do Campo (S. Miguel-Açores) na производство халиевтика .

ЮНЕСКО (2003). *Конвенция за опазване на нематериалното културно наследство* . <https://ich.unesco.org/en/convention>

Връзки:

Керамика Виейра. <https://www.ceramicavieira.pt>

Принципи на справедливия търговски туризъм. <https://www.fairtrade.travel>

Глава 11: Финансиране и мобилизиране на ресурси за НКН

СЛУЧАЙ 1. Калоферска дантела: Български национален стил в изработката на дантела тип „челнок“

РАХ Родопика, България

1. Синопис и резултати от обучението

Синопис: Този казус разглежда как традиционното българско калоферско дантелено производство е било съживено чрез стратегическо финансиране и инициативи за мобилизиране на ресурси. Той изследва съвместните усилия между местните общности, правителствените органи и неправителствените организации за опазване на този елемент от нематериалното културно наследство, който е бил изправен пред упадък поради модернизацията и демографските промени.

Резултати от обучението:

- Идентифицирайте разнообразни източници на финансиране и модели на партньорство, приложими за опазването на нематериалното културно наследство
- Анализирайте значението на участието на общността в стратегиите за устойчиво мобилизиране на ресурси
- Оценете как публично-частните партньорства могат да бъдат използвани за проекти за опазване на културното наследство
- Разпознаване на ефективни методи за балансиране на традициите с иновациите в подходите за финансиране на културното наследство
- Разработване на стратегии за дългосрочна финансова устойчивост на инициативи за нематериално културно наследство

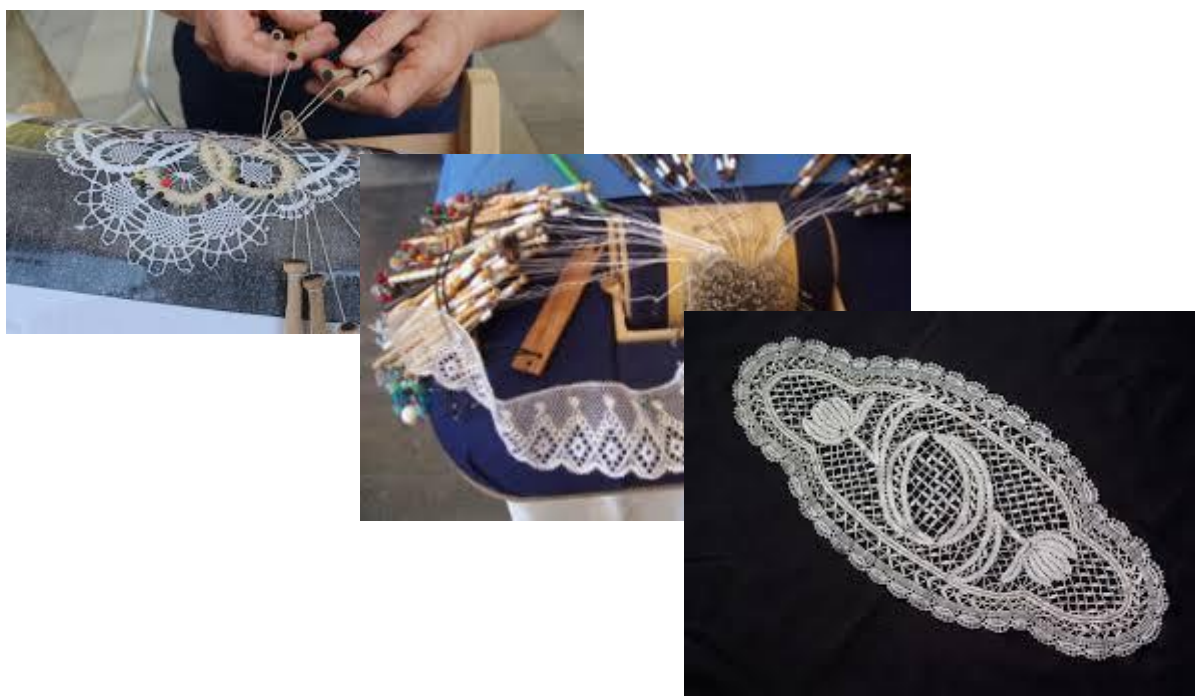
2. Предистория / Контекст

Калоферската дантела, произхождаща от град Калофер в Централна България, представлява уникална традиция на совалкова дантела, датираща от 19-ти век.

Този деликатен занаят се отличава със сложни флорални и геометрични мотиви, създадени само с игла и конец, което го отличава от традициите

на калерчета, срещани другаде. Като елемент, вписан в Националния регистър на нематериалното културно наследство на България през 2012 г., калоферската дантела въплъщава не само художественото изразяване, но и социалните практики, идентичността и културните знания на общността (Илиева, 2018).

Умението се е предавало главно в домовете, от поколение на поколение. Това е довело до постепенна загуба на знания и умения, особено когато интересът към занаята е намалял. Занаятът е запазен сред ограничена група носители на това нематериално културно наследство.



Източник: https://kalofer.bg/?page_id=121

Примерът ефективно илюстрира как един традиционен занаят, изправен пред изчезване, беше възроден чрез сътрудничество между множество заинтересовани страни и разнообразни механизми за финансиране.

През последните десетилетия калоферското дантелено производство се сблъска със значителни предизвикателства, включително застаряващо население от практикуващи дантели, ограничени икономически стимули за по-младите поколения и конкуренция от масово произвежданите текстилни изделия.

Успешното мобилизиране на ресурси в множество сектори демонстрира практически подходи за опазване на нематериалното наследство, които балансират уважението към традицията с икономическата устойчивост.

3. Анализ на казуса

Инициативите за социализиране напоследък дадоха резултат; неформалната организация СедянкаТА помогна на совалковата дантела да стане по-известна. Творческият център „Калоферска дантела“ популяризира формата на изкуство на Фестивала на Калоферската дантела, организира семинари, използва съвременни технологии, предоставя видео инструкции и представя формата на изкуството на Фестивала на Калоферската дантела.

За ефективното опазване на нематериалното културно наследство е необходим интегриран подход, като се набляга на сътрудничеството между заинтересованите страни, правните съображения, институционалните структури и ефективните практики за използване на ресурсите.

Наред с изграждането на регулаторни системи, координацията между институциите и интегрирането на ресурси и информация, този метод изисква корекции в организацията, културата и нагласите на участниците. (Наръчник за опазване на нематериалното културно наследство – <https://www.unesco-centerbg.org/wp-content/uploads/2020/02/Narychnik-2-final3.pdf>)

Калоферската дантела (ТССКЛ) е онлайн магазин за сувенири, основан през 2018 г. с цел продажба на мостри от дантела, инструменти, бижута и местно произведени стоки. Центърът е подобрил процеса на събиране и е възстановил връзките с производители на дантели в цяла България. В момента е изложен в Националния музей „Христо Ботев“ в Калофер . За да се представи калоферската дантела, са разработени виртуални обиколки и видео пътеводители.

Като компонент от нематериалното културно наследство на България, финансирането за калоферската дантела се разпределя на няколко нива, съчетавайки обществени инициативи с тези на национални и местни организации.

Инвестициите включват финансиране за документация, безвъзмездни средства за малки експонати в местни музеи и директна финансова помощ за майстори. Тъй като осигурява рамка за Творческия център за

калоферска дантела, местното общинско финансиране е абсолютно необходимо. Обществения центрове и кварталните инициативи също подпомагат набирателта на средства чрез дарения и благотворителни събития. Даренията и доброволческият труд са жизненоважни източници на финансиране за дейността на центъра.

Световният конгрес на Световната организация за дантела на бобина и игла, „Бъдещето за творчески център на калолерската дантела“, „Пътеводител за калолерска дантела“, проектът „Традиция в модерността“ и проектът на фондация „Пловдив 2019“ са сред инициативите, които подкрепят калолерската дантела. Българският център за дантела на бобина и игла организира XXI Световния конгрес на дантелата през 2025 г. в сътрудничество с общините Калолер и Карлово .

Възможности за национално и международно финансиране на калолерската дантела като нематериално културно наследство се предоставят от програми като Министерството на културата, Националният фонд „Култура“, Международният фонд за културно разнообразие на ЮНЕСКО и европейски фондове.

Тъй като финансирането е проектно, а не устойчиво, се проучват редица варианти за предаване или икономическа жизнеспособност. Ефективното мобилизиране на ресурси изисква многостранен подход, баланс между иновации и опазване, обществена дейност, разнообразие от умения и открито споделяне на ползите.

4. Заключение и бъдещи перспективи

с калолерската дантела показва, че ефективното мобилизиране на ресурси за нематериално културно наследство изисква постепенно преминаване от външна зависимост към модели на устойчивост, ръководени от общността.

Докато първоначалното правителствено и институционално финансиране беше от съществено значение за съживяването, дългосрочната жизнеспособност се появи чрез диверсифицирани потоци от приходи, стратегически партньорства и адаптиране към съвременните пазари, като същевременно се запазва културната цялост.

Бъдещите перспективи за калолерската дантела изглеждат обещаващи, тъй като цифровите платформи продължават да разширяват пазарния си обхват, а по-младите практикуващи разработват иновативни приложения на традиционни техники.

Въпреки това, остават предизвикателства при балансирането на търговската жизнеспособност с културната автентичност и при поддържането на системи за предаване на знания, които зачитат традиционния контекст на обучение, като същевременно се адаптират към съвременния начин на живот.

Опитът от Калофер предлага ценни уроци за други елементи на нематериалното наследство, търсещи устойчиви модели на ресурси в бързо променящата се глобална среда.

5. Учебни въпроси

- Как може подходът за финансиране с участието на множество заинтересовани страни, използван в случая с дантелата в Калофер , да бъде адаптиран към елементите на нематериалното културно наследство във вашия регион?
- Какви са потенциалните рискове от комерсиализацията при опазването на занаятите от историческото наследство и как те могат да бъдат смекчени, като същевременно се гарантира икономическа устойчивост?
- По какви начини общностната отговорност на стратегиите за мобилизиране на ресурси допринася за по-устойчиви резултати в сравнение с чисто външните модели на финансиране?
- Как могат да се използват дигиталните технологии както за опазване на наследството, така и за генериране на ресурси, без да се компрометират традиционните системи от знания?
- Какви етични съображения трябва да ръководят развитието на партньорства за финансиране между местни специалисти по културно наследство и международни организации или търговски субекти?

6. Референции

Европейска комисия. (2016 г.). Истории на успеха на „Творческа Европа“: Запазване на традиционните занаяти чрез иновации. Служба за публикации на Европейския съюз.

Илиева, М. (2018). Традиционно българско дантелено производство: Между културното наследство и пазарните предизвикателства. Международно списание за нематериално наследство, 13, 76-89.

Петкова-Кембъл, Г. (2021). Местното културно наследство в дигиталната ера: Предизвикателствата пред опазването и устойчивото използване. Списание за управление на културното наследство и устойчиво развитие, 11(2), 233-248.

ЮНЕСКО. (2019). Добри практики при прилагането на Конвенцията на ЮНЕСКО от 2003 г.: Том 3. Издателство на ЮНЕСКО.

Величкова, Е. (2012). Възникване и развитие на дантелата с калерчета в България. Традиционно приложно изкуство и образование: исторически опит, съвременно състояние, перспективи за развитие, Материали XVII научно-практической конференции 2-3 ноември 2011г. Санкт-Петербург . Высшая училище народните изкуств . (на руски)

Николова, А. (2007). Народни занаяти – минало, настояще, бъдеще, Етър . (на български)

Опев , В. (1986). Калоферската дантела – вчера и днес, Лада. (на български)

Първанова , А., Колева, Е. (2020). Творчески център на калоферската дантела. Вдъхновения, Традиционни художествени промысли: наследство и отговорност молодежи , международный форум 5-6 декември 2019г. Санкт-Петербург: Высшая училище народните изкуств . (на руски)

Наръчник за граждански организации

– <https://www.unesco-centerbg.org/wp-content/uploads/2020/02/Narychnik-2-final3.pdf> (на български език)

Видео:

<https://www.youtube.com/watch?v=StRa1CIE9J8>

<https://youtu.be/StRa1CIE9J8>

СЛУЧАЙ 2. Национален събор на българския фолклор – Копривщица

РАХ Родопика , България

1. Синопис и резултати от обучението

Синопис: Националният фолклорен фестивал в Копривщица , провеждан на всеки пет години от 1965 г. насам, е най-голямото и престижно национално събитие, посветено на опазването и популяризирането на автентичния български фолклор.

Идеята за фестивала възниква от необходимостта да се защитят българските традиции от урбанизация и комерсиализация и той се утвърждава като централно място за срещи на хиляди българи от всички възрасти и диаспората.

Събитието е състезателно и отворено за изпълнители - певци, танцьори, музиканти, разказвачи и ансамбли за фолклорни обичаи - които трябва да представят програми, базирани изцяло на автентичния фолклор на своя регион. Мащабът на събитието е огромен (18 000 изпълнители са участвали през 2010 г.), като само най-добрите, преминали предварителна селекция на местни фестивали, са допуснати до националната сцена.

Организирането на панаира има за цел не само да демонстрира, но и да документира, съхрани и стимулира предаването на нематериално културно наследство.

За тази цел събитието се реализира чрез съвместните усилия на община Копривщица и Министерството на културата, с подкрепата на Българската национална телевизия (БНТ), Българското национално радио (БНР) и експерти от Института за етнология и фолклористика. Изпълненията, които често водят до международно признание за участниците, се документират от учени за архивни цели.

Чрез двуетапния си формат и активното участие на обществеността, фестивалът не само повишава обществената осведоменост за значението на живото наследство, но и предоставя механизъм за идентифициране и запазване на нови и стари традиции.

Резултати от обучението:

- Определяне на културно-историческата роля на Копривщеникия събор като основен инструмент за опазване и популяризиране на българския фолклор от създаването му през 1965 г.

- Анализ на състезателния формат на фестивала, обхващащ изискването участниците да базират програмите си изцяло на фолклора на съответните си региони .
- Разглеждане на организационната структура и ролята на основните институции (Министерство на културата, Община Копривщица) в управлението и изпълнението на мащабното събитие.
- Оценка и обсъждане на функцията на местните фестивали като механизъм за подбор и популяризиране преди националния панаир.
- Проучване на уникалните аспекти на панаира, като например участието на чуждестранни групи и проблеми, свързани с финансирането и достъпа

2. Предистория / Контекст

Националният фестивал на българския фолклор в Копривщица , провеждан от 1965 г. насам, представлява културно събитие от изключително значение за опазването и популяризирането на автентичния български фолклор. Фестивалът се провежда веднъж на всеки пет години в местността „Войводенец“ край града и се е утвърдил като най-голямата и престижна национална платформа, събираща вокални, танцови и инструментални изпълнители, както и разказвачи и ансамбли за фолклорни обичаи от всички региони на страната.

С изцяло състезателен характер и основно изискване за представяне на програми, дълбоко вкоренени във фолклора на родния регион на изпълнителите, събитието демонстрира масово участие – например, юбилейното издание през 2010 г. събра над 18 000 изпълнители, като само най-добрите, преминали предварителна селекция на местни фестивали, бяха допуснати до националния събор.

3. Анализ на казуса

Националният фестивал на българския фолклор в Копривщица е централно място за срещи на носителите и наследниците на местното нематериално културно наследство (НКН) от всички региони на България. Основан през 1965 г. по идея на Райна Кацарова, фестивалът се е превърнал от регионално събитие в мащабен национален празник, чиято основна мисия е опазването, предаването и възраждането на автентичния български фолклор.

Съборът използва двуетапен, състезателен формат: след регионални селекции, най-добрите изпълнители - включително певци, инструменталисти, танцьори, разказвачи и фолклорни групи - се допускат до националната сцена в района на Войводенец .

Основното изискване е програмите да са дълбоко вкоренени в автентичните регионални традиции, като целият процес се наблюдава от жури, включващо специалисти от Българската академия на науките (БАН).

Източник: <https://brilltravel.com/koprivshtica-living-museum-heart-of-bulgarian-folklore-2025/>



От декември 2016 г. фестивалът е вписан в Регистъра на ЮНЕСКО за добри практики за опазване на НКН, което подчертава ролята му като модел за демонстриране на традиционни знания и умения.

Освен сценичните изпълнения, панаирът предлага цялостно потапяне в българската култура, включително изложба-базар на традиционни занаяти, демонстрации на традиционни носии, научен форум и прожекции на филми.

Успешното провеждане на това мащабно и сложно събитие е пряк резултат от синергичните усилия на основните организатори: Министерството на културата (като главен координатор), община Копривщица , Областна администрация на Софийска област и Института по етнология и фолклористика към Българската академия на науките (БАН), като всички те гарантират както културното и експертното качество, така и логистичната подкрепа, реда и безопасността.



Източник: <https://brilltravel.com/koprivshtica-living-museum-heart-of-bulgarian-folklore-2025/>

Финансовата сигурност на панаира се осигурява чрез диверсифицирана стратегия за мобилизиране на ресурси, която обхваща изследвания, документация и цялостна логистика.

Тази финансова стабилност се гарантира от комбинация от средства от държавния бюджет (чрез Постановление на Министерския съвет), бюджета на община Копревщица, финансиране по проекти от Министерството на културата, както и значителна подкрепа от дарения и спонсорства.

Този многостранен подход към финансирането е ключов за устойчивото осъществяване на фестивала, осигурявайки всичко - от инфраструктура и настаняване до възнаграждението на експерти и медийното отразяване от основните национални партньори (Българска национална телевизия (БНТ), Българско национално радио (БНР) и Българска телеграфна агенция (БТА)).

Всъщност Копревщица е повече от историческо село; тя е символ на българската идентичност и гордост. Запазването и честването на фолклора служат като свидетелство за непреходния дух на нацията, която цени корените си. Независимо дали сте привлечени от музиката, танците или богатата историческа атмосфера, това очарователно село обещава пътешествие през сърцето и душата на България.

Планирайте посещението си в Копревщица и бъдете част от едно вечно тържество, което ще ви остави със спомени за култура, танцуваща под собствената си жизнена мелодия.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Националният фестивал на българския фолклор в Копривщица се откроява като примерен модел за финансиране и мобилизиране на ресурси за нематериално културно наследство (НКН) благодарение на своя стабилен и многостранен подход.

Тази стратегия интегрира многостепенно държавно финансиране, като се възползва от подкрепа от държавния бюджет, Министерството на културата (често на базата на проекти) и местния бюджет на община Копривщица за инфраструктура и логистика. Освен това, тя се отличава със стратегическо сътрудничество с различни държавни агенции и институции, превръщайки непаричните активи в ключови ресурси. Например, Институтът по етнология и фолклористика с Етнографски музей към Българската академия на науките (БАН) предоставя безценна експертиза за културно качество и документация, докато Областната администрация координира основната логистична и охранителна подкрепа от организации като Министерството на вътрешните работи, Пожарната безопасност и защита на населението и медицинските екипи, наред с контрола върху здравето и безопасността на храните от Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ) и Регионалните здравни инспекции (РЗИ).

Освен правителствената и институционалната подкрепа, фестивалът ефективно ангажира национални медийни партньори (Българска национална телевизия (БНТ), Българско национално радио (БНР), Българска информационна агенция (БТА)), за да осигури широко отразяване, жизненоважно за популяризирането на нематериалното културно наследство и обществената осведоменост, като записите допринасят за документирането.

Ключов аспект на неговата цялостна финансова устойчивост е диверсифицираното участие на частния сектор чрез дарения и спонсорства, разширявайки базата за финансиране.

Този модел на сътрудничество, характеризиращ се с разходна ефективност на споделените отговорности между множество партньори, оптимизира използването на ресурсите и осигурява устойчиво финансиране, опазване и популяризиране на богатото нематериално културно наследство на България.

5. Учебни въпроси

- Каква е основната цел на двуетапния, състезателен формат на Националния фолклорен фестивал в Копrivщица и какво е основното изискване към участниците по отношение на техните програми?
- Какво означава вписването на фестивала в Регистъра на ЮНЕСКО за добри практики за опазване на НКН през 2016 г. и как това подкрепя основната му мисия?
- Кoi са четиримата основни организатори на панаира и как техните „синергични усилия“ гарантират както културното и експертното качество, така и логистичната подкрепа и безопасността на мащабното събитие?
- Опишете диверсифицираната стратегия за мобилизиране на ресурси на фестивала, като посочите поне три основни източника на финансиране, които осигуряват неговата устойчивост.
- Контекст и обхват: Освен сценичните представления, какви допълнителни дейности предлага панаирът за „цялостно потапяне в българската култура“ и каква е ролята на предварителните регионални селекции в цялостния процес?

6. Референции

Пейчева, Л. (Пейчева , Лозанка). (2008). Между селото аз Вселената: Старата фолклорна музика от България в новините Между селото и вселената: Стара народна музика от България в съвремието. Академично издателство „Проф. Марин Дринов“ .

Пулеков, Б. (2011). Туристическо-исторически водач за град Копrivщица (3 изд.) [Туристически и исторически пътеводител за гр. Копrivщица]. Народно читалище "х. Ненчо Палавеев". (на български)

Янчева, К. (Янчева , Красимира), & Цветков, С. (Цветков, Силиян). (2024). Predizvikatelstva pred razvoieto на фолклорния туризъм в България [Предизвикателства пред развитието на фолклорния туризъм в България]. Списание „Известия“ на Съюза на учените - Варненска серия „Икономически науки“, 13(1), 176–185. <https://doi.org/10.56065/IJUSV-ESS/2024.13.1.176>

<https://koprivshtitsa-bg.com/bg/culture/>

<https://ich.unesco.org/en/BSP/festival-of-folklore-in-koprivshtitsa>

<https://www.unesco-centerbg.org/en/inscribed-elements-en/bulgaria-en/>

Видео:

<https://www.youtube.com/watch?v=QZw-Wue2Lt8&t=4s>

СЛУЧАЙ 3. Квеста Повонзковска: набирането на средства за Деня на всички светии на старото варшавско гробище Повонзки

Варшавски университет, Полша

1. Синопис и резултати от обучението

Резюме: От 1975 г. насам доброволци, вариращи от известни личности до скаути, стоят пред портите на Старото гробище Повонзки на всеки 1-2 ноември, събирайки дарения за реставрацията на исторически гробове. Инициирана от музикалния критик Йежи Валдорф, Kwesta... Повонзковска е реставрирала над 1700 паметника и се е превърнала в ежегоден граждански ритуал, който укрепва идентичността на Варшава, като същевременно почита загиналите. През 2024 г. е включена в Националния списък на нематериалното културно наследство на Полша.

Резултати от обучението:

- Разбиране на произхода на Квеста Повонзковска в рамките на следвоенния активизъм за наследство.
- Познаване на мобилизационни стратегии в събития, свързани с нематериалното наследство на градовете.
- Разбиране на връзката между материалното (гробници) и нематериалното (ритуали за набиране на средства) наследство.
- Разбиране на ролята на колективните действия в опазването на нематериалното културно наследство.

2. Предистория / Контекст

Гробището, открито през 1792 г., функционира като *пантеон* на националната култура на Полша; войната и липсата на уважение оставят много гробници в лошо състояние до 70-те години на миналия век. Инициативата на Валдорф очертава опазването на гробовете като граждански дълг, съзнателно отразявайки патриотичните традиции *на абонаментите от 19-ти век*. В продължение на пет десетилетия Квеста се превръща в събитие с масово участие, излъчвано на живо от националните медии, засилвайки социалното сближаване и осведомеността за погребалното изкуство.

3. Анализ на казуса

Квеста Повонзковска е двугодишен благотворителен фестивал за набиране на средства, който се провежда в историческото гробище Старе Повонзки във Варшава. Той се провежда около Деня на Все светии (1 ноември), когато стотици хиляди хора отиват на гробищата, за да запалят свещи и да почетат починалите. Този варшавски фестивал има специално културно и историческо значение, тъй като е не просто момент на възпоменание, но и акт на силно съхранение.

Провежда се от Социалния комитет за грижа за старите Powązki (Społeczny Komitet Opieki над Старими От 1975 г. насам, квестата събира средства за възстановяване на рушащи се гробници, могили и паметници в един от най-важните некрополи в Полша. Старе Повонзки , основано през 1790 г., е гробището на някои от най-известните граждани на Полша - художници, писатели, учени, политици и военни герои. Някои от най-известните личности, погребани там, са музикантът Игнаци Падеревски, писателят Болеслав Прус и актрисата Хелена Моджеевска.

Какво е интересно за Квеста Повонзковска е начинът, по който тя обединява обществеността и известните членове на полското общество. Актьори, музиканти, журналисти, учени и политици всяка година стават благотворителни организации, като стоят с кофи за събиране на дарения и насърчават хората да минават покрай тях, за да дарят. Визуалното и символично присъствие на тези публични личности създава общо чувство за споделена отговорност за културното наследство на нацията. Хора от всяко поколение даряват, някои спечелват дребни пари, други повече, знаейки, че помагат за запазването на паметта за Полша.

През годините квестата е финансирала реставрацията на стотици гробове, много от които сами по себе си са произведения на изкуството, поръчани от известни скулптори и архитекти. Събитието е силен пример за участие в гражданското общество и показва стойността на колективните усилия за опазване на наследството.

4. Заключение и бъдещи перспективи

Квеста Повонзковска е по-скоро жива традиция, която повтаря полското уважение към историята, изкуството и националната идентичност, отколкото благотворителна организация. Паметта тук не само се съхранява в камък, но и се предава чрез общност, разговори и споделена отговорност. Освен ролята си за набиране на средства, Квестата...

„Повонзковска“ е и образователна. Тя запознава обществеността с важността на историческите гробища и техните погребани истории. Тя също така затвърди връзките между поколенията, тъй като семействата се събират и учат бъдещите поколения на уважение към миналото. Бъдещата ѝ устойчивост зависи от адаптирането към безкасовите икономики, разширяването на многообразието от доброволци и документирането на нематериални знания - като например скандирания за дарения - преди ветераните-пазители да се пенсионират.

5. Въпроси за учене

- Как пространствената обстановка на Старите Повонзки оформя ритуалната практика на Квестата ?
- Сравнете модела на управление на Kwesta с корпоративно спонсорираната филантропия за културно наследство.
- Какви етични съображения възникват, когато известни личности финансират кампании за набиране на средства за наследство?
- Разработете рамка за оценка, която да измерва социалното въздействие на Kwesta отвъд паричните суми.
- Как дигиталните платформи могат едновременно да подкрепят и да подкопават въплътените аспекти на тази практика?

6. Референции

Narodowy Instytut Dziedzictwa. „Tradycja kwestowania na Cmentarzu Stare Powązki w Warszawie jako element obchodów Dnia Wszystkich Świętych oraz Dnia Zadusz nego.” Вписване в Националния списък на нематериалното наследство, 8 август 2024 г. niematerialne.nid.pl

Козубал, Мареk. „Kwestowanie na Starych Powązkach to niematerialne dziedzictwo.” *Rzeczpospolita* , 6 септември 2024 г. rp.pl

Полско радио. „Tradycja kwestowania na Starych Powązkach na krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego.” 8 септември 2024 г. polskieradio.pl

Spółeczny Komitet Opieki nad Starymi Powązkami. *Годишен отчет 2024 г.* Варшава, 2025 г.

Допълнителен калъф от платформата на Inthrace , бутон за електронна библиотека

Казус Глава 11, Порос, Гърция

Видеоклипове в YouTube канала на проекта Inthrace

Казус Глава 11, Порос, Гърция

Видео вечерня, организирана от Женската културна асоциация на деня на Света София, Порос

<https://www.youtube.com/watch?v=NF5X3daFEzk>

Казус Глава 11, Порос, Гърция

Видео от репетициите на хора на културното дружество „Пориотиса“

<https://www.youtube.com/watch?v=ytNUXE85olc>

Заклучение

Казусите, събрани в това ръководство, показват, че успешното опазване на НКН изисква много повече от документиране - то изисква активно участие на общността, иновативни механизми за финансиране, етична ангажираност и адаптивни стратегии за управление, които балансират традицията със съвременните реалности. От ритуалите сурвакари в България до къщите фадо в Лисабон, от дантелата в Калофер до общностите за салаширане, обхващащи шест държави, тези примери разкриват общи модели: наследството процъфтява, когато общностите запазват контрол над своите традиции, когато множество заинтересовани страни си сътрудничат ефективно и когато икономическата устойчивост е в съответствие с културната цялост.

Няколко важни урока се очертават в отделните глави. Първо, най-устойчивите практики на НКН се вграждат в живите общностни структури, вместо да съществуват като музейни експонати - юниите Парад в Брашовулуй, Квеста Ритуалът за набиране на средства в Повонзковска и карнавалът в Терсейра показват как традициите се развиват, като същевременно запазват основните си значения. Второ, успешното управление на наследството все повече разчита на стратегически партньорства между местните общности, правителствените органи, неправителствените организации и международните организации, както се вижда от многонационалната инициатива за рафтинг и признанието на Суровския фолклорен празник от ЮНЕСКО. Трето, дигиталните технологии предлагат мощни инструменти за документиране, образование и популяризиране, но трябва да се използват внимателно, за да се избегне деконтекстуализирането или комерсиализирането на живите традиции, както е подчертано в случаите на двугласното пеење в Неделино и лозята в Пико.

Пътят напред изисква траен ангажимент към етичните принципи: зачитане на общностната собственост и съгласие, осигуряване на справедливо споделяне на ползите, защита от културно присвояване и запазване на автентичността, като същевременно се позволява естествена еволюция. Тъй като Европа се сблъсква с демографски промени, изменение на климата, икономически натиск и културна хомогенизация, документираното тук нематериално наследство не представлява носталгично съхранение, а динамични културни ресурси, които укрепват социалното сближаване, насърчават межкултурния диалог и допринасят за устойчивото развитие. Тези казуси в крайна сметка потвърждават, че

нематериалното наследство, когато се управлява внимателно, остава жизненоважно за човешкото достойнство, идентичност и колективно благополучие в един взаимосвързан свят.

PARTNERS



Transilvania
University
of Brasov

Project Coordinator



UNIVERSITY
OF WARSAW



UNIVERSITY OF
WEST ATTICA
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ



Sveučilište u
Zagrebu
University of Zagreb



UAc
UNIVERSIDADE
DOS AÇORES



Foundation PAX Rhodopica
Working collaboratively to achieve EU's goals

Проектът InThrace (2023-1-RO01-KA220-HED-000156121) е проект за сътрудничество по програма Erasmus+ KA 220-HED във висшето образование.

Шестте партньори по проекта са отговорни за всички материали, създадени по този проект. Финансиран от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.





Website

www.inthrace.unitbv.ro



Co-funded by
the European Union

2023-1-RO01-KA220-HED-000156121



INTHRACE

Civil engagement, integration and better management of the national intangible heritage to raise awareness of European common values – EU context, perspectives and active citizenship